PTT työpapereita 132
PTT Working Papers 132

POHJOISEN TUEN TUKIJÄRJESTELMÄN VAIKUTUKSET SUOMESSA VUOSINA 2006–2010

Perttu Pyykkönen[1]
Tuomas Kuhmonen[2]
Stefan Bäckman[1]

[1] Pellervon taloustutkimus PTT
[2] Fin-Auguuri Oy

PTT työpapereita 132
PTT Working Papers 132
ISBN 978-952-224-082-8 (pdf)
ISSN 1796-4784 (pdf)

Pellervon taloustutkimus PTT
Pellervo Economic Research PTT
Eerikinkatu 28 A
00180 Helsinki

Helsinki 2011

Perttu Pyykkönen– Tuomas Kuhmonen – Stefan Bäckman. 2011. POHJOISEN TUEN TUKIJÄRJESTELMÄN VAIKUTUKSET SUOMESSA VUOSINA 2006–2010 PTT työpapereita 132. 73 s. ISBN 978-952-224-082-8 (PDF), ISSN 1796-4784 (PDF).
Tiivistelmä. Liittyessään Euroopan yhteisöön Suomi sai mahdollisuuden maksaa pitkäaikaista kansallista tukea sen varmistamiseksi, että maataloutta pidetään yllä 62. leveyspiirin pohjoispuolella sijaitsevilla maatalousalueilla ja sen lähialueilla. Tämä raportti kattaa osan viiden vuoden välein tehtävästä laajemmasta arvioinnista. Pääpaino arvioinnissa on tilamäärältään ja tuotannon arvoltaan merkittävimmissä tuotanto-suunnissa. Arviointi kattaa siinä käytettyjen tietojen valmistumisen huomioon ottaen ajanjakson 2006–2010. Pohjoisen tuen järjestelmä on vakiintunut ja pysynyt suhteellisen samanlaisena koko Suomen EU-jäsenyyden ajan. Pohjoisella tuella on saavutettu sille asetetut tavoitteet. Alueelle tyypillinen tuotanto on säilynyt, vaikka osa-alueittaisia eroja jonkin verran onkin. Tuen eriyttäminen osa-alueittain on myös perusteltua. Maatilojen tulonmuodostukselle pohjoisella tuella on erittäin suuri merkitys C-alueella. Maatalouden yrittäjätulosta kyseinen tuki muodostaa lähes kaksi kolmasosaa. Pohjoisella tuella on ollut tärkeä merkitys alueen maaseudun elinvoimaisuudelle ja säilymiselle. Maatalouden säilyminen on merkinnyt samalla monien ympäristöpalveluiden säilymistä pohjoisen tuen alueella.
***Avainsanat**: Artikla 142, pohjoinen tuki, arviointi.*

Perttu Pyykkönen– Tuomas Kuhmonen – Stefan Bäckman. 2011. IMPACTS OF THE NORTHERN SUPPORT SCHEME IN FINLAND 2006 TO 2010. PTT Working Papers 132. p 73. ISBN 978-952-224-082-8 (PDF), ISSN 1796-4784 (PDF).
Abstract. Long-term support for farms located in Central and Northern Finland (support regions C1-C4) is paid in accordance with Article 142 of Finland's Act of Accession to the EU. This report evaluates the effects in the period of 2006-2010. The targets for the support have been achieved. The area specific agricultural production has been maintained even though there are local differences. It has also been motivated to use the sub-areas in allocating the support. The northern support has an important role in income generation in the C-area agriculture. The support covers about two thirds of the net agricultural income. Maintaining of agricultural production has created positive external effects on the environment. The rural landscape has maintained open and been taken care of. Without the northern support quite a few environmental services would have been lost.
***Keywords:** Article 142, Northern support, evaluation.*

YHTEENVETO

Liittyessään Euroopan yhteisöön Suomi sai mahdollisuuden maksaa pitkäaikaista kansallista tukea sen varmistamiseksi, että maataloutta pidetään yllä 62. leveyspiirin pohjoispuolella sijaitsevilla maatalousalueilla ja sen lähialueilla, joilla vallitsevat vastaavanlaiset maatalouden harjoittamisen erityisen vaikeaksi tekevät ilmasto-olosuhteet. Sopimuksessa edellytetään myös, että tuen vaikuttavuutta seurataan. Tämä raportti kattaa osan viiden vuoden välein tehtävästä laajemmasta arvioinnista.

Arvioinnin tavoitteena on Suomen liittymissopimuksen 143 artiklan mukaisesti selvittää 142 artiklaan perustuvaa pohjoisen tuen toteuttamista ja myönnettyjen tukien vaikutuksia sekä pohjoisen tuen alueen maatalouselinkeinojen kehitystä.

Maataloustuotannon lisäksi arvioinnissa kiinnitetään huomiota myös kaupan ja jalostuksen rakenteisiin, maataloustuotteiden markkinoille pääsyyn sekä ympäristön suojelun ja maaseudun säilyttämisen varmistamiseen. Arvioinnissa kiinnitetään huomiota myös alueen maataloustuotannon erityispiirteisiin sekä komission päätöksessä määritettyihin tuotannon ja tuen enimmäismääriin pohjoisen tuen alueella.

Arvioinnissa tarkastellaan maatalouden rakenteen kehitystä ja maatalouden tulojen ja kannattavuuden kehitystä pohjoisen tuen eri alueilla ja tuotantosuunnissa. Lisäksi arvioinnin kohteena ovat pohjoisen tuen vaikutukset ympäristöön ja aluetalouteen. Osa arviointia on verrata pohjoisen tuen alueella toteutunutta kehitystä muuhun Suomeen ja arvioida mahdollista kehitystä siinä tilanteessa, että pohjoista tukea ei olisi maksettu lainkaan tai se olisi ollut olennaisesti pienempi.

Pääpaino arvioinnissa on tilamäärältään ja tuotannon arvoltaan merkittävimmissä tuotanto-suunnissa. Arviointi kattaa siinä käytettyjen tietojen valmistumisen huomioon ottaen ajanjakson 2006–2010.

Pohjoista tukea on maksettu sekä kasvinviljelyyn että kotieläintuotannolle. Sitä maksetaan kasvinviljelyssä peltoalan ja kotieläintuotannossa eläinyksiköiden tai eläinmäärien perusteella, maidolle litrakohtaisena tuotantotukena. Kasvituotannolle maksetuissa tuissa on tiettyjä kasvilajivaatimuksia.

Pohjoisen tuen järjestelmä on vakiintunut ja pysynyt suhteellisen samanlaisena koko Suomen EU-jäsenyyden ajan. Suurimmat rakenteelliset muutokset tehtiin vuonna 2009,

jolloin sika- ja siipikarjatalouden tuotantoon sidotut tuet irrotettiin tuotannosta. Samalla pohjoisen tuen kokonaismaksuvaltuutta alennettiin noin 20 prosentilla.

Pohjoisella tuella on saavutettu sille asetetut tavoitteet. Alueelle tyypillinen tuotanto on säilynyt, vaikka osa-alueittaisia eroja jonkin verran onkin. Tuen eriyttäminen osa-alueittain on myös perusteltua. Tuotannon säilyminen näyttää kuitenkin haastavimmalta juuri pohjoisimmilla tukialueilla eli alueilla, joilla tukitasot ovat korkeimmat niin kotieläintuotannossa kuin kasvituotannossakin.

Maidontuotannolle maksetulla tuotantotuella on pystytty ylläpitämään koko C-alueella maidontuotantoa, joka on alueen selvästi merkittävin tuotannonala. Arviointiperiodin alussa ja lopussa maidontuotannon kokonaismäärä on ylittänyt pohjoisen tuen rajoitteen. Ylitys on kuitenkin ollut vain vähäinen, eikä tämä ole ollut pohjoisen tuen järjestelmän kannalta ongelmallista. Tuotannon kasvun ei voi kuitenkaan katsoa johtuneen tukitasosta, vaan siihen on monia eri syitä. Maidon tuotantotuki on perusteltua säilyttää myös jatkossa tuotantoon sidottuna. Muutoin alueelle tärkein perinteisen tuotannon muoto uhkaisi vähentyä selvästi ja muuttua nykyistä laajaperäisemmäksi tuotannoksi.

Maatilojen tulonmuodostukselle pohjoisella tuella on erittäin suuri merkitys C-alueella. Maatalouden yrittäjätulosta kyseinen tuki muodostaa lähes kaksi kolmasosaa. Tulokehityksen turvaaminen tuen avulla on mahdollistanut myös luontaisen rakennekehityksen jatkumisen alueella.

Pohjoiselle tuelle on asetettu myös maaseutu- ja ympäristöpoliittisia tavoitteita. Pohjoisen tuen alue on suurelta osin harvaan asuttua maaseutua, jossa maataloustuotannon sekä välittömät että välilliset vaikutukset ovat suuret. Sen takia tuotannon säilyminen näillä alueilla on tärkeää. Vaikka edellytykset tuen avulla ylläpidettyjen työpaikkojen korvaamiseen pohjoisen tuen alueella ovat heikommat kuin eteläisellä tukialueella, on maataloustuotannon säilymisen kautta alueella pysynyt sellaisia rahavirtoja ja työpaikkoja, jotka muuten olisivat kadonneet. Siten pohjoisella tuella on ollut tärkeä merkitys alueen maaseudun elinvoimaisuudelle ja säilymiselle. Maatalouden säilyminen on merkinnyt samalla monien ympäristöpalveluiden säilymistä pohjoisen tuen alueella.

DET NORDLIGA STÖDSYSTEMETS PÅVERKAN ÅREN 2006-2010

Sammanfattning

För de nordliga delarna av Finland (stödområdena C) betalas ett långsiktigt nordligt stöd utgående från artikel 142 i anslutningsfördraget. Det nordliga stödet är ett inkomststöd. Avsikten med stödet är att upprätthålla jordbruksproduktionen i Finlands C-områden och bevara områdets specifika jordbruksproduktion. Enligt anslutningsfördraget bör effekter av stöden uppföljas. Den här rapporten innehåller evalueringen av effekter av stödet för period 2006-2010.

Nordligt stöd betalas för husdjursskötsel, åkerbruk och växthusproduktion samt lagring av trädgårdsprodukter, skogsbär och skogssvamp. Stöd för husdjursskötsel betalas utgående från produktionsmängden för mjölk, antalet djurenheter för dikor, tjurar, tackor, hon-getter, svin, höns, köttfjäderfä och hästar, antalet slaktkvigor och dessutom antalet slakttjurar inom områdena C3 och C4. För renar betalas stöd per djur. För åkerbruk betalas stöd i form av odlingsväxtspecifikt nordligt hektarstöd, allmänt hektarstöd inom områdena C2-C4 och hektarstöd för unga odlare inom hela C-området. I nordligaste Finland beviljades också transportbidrag för mjölk och kött.

Det etablerade nordliga stödsystemet har varit i stort sett likadant hela tiden Finlands varit medlem i EU. De största förändringarna skedde år 2009 då svin och fjäderfä produktionens stöd frikopplades från produktionen. Efter frikopplingen betalas stödet på basen av referensmängden år 2007. Samtidigt skars det tillåtna stödets maximi totalbelopp ned med 20 %.

Med det nordliga stödet har målen för stödet uppnåtts. Den för området typiska produktionen har bevarats även om en del regionala skillnader finns. Det har också varit befogat med delområdes indelning. Bevarande av produktionen är mest krävande på de nordligaste områden där stödnivåerna är högst såväl som inom växt som djurproduktionen.

Stödet för mjölkproduktionen har bevarat mjölkproduktionen som den viktigaste inriktningen inom hela C-området. Utan stöd skulle produktionen minskat. Det nordliga stödet har stor betydelse för inkomstgenereringen på lantbruken i C-området. För lant-

bruksinkomsten står stödet för ungefär två tredjedelar. Den teknologiska utvecklingen har också fortgått inom området.

Produktionsstödets eventuella snedvridning av produktionsmängder har också utvärderats. Produktionsmängden av mjölk har överskridit gränsen för nordliga stödet i början och i slutet av evalueringsperioden. Överskridningarna har varit små och av ringa betydelse. Kvotöverskridningen och produktionsmängdsökningen kan dock inte anses vara en följd av det nordliga stödet. Läget bör dock granskas med tanke på detta även i fortsättningen.

Mjölkstödet bör även i fortsättningen vara knytet till produktionen. I övriga fall skulle produktionsintensiteten avta och produktionsmängden minska. Detta skulle innebära att kapaciteten inte skulle utnyttjas. Följderna av frikopplingen av stödet till svin och fjäderfä kan visa sig efter något år.

Det eftersträvas också landsbygds- och miljömål med nordliga stödet. C-området är till stora delar glesbebyggd landsbygd där jordbruksproduktionen har stora direkta och indirekta följder. Det är därför viktigt att bibehålla produktionen på dessa områden. Eftersom det nordliga stödet betalas till lantbruket syns följderna som orsak av lantbruksproduktionen. Det nordliga stödet har haft en stor betydelse för landsbygdens livskraft.

Bevarandet av jordbruket har medfört positiva externa miljöeffekter. Landsbygden har bevarats öppen och landskapet välskött. Husdjursskötsel lämpar sig väl för C-området och har traditionellt varit starkt i området. Odlarna har anslutit sig i stor omfattning till miljöprogrammet och miljöstödsprogrammets villkor har innebär allt större hänsyn till miljövillkor. Utan det nordliga stödet skulle avsevärda miljötjänster ha uteblivit.

IMPACTS OF THE NORTHERN SUPPORT SCHEME IN FINLAND 2006 TO 2010

Summary

Long-term support for farms located in Central and Northern Finland (support regions C1-C4) is paid in accordance with Article 142 of Finland's Act of Accession to the EU. The northern support is an income support. The purpose of the support is to maintain agricultural production in the C-areas of Finland. According to the Article 142 the effects of support must be followed up. This report evaluates the effects in the period of 2006-2010.

This form of support is paid to farmers that raise livestock, cultivate arable land, grow crops in greenhouses, or store horticultural crops, wild berries or mushrooms. In northernmost Finland support is also paid to reindeer farmers and for transportation of milk and meat. The support for livestock is paid based on the amount of milk produced, number of animal units for suckler cows, bulls, ewes, female goats, pigs, hens, poultry and horses, number of slaughtered heifers and bulls in areas C3 and C4. For the arable land support is paid as crop specific northern support, general acreage support C2-C4 and acreage support for young farmers in the whole C -area

The long term established northern support has been rather similar through Finland's whole EU period. The largest changes to the scheme took place in 2009 when the pig and poultry support was decoupled from production amounts and the allowed maximum of this support was decreased with 20 %.

The targets for the support have been achieved. The area specific agricultural production has been maintained even though there are local differences. It has also been motivated to use the sub-areas in allocating the support. Maintaining of production is the most difficult at the northernmost areas of the C-area, where the support is the highest in animal production as well as in field production.

The milk production that is the most important sector has been maintained in the whole C-area due to the northern support. Without support the production would have diminished. The northern support has an important role in income generation in the C-area agriculture. The support covers about two thirds of the net agricultural income. The technological change has continued in the area.

Possible production support related biases of production amounts have also been evaluated. Production amounts of milk have exceeded the limits of the Nordic support in the beginning and in the end of the evaluation period. The excess has been small and of low importance. The reason for the excess production is not due to the northern support. The situation requires, however, follow-up and monitoring.

The support to milk production should be coupled with production also in the future. Otherwise the intensity of production and the production amounts will decrease. This would mean that the capacity would not be utilized. The results of decoupling the pig and poultry support will be seen in the coming years.

There are also rural development and environmental amendments with the Northern support. C-area is to a large extent rural area and the agricultural production has both direct and indirect consequences. It is therefore important to maintain the production in these areas. The northern support is directed to agriculture and the changes will be seen as cause of agricultural production. The northern support has had an important role for the rural livelihood.

Maintaining of agricultural production has created positive external effects on the environment. The rural landscape has maintained open and been taken care of. Livestock production is well suited for the C-area and has by tradition maintained strong. The producers have taken part in the environmental program to a high degree and the environmental values have been better recognized. Without the northern support quite a few environmental services would have been lost.

Sisällysluettelo

1. Johdanto 1
2. Tavoitteet ja tutkimusmenetelmät 7
3. Maatalouspolitiikka 8
3.1. Yhteisrahoitetut tulotuet 2006–2010 9
3.2. Maaseutu- ja aluepoliittiset tuet 11
4. Pohjoisen tuen perusteet ja kohdentuminen 2006–2010 12
4.1. Pohjoisen tuen perusteet ja muutokset vuosina 2006–2010 12
4.2. Pohjoisen tuen kohdentuminen vuosina 2006–2010 13
5. Tuotannon ja tilarakenteen muutokset 15
5.1 Tilamäärä ja peltoala 15
5.2 Maidontuotanto 16
5.3 Naudanlihantuotanto ja muut märehtijät 24
5.4. Sian- ja siipikarjanlihan ja kananmunien tuotanto 29
5.5 Puutarhatuotanto 33
5.6 Peltoviljely 35
5.7 Muu tuotanto 37
5.8 Muut tuet 38
6. Tulokehitys ja kannattavuus 40
6.1. Maatilojen ja maatalouden tulonmuodostus 40
6.2. Hintakehitys ja markkinat 42
6.3 Tilojen tulokehitys ja tuen merkitys tuotannon kannattavuudelle 43
7. Maaseudun säilyttäminen ja ympäristönsuojelu 51
8. Johtopäätökset 60
Lähteet 62

JOHDANTO

Liittyessään Euroopan yhteisöön Suomi sai mahdollisuuden maksaa pitkäaikaista kansallista tukea sen varmistamiseksi, että maataloutta pidetään yllä 62. leveyspiirin pohjoispuolella sijaitsevilla maatalousalueilla ja sen lähialueilla, joilla vallitsevat vastaavanlaiset maatalouden harjoittamisen erityisen vaikeaksi tekevät ilmasto-olosuhteet (Act concerning the conditions of accession 1994, Article 142; Liittymissopimus 1994, artikla 142). Liittymissopimuksen artiklan 142 kohdassa 2 komissio määritti nämä alueet ottamalla erityisesti huomioon alhaisen väestötiheyden (<10 asukasta/km^2), maatalousmaan osuuden kokonaispinta-alasta (<10 %) sekä ihmisravinnoksi tarkoitettujen peltokasvien viljelyyn varatun maatalousmaan osuuden käytetystä viljelypinta-alasta(<20 %)[1]. Pohjoisen tuen alueella maksetaan pohjoisen tuen lisäksi eräitä muita kansallisia tukia sekä EU:n suoria tukia, luonnonhaittakorvausta ja ympäristötukea. Tulotukien lisäksi pohjoisen tuen alueella maataloudelle maksetaan EU:n yhteisrahoittamia ja kansallisia investointitukia.

Pohjoisen tuen vaikutuksia koskeva arviointi perustuu liittymissopimuksen artiklan 143 kohtaan 2, jonka mukaan:

Komissio toimittaa neuvostolle vuoden kuluttua liittymisestä ja sen jälkeen joka viides vuosi 142 artiklassa tarkoitettujen tukien osalta kertomuksen myönnetyistä luvista ja kyseisten lupien nojalla myönnettyjen tukien tuloksista. Luvan saaneet jäsenvaltiot toimittavat kyseisten kertomusten laatimista varten komissiolle hyvissä ajoin myönnetyn tuen vaikutuksia koskevat tiedot, joista käy ilmi kyseisten alueiden maatalouselinkeinossa todettu kehitys.

Liittymissopimuksen artiklan 142 kohdan 3 mukaan kyseiset tuet saavat liittyä fyysisiin tuotannontekijöihin, kuten peltoalaan tai eläinten lukumääriin, ottaen huomioon markkina-asetuksissa säädetyt asianomaiset rajoitukset sekä kunkin tilan perinteiset tuotantotavat, mutta ne eivät saa olla yhteydessä tulevaan tuotantoon tai johtaa tuotannon kasvuun tai liittymistä edeltävänä vertailuaikana, jonka komissio vahvistaa, todetun kokonaistuen määrän kasvuun. Komission päätöksen mukaisesti lehmänmaidon tukea saa kuitenkin maksaa tuotannon määrän perusteella. Tuet voidaan eriyttää aluekohtaisesti. Artiklan 142 mukaista pohjoista tukea maksetaan Suomen pohjoisille alueille C1, C2, C2P (sis., saaristoalueet C alueelta), C3 ja C4. C3 ja C4 on vielä jaettu pienempiin osiin P1, P2, P3 ja P4 (C3 osalta) ja P4 ja P5 (C4 osalta) (aluejako täsmennetty komission päätöksissä). Tukia on myönnettävä erityisesti sellaisen perinteisen alkutuotannon ja jalostuksen ylläpitämiseksi, joka soveltuu luontaisella tavalla kyseisten alueiden ilmasto-

[1] Suluissa olevat rajat täsmennetty komission päätöksissä.

olosuhteisiin, maataloustuotteiden tuotannon, kaupan ja jalostuksen rakenteiden parantamiseksi, kyseisten tuotteiden markkinoille saattamisen sekä ympäristön suojelun ja maaseudun säilyttämisen varmistamiseksi.

Liittymissopimuksen lisäksi pohjoista tukea säädellään komission päätöksillä kuten edellä on jo todettu. Suomen pohjoisten alueiden maataloutta koskevasta pitkäaikaisten kansallisten tukien järjestelmästä on alun perin säädetty 4.5.1995 tehdyllä komission päätöksellä 1995/196/EY. Sittemmin sitä on muutettu mm. päätöksillä 1997/279/EY, 2000/405/EY. Vuonna 2002 katsottiin tarpeelliseksi tehdä kokonaan uusi päätös 2002/404/EY. Myös vuonna 2009 tehtiin kokonaan uusi päätös, K(2009)3067 (ja siihen muutoksia K(2009)9122). Uusimman päätöksen mukaan maksetaan osa tuista jo vuonna 2009, mutta osa vasta vuodesta 2010 alkaen. Päätöksissä säädetään myös pohjoisen tuen järjestelmän seurannasta. Suomen on toimitettava komission päätöksen 30.4.2009 (K(2009)3067) mukaisesti vuosittain ennen kesäkuun alkua tiedot myönnettyjen tukien vaikutuksista ja erityisesti tuotannon kehityksestä, tuotannontekijöiden määrästä, tulojen kehityksestä, tukien mahdollisesta osa-alueittaisesta eriyttämisestä, maksujärjestelmistä sekä vaikutuksista ympäristön suojeluun sekä maaseudun säilyttämiseen. Arviointijaksolla 2006–2010 voimassa olleet päätökset ja niiden keskeinen sisältö on esitetty oheisessa taulukossa (1.1).

Taulukko 1.1. *Vuosina 2006–2010 voimassa olleet komission pohjoisen tuen päätökset ja niiden keskeinen sisältö*

	RATKAISUN SISÄLTÖ			
Komission päätös	**Yleistä**	**Kotieläintuotannon tulotuet**	**Kasvituotannon tulotuet**	**Muut tuet**
2002/404/EY (voimaan 1.1.2002). Uusi komission pohjoisen tuen päätös, jolla kumotaan komission päätös 95/196/EY.	Liitteessä II alueittain määritellyt yksikkötuen enimmäismäärät tuotteittain sekä koko pohjoisen tuen alueen tasolla rajoitteet tuen kokonaismäärälle ja tuotannontekijöiden enimmäismäärälle. Liitteessä III sallitun tuen ja tukeen oikeutettujen yksiköiden ohjeelliset enimmäismäärät alueittain. Pohjoisen tuen maksuvaltuus 486,69 milj. euroa.	Tuotekohtaiset, alueittain eriytetyt yksikkötuen enimmäismäärät. Sallitun tuen määrärajoitteet erikseen maidolla, naudoilla, uuhilla ja kutuilla, sioilla ja siipikarjalla sekä hevosilla ja poroilla. Lisäksi EU:n markkinajärjestelmästä johtuvia rajoitteita.	Tuotekohtaiset, alueittain eriytetyt yksikkötuen enimmäismäärät. Sallitun tuen määrärajoitteet sokerijuurikkaalla, tärkkelysperunalla, viljat ja muut peltokasvit -ryhmällä, kasvihuonetuotannolla, avomaanvihanneksilla, varastointituella, nuorten viljelijöiden tuella ja maksulla/KMM	
K(2004)2711 Muutospäätös Voimaan asteittain 16.3.2004 ja 1.1.2005	Liitteet I ja IV korvataan uusilla liitteillä.	Emolehmähiehot tukikelpoisiksi, eläintiheysrajoitteen muutos		Korotetut investointituet maito-, naudanliha- sekä lammas- ja vuohialalla.
K(2005)122 Muutospäätös. Voimaan 1.1.2005	Liite III korvataan uudella liitteellä.	3 artiklan 3 kohdan soveltamista jatketaan vuoden 2005 loppuun saakka, jonka jälkeen tuki rajataan tilakohtaiseen viitemäärään. Tukikelpoisen maidon määräksi 1 776 765 tonnia		

K(2005)5599 Muutospäätös. Voimaan 1.1.2006.	Maksuvaltuus aleni 448,59 miljoonaan euroon LFA:n kansallisen lisäosan käyttöönoton seurauksena.	Rajoite emolehmien tuesta vain tilakohtaiseen kiintiöön asti poistui. Eläintiheysrajoite poistui.		
K(2009)3067 Uusi komission päätös. Voimaan asteittain 1.1.2009, 1.4.2009 ja 1.1.2010	Tuen enimmäismäärä aleni 358 milj. €. Osa-alueittaiset yksikkötukea ja tuen enimmäismäärää koskevat rajoitteet poistuivat. Keskimääräistä yksikkötuen enimmäismäärää koskeva rajoite otettiin käyttöön.	Tuotteiden ryhmittely: maito, märehtijät (naudat, uuhet ja kutut sekä hevoset) sekä siat ja siipikarja. Tuen ja tukikelpoisten yksiköiden enimmäismäärää koskevat rajoitteet ryhmätasolla. Sikojen ja siipikarjan tuen irrottaminen tuotannosta ja ja mahdollisuus rakenneuudistustukeen Maidon tuessa rajoitteena maakiintiö ja pohjoisen tuen määrärajoite.	Tuotteiden ryhmittely: puutarhaviljely (kasvihuoneet ja puutarhatuotteiden varastointi), kasvintuotanto (yleinen hehtaarituki, tiettyjen viljelykasvien tuki ja nuorten viljelijöiden tuki). Tuen enimmäismäärää koskevat rajoitteet ryhmätasolla. Tukikelpoisten yksiköiden määrärajoitteet erikseen kasvihuonetuotannossa, yleisessä hehtaarituessa ja eräiden viljelykasvien tuessa.	Muuna tukena tuki eloporoille, maidon ja lihan kuljetustuki, kotieläintaloudelle välttämättömien palveluiden tuki, sekä metsämarjojen ja -sienten varastointituki ja muut pohjoiset tuet. Yhteisinvestointien tuki ja aloitustuen kansallinen lisätuki.
K(2009)9122 Muutospäätös. Voimaan 1.12.2009.	Liite II korvataan uudella liitteellä.			Petojen aiheuttamien porovahinkojen korvaaminen osaksi muuta pohjoista tukea.

Euroopan komission päätökset asettavat reunaehdot tuen muodolle, maksettaville enimmäismäärille (kokonaismäärälle ja keskimääräiselle yksikköä kohden lasketulle tuelle) sekä tuen perustana oleville tuotannontekijöille. Lisäksi päätöksessä on kirjattuna tekniset kertoimet, joilla eri eläinlajit muutetaan yhteismitallisiksi. Samoin päätöksessä asetetaan vaatimuksia pohjoisen tuen järjestelmän tiedonannoista ja valvonnasta.

Tuotannontekijöiden taustalla olevat rajoitukset perustuvat Suomen EU-jäsenyyttä edeltäneen ajan tuotannon tasoon. Euroopan komission päätöksen mukaiset vertailuvuodet ovat 1992 lehmänmaidon osalta ja naudalle ja puutarhataloudelle 1993, kokonaistuelle 1993 ja muille tuotteille vuosien 1991–93 keskiarvo. Komission tuoreimman päätöksen mukaan (K(2009)3067) tukea saa myöntää korkeintaan 382 milj. €. Kun yhteisen maatalouspolitiikan terveystarkastuksen nojalla Suomella on mahdollisuus maksaa lisätukea maitoalalle, josta 24 milj. € arvioidaan kohdentuvan pohjoiselle alueelle, jää mainitun päätöksen mukaan pohjoisen tuen järjestelmään kuitenkin vain 358 milj. €[2]. Tukimäärien alueellisista (ja muista mm. maatilatyypeittäisistä) eriyttämisperusteista on informoitava komissiota ja mahdolliset muutokset eriyttämisperusteissa on saatettava välittömästi komission tietoon.

Komission päätösten lisäksi pohjoista tukea säädellään kansallisin päätöksin. Pohjoisen tuen saantiin liittyvistä edellytyksistä säädetään laissa maa- ja puutarhatalouden kansallisista tuista (1559/2001). Tuen saajan pitää olla vähintään 18 vuotta vanha, mutta korkeintaan 68 vuotta vanha eikä hän tai hänen puolisonsa saa olla maatalousyrittäjien eläkelainsäädännön mukaisella vanhuuseläkkeellä. Tuen saajan ollessa yhteisö (esim. verotusyhtymä, kuolinpesä, osakeyhtiö) vähintään yhden henkilön on täytettävä ikäkriteeri. Tukea myönnetään ainoastaan viljelijälle, jolla on yli 3 ha peltoa viljelyssä. Poikkeuksena tästä ovat puutarhaviljelykset, joiden vähimmäispinta-alan pitää olla 0,5 ha. Tuen vähimmäissumma pitää olla yli 100 €. Lisäksi mainitussa laissa säädetään tukien valvonnasta ja mahdollisista valvontaseuraamuksista.

Ennen päätöksentekoa maa- ja metsätalousministeriö kuulee tuottajajärjestöjä ja käytännössä nämä neuvottelut toimivat vuotuisten päätösten pohjana. Varsinaisen päätöksen valtioneuvosto tekee maa- ja metsätalousministeriön esittelystä. Päätökset julkaistaan valtioneuvoston asetuksina.

Eteläiset osat Suomessa eli A- ja B-tukialueet kuuluvat artiklan 141 mukaisen kansallisen tuen alueeseen. Myös A- ja B- alueet kuuluvat LFA-tuen piiriin eli epäsuotuisiin alueisiin. Suomen liittymissopimuksessa A- ja B-alueita ei liitetty pohjoisen tuen piiriin kuuluvaksi pohjoisen tuen rajauskriteereiden takia. Vertailu A-, B- ja C- eli pohjoisen alueе-

[2] Maksuvaltuus palautuu kuitenkin vuonna 2013 takaisin 382 milj. euroon, jos terveystarkastuksen nojalla päätetty 24 milj. euron lisätuki maitoalalle lakkaa.

seen kuuluvien alueiden välillä on kuitenkin mielekästä erillisten järjestelmien takia, koska kaikki alueet kuuluvat kuitenkin Euroopan unionin yhteisen maatalouspolitiikan alle, jolla on yhteinen markkina- ja politiikkajärjestelmä. Euroopan unionin intressit maatalouden ja maaseudun suhteen on esitetty mm. yhteisöjen neuvoston päätöksessä 20.2.2006 ohjelmakaudelle 2007–2013 (2006/144/EY).

Muualla Euroopassa on myös käytössä pohjoisia tukijärjestelmiä. Unionin sisällä Ruotsissa ja unionin ulkopuolella Norjassa on vastaavia järjestelmiä. Ruotsissa tukialue on 59. ja 69. leveysasteen välillä, Suomessa 61. ja 70. leveysasteen välillä, näiden alueiden ja järjestelmien vertailu on tehty vuonna 2007 (MTT & SLI).

2. TAVOITTEET JA TUTKIMUSMENETELMÄT

Arvioinnin tavoitteena on Suomen liittymissopimuksen 143 artiklan mukaisesti selvittää 142 artiklaan perustuvaa pohjoisen tuen toteuttamista ja myönnettyjen tukien vaikutuksia sekä pohjoisen tuen alueen maatalouselinkeinojen kehitystä.

Maataloustuotannon lisäksi arvioinnissa kiinnitetään huomiota myös kaupan ja jalostuksen rakenteisiin, maataloustuotteiden markkinoille pääsyyn sekä ympäristön suojelun ja maaseudun säilyttämisen varmistamiseen. Arvioinnissa kiinnitetään huomiota myös alueen maataloustuotannon erityispiirteisiin sekä komission päätöksessä määritettyihin tuotannon ja tuen enimmäismääriin pohjoisen tuen alueella.

Arvioinnissa tarkastellaan maatalouden rakenteen kehitystä ja maatalouden tulojen ja kannattavuuden kehitystä pohjoisen tuen eri alueilla ja tuotantosuunnissa. Lisäksi arvioinnin kohteena ovat pohjoisen tuen vaikutukset ympäristöön ja aluetalouteen. Osa arviointia on verrata pohjoisen tuen alueella toteutunutta kehitystä muuhun Suomeen ja arvioida mahdollista kehitystä siinä tilanteessa, että pohjoista tukea ei olisi maksettu lainkaan tai se olisi ollut olennaisesti pienempi.

Pääpaino arvioinnissa on tilamäärältään ja tuotannon arvoltaan merkittävimmissä tuotanto-suunnissa. Arviointi kattaa siinä käytettyjen tietojen valmistumisen huomioon ottaen ajanjakson 2006–2010. Selvityksen tarkoituksena on antaa tukea poliittiseen päätöksentekoon siten, että päätöksenteossa voidaan huomioida ennakoidut muutokset politiikassa ja yhteiskunnassa.

Arvioinnissa pääaineistoina on MMM:n sekä MMM:n Tietopalvelun tuottamat tilastot sekä tulokehityksen osalta MTT Taloustutkimuksen kirjanpitotiedot. Niiden lisäksi on kuitenkin tarkoitus käyttää rekisteritietoa Tilastokeskuksen verotustiedoista (Maatilatalouden taloustilasto) sekä muista kuntatason tilastoista. Rekisteritiedoista tärkeässä asemassa ovat myös Maaseutuvirastolta saadut tilakohtaiset tiedot vuosilta 2005-2010, jotka kattavat Suomen kaikkien tukea saaneiden tilojen pellonkäyttö-, tuki-, maidontuotanto/maitokiintiö- ja eläinmäärätiedot. Lisäksi hyödynnetään myös TNS Gallup Elintarviketiedon kunnittaista rahavirta-aineistoa. Aineisto perustuu vuoden 2004 ja 2009 tietoihin. Kaikkia näitä tietoja hyödynnetään kuntatasolla, jolloin mahdolliset tuotanto- ja tulomuutokset voidaan suhteuttaa pelkkää tukialuejakoa tarkemmin.

Kvantitatiiviset aineistot analysoidaan normaalein tilastollisin menetelmin kuitenkin siten, että pääpaino on artiklasta 142 ilmenevän toimeksiannon mukaisesti kehityksen kuvauksessa. Kun arvioidaan pohjoisen tuen riittävyyttä kompensoimaan luonnonoloista johtuvia olosuhdehaittoja, voidaan ajatella myös tuotantoteoreettista lähestymistapaa, jossa tarkastellaan tuotannon intensiteettiä eri tukitasoilla.

3. MAATALOUSPOLITIIKKA[3]

Euroopan unionin yhteisen maatalouspolitiikan tavoitteena oli alun perin toisen maailmansodan jälkeisen Euroopan omavaraisuuden takaaminen ja maatalouden tuottavuuden nostaminen. Tavoitteet on alun perin kirjattu Rooman sopimukseen (vuonna 1957) eikä niiden perusteisiin ole muutoksia senkään jälkeen tehty. Viimeksi tavoitteet on kirjattu vuonna 2007 Lissabonin sopimukseen, joka tuli voimaan 1.12.2009. Nämä tavoitteet olivat:

1) maatalouden tuottavuuden parantaminen, ja sen kautta
2) maatalousväestön kohtuullisen elintason turvaaminen,
3) yhteisön jäsenmaiden elintarvikemarkkinoiden vakauttaminen,
4) elintarvikehuollon turvaaminen, sekä
5) kohtuullisten elintarvikehintojen varmistaminen kuluttajille.

Politiikka sinänsä ja erityisesti politiikkainstrumentit ovat kuitenkin muuttuneet useaan otteeseen erityisesti 1990-luvulta lähtien. Tuotannon lisääminen ei enää ollut yhtä tarpeellista kuin sotien jälkeisessä Euroopassa, joten politiikassa siirryttiin asettamaan tuotantorajoituksia. Ensimmäisenä rajoitettiin maidontuotantoa, jolle luotiin kiintiöjärjestelmä vuonna 1984. 1990-luvulla ruvettiin kiinnittämään entistä enemmän huomiota ympäristöystävälliseen maanviljelyyn. Maatalouden lisäksi alettiin tukea elinkeinojen monipuolistamista ja CAP:ille asetettiin budjettikatto, jotta kustannukset eivät nousisi rajatta. Suomi on kuulunut vuodesta 1995 Euroopan unionin yhteisen politiikan piirin ja näin ollen toimii unionin yhteisessä maatalouspolitiikassa. Suomelle tärkeäksi maatalouspoliittiseksi tavoitteeksi on myös kirjattu tarve säilyttää maatalous joka puolella Eurooppaa (puheenjohtajan päätelmät Luxemburgin huippukokouksesta 1997: ”--*maataloutta on harjoitettava koko Euroopan alueella mukaan lukien alueet, joilla on erityisongelmia.--*”).

Vuonna 1992 toteutettiin suuri uudistus, jossa hallinnollisesti määräytyneitä viljahintoja alennettiin ja tulonmenetyksiä korvattiin suoralla tuella. Tämä on ollut maatalouspolitiikan myöhempienkin muutosten perusperiaate niin Agenda 2000- kuin vuoden 2003 uudistuksissa. Vuoden 2003 yhteisen maatalouspolitiikan (YMP) uudistuksen yhteydessä pääosa tuista irrotettiin tuotannosta ja otettiin käyttöön tilatukijärjestelmä. Maatalouspolitiikka on jaettu kahteen pilariin, joista ensimmäiseen kuuluu suorat tulotuet ja markkinoiden ohjaaminen ja toiseen maaseudun kehittäminen. Ensimmäisen pilarin keskeisin tulotukielementti on em. tilatuki. Toisen pilarin keskeisimmät tuet ovat Suo-

[3] Perusteellisempi katsaus maatalouspolitiikkaan ja eri tukimuotoihin ks. Niemi, J. ja Ahlstedt, J. toim. 2010. Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot.

men kannalta LFA- ja ympäristötuki. Suomen maataloudelle tärkeä on myös liittymissopimuksen nojalla myönnetty mahdollisuus maksaa kansallista tulotukea. Siten maatalouspolitiikka eri instrumentteineen muodostaa laajan toisiaan tukevan kokonaisuuden. Eri tukien määrät Suomessa vuosina 2006–2010 on esitetty kuviossa 3.1.

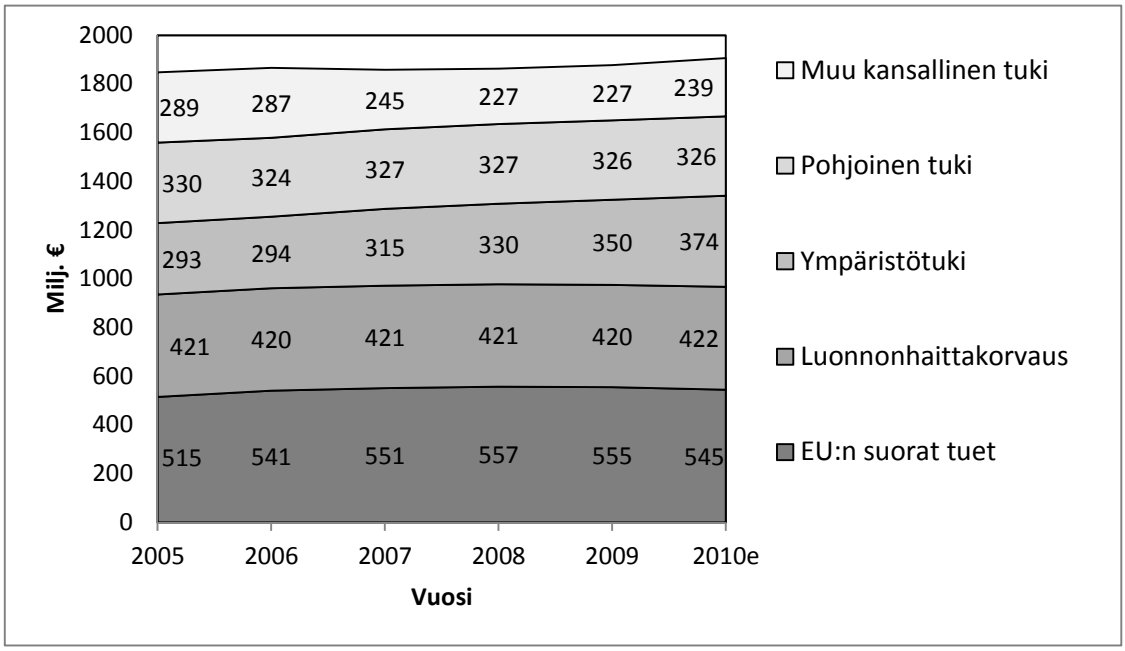

Kuvio 3.1. *Suomen maataloustuet 2006–2010.*

3.1. Yhteisrahoitetut tulotuet 2006–2010

CAP-tuki

Euroopan unionin yhteinen maatalouspolitiikka muuttui Suomessa vuonna 2006 (joissain maissa jo vuonna 2005) siten, että suorat tuet irrotettiin lähes kokonaan tuotannosta. Noin 90 % CAP tuista (MTT 2008) on Suomessa irrotettu tuotannosta (Suomella oikeus sitoa tuotantoon 10 % tuista). Suomessa valittiin yhdistelmämallinen tilatukijärjestelmä. Pääosa tuesta maksetaan tasatukena, joka perustuu alueen tuotantoon. Vuonna 2010 tuki oli C2-C4-tukialueilla 152,7 €/ha, B-C1-tukialueilla 195,8 €/ha ja A-tukialueella 246,6 €/ha. Tilan omaan viitekauden tuotantoon perustuen maksetaan lisäksi lisäosia sonneille, härille, tärkkelysperunalle, sokerijuurikkaalle ja maidolle. Nämä lisäosat kuitenkin alenevat asteittain ja ne yhdistetään alueelliseen tasatukeen vuoteen 2016 ja sokerilisien osalta 2019 mennessä.

Tuotantosidonnaista tukea on maksettu neuvoston asetuksen 1782/2003 artiklan 69 perusteella emolehmille, nautojen teurastuspalkkioita (sonneille, härille, hiehoille), syysviljoille sekä öljy- ja valkuaiskasveille koko Suomessa. Lisäksi EU:n kokonaan rahoitta-

mia tuotantosidonnaisia tukia maksetaan sonni- ja uuhipalkkioina, tärkkelysperunan tukena sekä timotein siemenviljelyn tukena. Asteittain vuodesta 2009 alkaen siirryttiin soveltamaan neuvoston asetuksen 73/2009 artiklaa 68, jonka perusteella maksetaan tuotantosidonnaista tukea emolehmille, sonneille, härille, karitsoille, öljy- ja valkuaiskasveille, tärkkelysperunalle ja lisäksi A- ja B-tukialueilla maksetaan lypsylehmäpalkkiota. Tämä on tullut mukaan uutena tukimuotona vuonna 2010, ja sillä haluttiin osaltaan turvata maidontuotannon säilyminen näillä alueilla. CAP-tuen ehtona on täydentävien ehtojen noudattaminen. Eläinten hyvinvoinnista on huolehdittava sekä myös peltojen viljelykunnosta.

LFA-tuki

Luonnonhaittakorvaus on tarkoitettu säilyttämään tuotanto ja turvaamaan maaseutuelinkeinojen jatkuvuus sekä maaseudun asuttuna säilyminen. Nimensä mukaisesti se on tarkoitettu korvaamaan luonnonoloista aiheutuvia korkeampia tuotantokustannuksia sekä matalampaa satotasoa. Tämä on vakiintunut tukimuoto ja sitä maksetaan viljeltyjen peltohehtaarien perusteella koko maassa. Vuodesta 2005 alkaen Suomessa on ollut mahdollisuus maksaa myös kansallisin varoin lisäosaa.

Vuonna 2010 tuki oli C2-C4-tukialueilla 210 €/ha, B-C1-tukialueilla 200 €/ha ja A-tukialueella 150 €/ha. Lisäksi maksetaan kokonaan kansallisesti rahoitettua lisäosaa, jonka perusosa on C2-C4-tukialueilla enintään 25 €/ha ja muualla enintään 20 €/ha. Lisäksi kotieläintiloille maksetaan enintään 80 €/ha.

Ympäristötuki

Ympäristötukijärjestelmä muuttui 2007, jolloin uusi ohjelmakautta 2007–2013 koskeva ympäristötukiohjelma astui voimaan. Järjestelmä on kuitenkin vakiintunut ja ohjelman yleistavoitteet säilyivät perusteiltaan samoina aikaisempiin ohjelmiin verrattuna. Suomalaiset viljelijät ovat laajasti sitoutuneet ohjelmaan, ja se kattaakin yli 95 % Suomen peltoalasta. Ympäristötuki on tarkoitettu korvaukseksi tulojen menetyksistä ja lisäkustannuksista, joita tukeen sitoutuminen aiheuttaa. Siten se ei ole varsinainen tulotuki samalla tavoin kuin CAP-, LFA- ja kansallinen tuki.

Ohjelman mukainen tuki muodostuu perustuesta, lisätoimenpiteistä sekä erityistuista. C-tukialueella lisätoimenpiteet ovat vapaaehtoisia, mutta niitä voi olla korkeinaan kaksi. A- ja B-tukialueilla lisätoimenpiteet ovat pakollisia, ja niitä voi olla enintään neljä. Perustuen suuruus oli vuonna 2010 kasvinviljelytiloilla 93 €/ha ja kotieläintiloilla 107 €/ha. Lisätoimenpiteiden tuki vaihteli 10–55 €/ha välillä. Erityistukia maksetaan mm. luomutuotannolle sekä useisiin ei tuotannollisiin kohteisiin (mm. maisemanhoito ja perinnebiotooppien ylläpito).

3.2. Maaseutu- ja aluepoliittiset tuet

Edellä mainituista tuista LFA- ja ympäristötuki kuuluvat EU:n maaseutuohjelman mukaisiin tukiin. Arvioinnin kohteena olevalla kaudella on ollut kaksi ohjelmakautta vuosien 2000–2006 ohjelma ja meneillään oleva 2007–2013 ohjelmakausi (Maaseudun horisontaalinen kehittämisohjelma 2000–2006 ja Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2007–2013 sekä vastaavat Ahvenanmaan ohjelmat). Painopisteitä ovat maatalouden rakennemuutoksen edistäminen investointituilla ja nuorten viljelijöiden tuilla, maaseudun elinkeino- ja palvelurakenteen monipuolistaminen sekä yritystoiminnan edistäminen.

LFA- ja ympäristötuen lisäksi keskeisimmät maataloutta koskevat tukimuodot tämän ohjelman kautta ovat maatalouden investointituki ja nuorten viljelijöiden aloittamistuki. Nuorten viljelijöiden aloittamisavustukset maksetaan koko Suomessa EU:n rahoittamana, mutta investointeihin liittyvistä avustuksista valtaosa maksetaan kansallisista varoista. C-tukialueen nautakarjatalouden investoinnit ovat olleet kuitenkin koko arviointijakson ja siten edelleen tällä hetkellä EU-rahoitteisia. Myös kasvihuoneyrittäjien investointitukeen liittyvät avustukset ovat olleet vuoden 2010 alusta alkaen C-tukialueella EU:n osarahoittamia.

Tukiehdot ovat rahoituslähteestä riippumatta pitkälti samanlaiset koko maassa. Nautakarja-, lammas-, vuohi ja hevostalouden, kasvihuonetuotannon ja tuotevarastoinvestoinneissa A- ja B-tukialueilla avustusten osuus on kuitenkin jonkin verran C-tukialuetta suurempi, koska pystyäkseen maksamaan artiklan 141 mukaista kansallista tulotukea Suomen on hyödynnettävä täysimääräisesti EU:n muun maatalouspolitiikan mahdollistamat tuet. Sen takia A- ja B-tukialueilla käytetään jonkin verran korkeampia investointitukitasoja. Samoin kuin lypsylehmäpalkkio tämä korkeampi investointituki osaltaan edesauttaa kotieläintuotannon säilymistä Etelä-Suomessa. Tässä korostuu edelleen se, että pelkästään nykyisten politiikkainstrumenttien avulla on erittäin vaikea rakentaa oikeudenmukainen ja tasapuolinen tukijärjestelmä koko maahan. Kun se on kuitenkin Suomen maatalouspolitiikan tavoitteena, tulee tukijärjestelmäkokonaisuudesta väistämättä erittäin vaikeasti hahmotettava.

4. POHJOISEN TUEN PERUSTEET JA KOHDENTUMINEN 2006–2010

4.1. Pohjoisen tuen perusteet ja muutokset vuosina 2006–2010

Pohjoista tukea maksetaan maatalous- ja puutarhatuottajille:

- maidon tuotantotukena (snt/l)
- kotieläintuotannon tukena (emolehmät, emolehmähiehot, sonnit, härät, siat, siipikarja, uuhet, kutut, hevoset (€/ey), porot (€/eläin)) (sikojen ja siipikarjan tuki irrotettu tuotannosta kauden aikana)
- teurastustukena (sonnit ja hiehot) (€/eläin)
- kasvintuotannolle yleisenä ja pohjoisena hehtaaritukena (€/ha)
- nuorille viljelijöille (€/ha)
- puutarhatuotteille varastointitukena (€/m3)
- kasvihuonetuotannolle (€/m2)
- petovahingoista

Lisäksi pohjoista tukea maksetaan vähäisiä määriä myös muille kuin alkutuottajille. Näitä tukimuotoja ovat metsämarjoille ja sienille maksettava varastointituki, maidon ja lihan kuljetustuki sekä kotieläintaloudelle välttämättömien palvelujen turvaamisesta maksettava tuki. Osa tuista on porrastettu siten, että tuki kasvaa mitä pohjoisempana tuotanto on.

Tukimuodot ovat säilyneet pääosin samoina koko arviointikauden 2006–2010 ajan. Maksettavista tuista ja eräistä muista tukeen liittyvistä ehdoista tehdään kuitenkin joka vuosi erillinen päätös. Suurimmat muutokset arviointikaudella ovat koskeneet maidontuotannolle maksettavien tukien tasausperusteita sekä sika- ja siipikarjatalouden tukien tuotannosta irrottamista. Lisäksi yksikkökohtaisissa tukitasoissa on ollut jonkin verran muutoksia.

Pohjoisen tuen alueella on vuodesta 2009 ollut käytössä maidon tuotantotuen tasausjärjestelmä. Maidon pohjoista tuotantotukea voidaan maksaa meijeriin toimitetun maidon perusteella vahvistettuun tilakohtaiseen meijerimaitokiintiöön saakka ja suoramyyntituotannon perusteella vahvistettuun suoramyyntikiintiöön saakka. Tasausjärjestelmän perusteella tukea voidaan maksaa myös kiintiön ylittäville litroille kuitenkin niin, että ylityslitroista tukea voidaan maksaa vain komission päätöksen kokonaisrajoitteeseen saakka. Tilakohtaisten kiintiöiden alitusten ja ylitysten tasausta voidaan käyttää vain, jos kiintiöiden rajoissa tuotettu maitomäärä jää komission päätöksen rajoitetta pienemmäksi. Kiintiökaudella 2009/10 kiintiön ylittäville litroille maksettiin ennakkona 50 % tuesta,

mutta kiintiökauden päätyttyä tehdyn tasauslaskelman jälkeen lopullinen prosenttiosuus muodostui 80:ksi. Vuosina 2006–2009 tasausjärjestelmää ei ollut ja kansallista tukea voitiin maksaa vain tilakohtaiseen kiintiöön saakka.

Lisäksi C-tukialueella otettiin kiintiökauden 2010/2011 alusta käyttöön maidon tuotantotuen tilakohtainen määrärajoite. Maidon tuotantotukea voidaan maksaa yhtä hakijaa kohti vain litramääräiseen rajoitteeseen asti. Rajoitteen ylittäviltä litroilta tuotantotukea ei makseta lainkaan, vaikka sille olisi kiintiötäkin. Tämä ei kuitenkaan vaikuttanut tukeen vielä tällä vuosia 2006–2010 koskevalla arviointiperiodilla. Tilakohtaiset rajoitteet ovat pohjoisimmissa osissa alemmat kuin eteläisimmissä osissa (taulukko 4.1). *Tämä on perusteltavissa sillä, että pohjoisen tuen tavoitteena on säilyttää alueelle tyypillinen maataloustuotanto.*

Taulukko 4.1. *Maidontuotannon tilakohtaiset rajoitteet pohjoisen tuen alueella.*

Tukialue	Milj. litraa / tila
C1 ja C2	3,5
C2P	3,0
C3—P1	2,5
C3—P2-P4	2,0
C4—P4	1,5
C4—P5	1,0

Sika- ja siipikarjatalouden eläinyksikköperusteiset tuet irrotettiin tuotannosta vuonna 2009. Siihen asti tukea oli maksettu tilalla olleiden eläinten ja ao. vuonna teurastettujen eläinten määrän perusteella. Vuonna 2009 kotieläintiloille vahvistettiin lähtökohtaisesti vuoden 2007 tuotantoon perustuva viitemäärä, jonka mukaan tukea on maksettu vuodesta 2009 alkaen. Tämä ratkaisu tehtiin sen takia, että 141-tuki irrotettiin tuotannosta, eikä etelän ja pohjoisen välille haluttu kahta erilaista tukijärjestelmää. Taustalla oli myös sianlihantuotannon vahva kasvu.

4.2. Pohjoisen tuen kohdentuminen vuosina 2006–2010

Tarkat tukimäärät ja yksikkökohtaiset tuet sekä niiden porrastus on julkaistu Maa- ja metsätalousministeriön pohjoista tukea koskevassa vuosikertomuksessa (MMM 2011). Taulukkoon 4.2 on kuitenkin koottu kokonaistasolla pohjoisen tuen maksetut määrät sekä enimmäismaksuvaltuudet arviointikaudella 2006–2009. Muuttuneen ryhmittelyn takia vuoden 2010 maksuvaltuus on esitetty taulukossa 4.3.

Taulukko 4.2. *Pohjoisen tuen kohdentuminen ja maksuvaltuus vuosina 2006–2009.*

Milj. €	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**
Maito	154/225	156/225	157/225	157/(225/194)
Nautaeläimet	60/91	61/91	60/91	63/91
Uuhet ja kutut	3,3/3,5	3,1/3,5	3,3/3,5	3,1/3,5
Siat ja siipikarja	36/61	35/61	34/61	33/37
Hevoset	2,2/2,5	2,2/2,5	2,1/2,5	1,9/2,5
Porot	3,5/6,2	3,7/6,2	4,0/6,2	4,2/6,2
Maidon ja lihan kuljetustuki	2,25/2,27	2,25/2,27	2,25/2,27	2,25/2,27
Eläintuotteet yhteensä	261/392	263/392	264/392	265/392
Kasvituotteet yhteensä	63/90	64/90	63/90	61/90
Yhteensä[4]	**324/449**	**327/449**	**327/449**	**326/358**

Taulukko 4.3. *Pohjoisen tuen maksuvaltuus vuonna 2010.*

Milj. €	**2010**
Maito	161,1/193,7
Märehtijät yhteensä (ml. hevoset)	70,5/73,7
Siat ja siipikarja	32,1/37,0
Puutarhaviljely	21,7/25,4
Kasvintuotanto	42,1/58,3
Muut tuet	10,6/14,9
Yhteensä	**338,1/358**

Pohjoista tuen maksuvaltuudet sallisivat selvästi korkeammat tukitasot kuin Suomessa on käytetty. Kokonaisuudessaan maksuvaltuudesta on käytetty arviointiperiodin alkupuolella vain alle 70 %. Maksuvaltuutta laskettiin komission tuoreimmalla päätöksellä ja näin maksuvaltuusraja on lähellä toteutunutta. Koko maksuvaltuus (tai ainakin lähes) on käytetty vain uuhille ja kutuille, hevosille sekä maidon ja lihan kuljetustuessa. Muiden kotieläintuotannon ja kasvinviljelyn maksuvaltuuden käyttöasteessa ei ole ollut suuria eroja. *Koko maksuvaltuutta ei ole pystytty käyttämään kansallisten määrärahojen niukkuudesta johtuen ja toisaalta sen takia, että Suomen maatalouspoliittinen järjestelmä on kokonaisuus, jossa kansallisen tuen kaksi osaa, pohjoinen (142) tuki ja Etelä-Suomessa maksettava 141-tuki, muodostavat yhden kokonaisuuden.*

[4] Kotieläintuotannon ja kasvituotannon yhteenlaskettu maksuvaltuus ei summaudu kokonaisrajoitteeseen, koska kokonaisrajoitteeseen kohdistunutta leikkausta (482=>449) ei ole kohdennettu ao. tuotannoille. Sama koskee vuoden 2009 leikkausta 358 milj. euroon.

5. TUOTANNON JA TILARAKENTEEN MUUTOKSET

5.1 Tilamäärä ja peltoala

Maatilarekisterin mukaan Suomessa oli 64 175 maatilaa vuonna 2009. Tilojen määrä on vähentynyt vuodesta 2006 vuoteen 2009 koko maassa noin 7 % eikä tukialueiden välillä ole tässä suhteessa suuria eroja. Tämä trendi on jatkunut jo pitkään eikä siihen ole muutosta näköpiirissäkään (Pyykkönen ym. 2010).

Kokonaispeltoala sen sijaan on säilynyt lähes ennallaan. Suuria eroja alueiden välillä ei tässäkään suhteessa ole. C-tukialueella peltoala on kasvanut 0,2 %, kun se A- ja B-tukialueilla on vähentynyt 0,2-0,5 % vuosien 2006 ja 2009 välillä. C-alueella peltoala on lisääntynyt lähinnä pellonraivauksen myötä, kun taas A- ja B-alueilla merkittävin syy peltoalan vähenemiseen on pellon siirtyminen muuhun käyttöön. *Kansallinen tuki on omalta osaltaan vaikuttanut siihen, että tuotanto ja tuotantomahdollisuudet kasvinviljelyssä, mikä on tärkeää alueen kotieläintaloudelle, ovat säilyneet.*

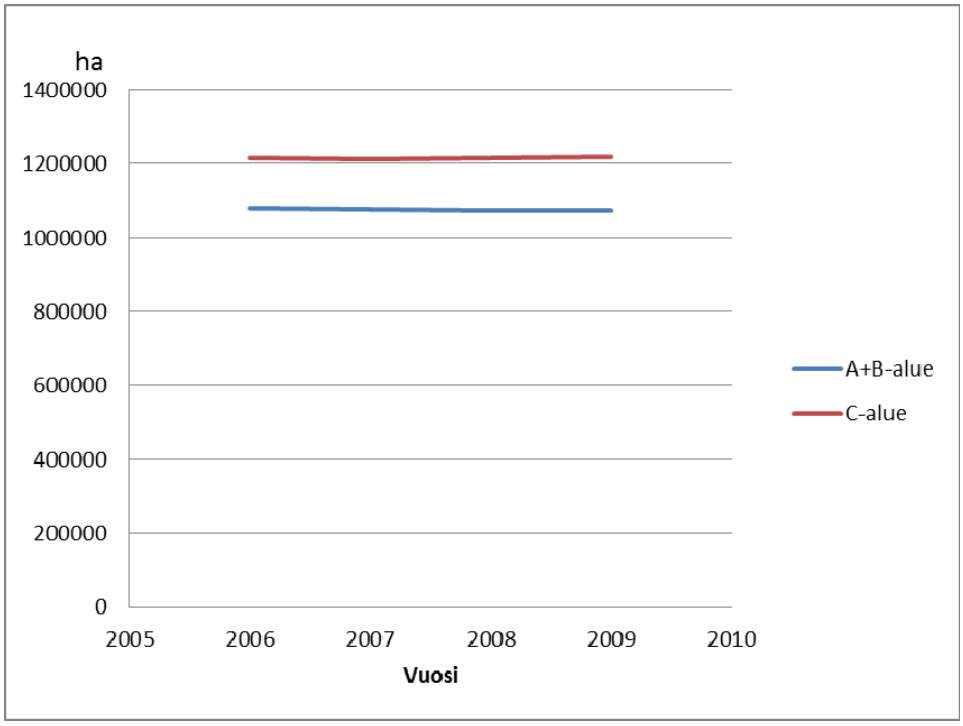

Kuvio 5.1. *Tukialueiden kokonaispeltoalan muutokset Suomessa AB- ja C-tukialueilla (MMMTIKE).*

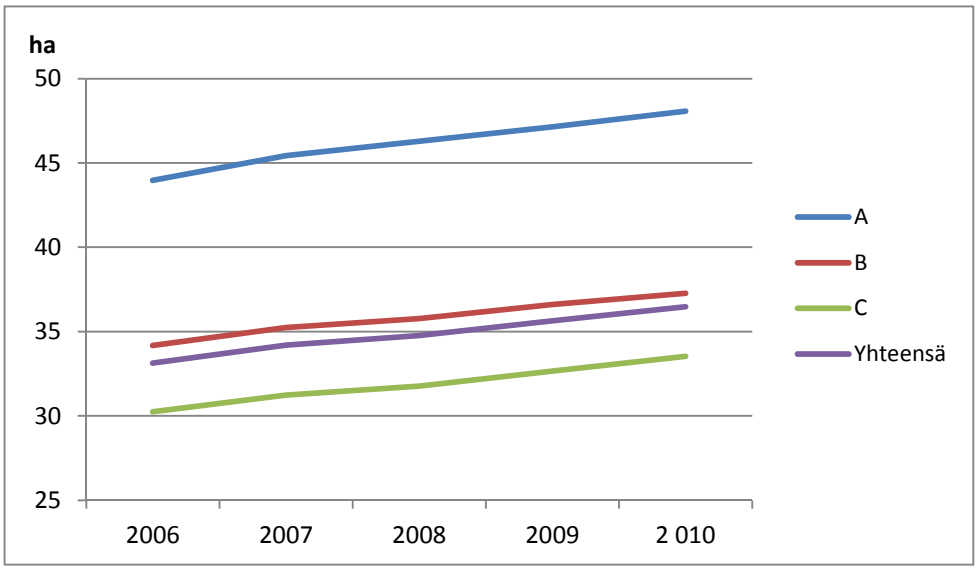

Kuvio 5.2. *Maatilojen keskikoko (ha) vuosittain ja alueittain (MMMTIKE).*

Maatilojen peltoalaan perustuva keskikoko on kasvanut C-tukialueella hieman A- ja B-tukialueita nopeammin. Keskikoko on kuitenkin C-alueella selvästi pienin.

Kun kokonaispeltoalassa tapahtuneet muutokset ovat varsin pieniä, ovat myös tilakokoluokkarakenteessa tapahtuneet muutokset hyvin samanlaisia koko Suomessa. Tämä kehitys on myös hyvin samanlaista kuin muuallakin Euroopassa teknologisen kehityksen ja tuottavuuden kasvun myötä tapahtunut kehitystä (Pyykkönen ym. 2010). *Pohjoinen tuki on selvästi edistänyt pellon säilymistä tuotannossa ja antanut mahdollisuuden rakennekehityksen jatkumiseen* .

5.2 Maidontuotanto

Suomen maatalouden tärkein tuotantosuunta (myyntituloilla mitaten) on maidontuotanto. C-tukialueella sen merkitys on vielä paljon A- ja B-tukialueita suurempi (kartta 5.1.). *Maidontuotanto on myös pohjoisen tuen arvioinnin kannalta kaikkein tärkein tuotantosuunta, koska maidolle maksettavan tuotantotuen osuus yhteenlasketusta pohjoisesta tuesta on lähes puolet.* Maidontuotannon säilyminen C-alueella on ensiarvoisen tärkeää paitsi alueen maidontuotannolle myös laajemmin koko alueen maataloudelle. Suuri osa muista tiloista, esimerkiksi naudanlihantuotantotilat ja rehuviljaa tuottavat kasvinviljelytilat, ovat varsin suoraan kytköksissä maidontuotantoon ja sen menestymiseen alueella.

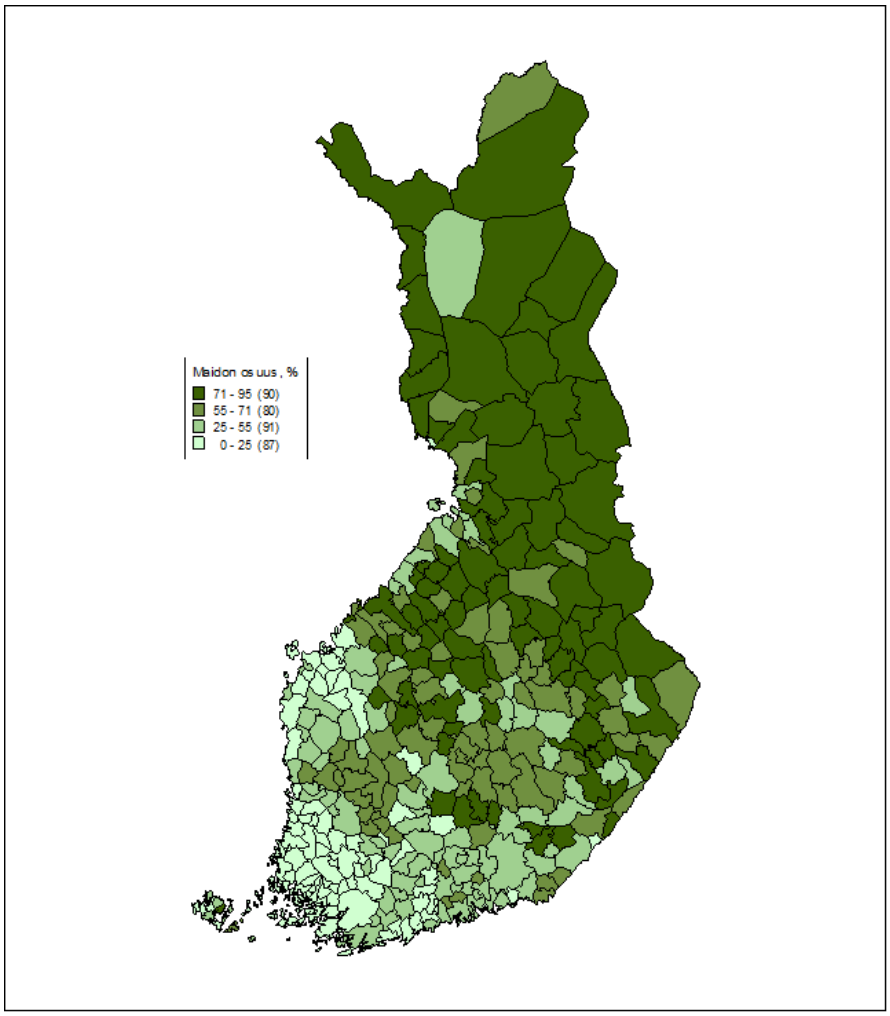

Kartta 5.1. *Maitotulojen osuus maatalouden myyntituloista vuonna 2009.*

Maidontuotantomäärät ovat muuttuneet ainoastaan vähän tutkimusajalla. Vuosina 2006–2009 tuotanto väheni käytännössä lähes koko C-tukialueella, ainoana poikkeuksena C3P1-alue. Kiintiökaudella 2009/10 tuotanto kuitenkin kääntyi kasvuun C2-, C2P, C3P2- ja C3P4-tukialueilla (taulukko 5.1 ja kuvio 5.3). Myös pohjoisen tuen ulkopuolella olevilla A- ja B-alueilla tuotanto on pääsääntöisesti vähentynyt. A- ja B-alueen ulkosaaristossa absoluuttiset tuotantomäärät ovat pieniä ja siten pienetkin muutokset eri tuotteiden markkinahinnoissa ja tuotantomäärissä sääolojen vaihdellessa voivat heijastua isoina suhteellisina muutoksina.

Taulukko 5.1. *Maidontuotanto tukialueittain maito (milj l) kiintiövuosittain. (MMMTIKE)*

Tukialue	2005-06	2006-07	2007-08	2008-09	2009-10
A ja B	533,1	527,1	503,4	495,3	494,2
C1	501,4	513,1	496,0	483,4	481,7
C2	1032,1	1021,2	1000,1	1002,2	1034,5
C2P	104,9	92,9	90,4	91,2	96,8
C3	170,5	166,5	161,7	159,9	161,4
C4	20,5	19,8	19,7	19,6	19,8
C-yhteensä	**1829,3**	**1813,5**	**1767,9**	**1756,3**	**1794,2**
Yhteensä	**2362,4**	**2340,6**	**2271,3**	**2251,6**	**2288,4**

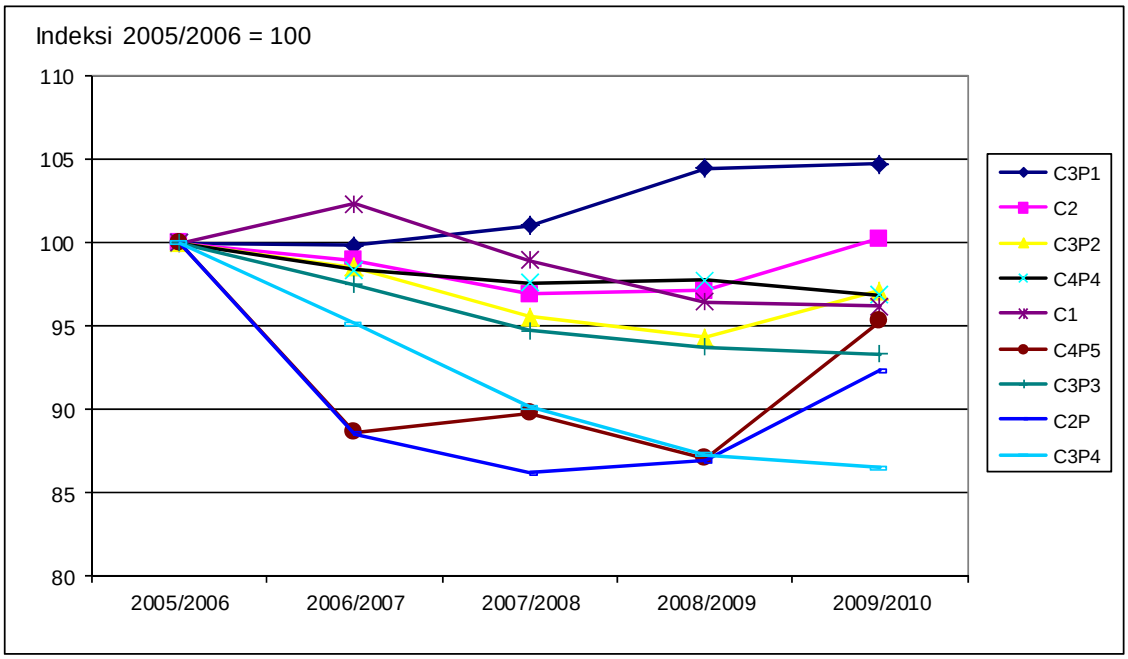

Kuvio 5.3. *Maidontuotannon muutokset pohjoisen tuen alueella (2005/2006=100). (MMMTIKE)*

Maitotilojen määrä on vähentynyt ja tilakoko on kasvanut selvästi koko Suomessa. Tilojen määrä on arviointiperiodilla pudonnut noin 25 %, mikä vastaa rakennetutkimuksissa todettu kotieläintilojen määrän puoliintumisvauhtia kymmenessä vuodessa (Pyykkönen ym. 2010). Alueellisia eroja kasvuvauhdissa on jonkin verran, mutta erot ovat kuitenkin varsin pieniä (kuvio 5.4). Keskimääräinen maidontuotanto tilaa kohden on korkein A- ja C2-alueilla, pienin puolestaan kaikkein pohjoisimpana eli C4-alueella. A-alueella keskimääräinen tuotos on jo yli 210 000 litraa tilaa kohden, kun C4-alueella tuotos on alle 150 000 litraa tilaa kohden.

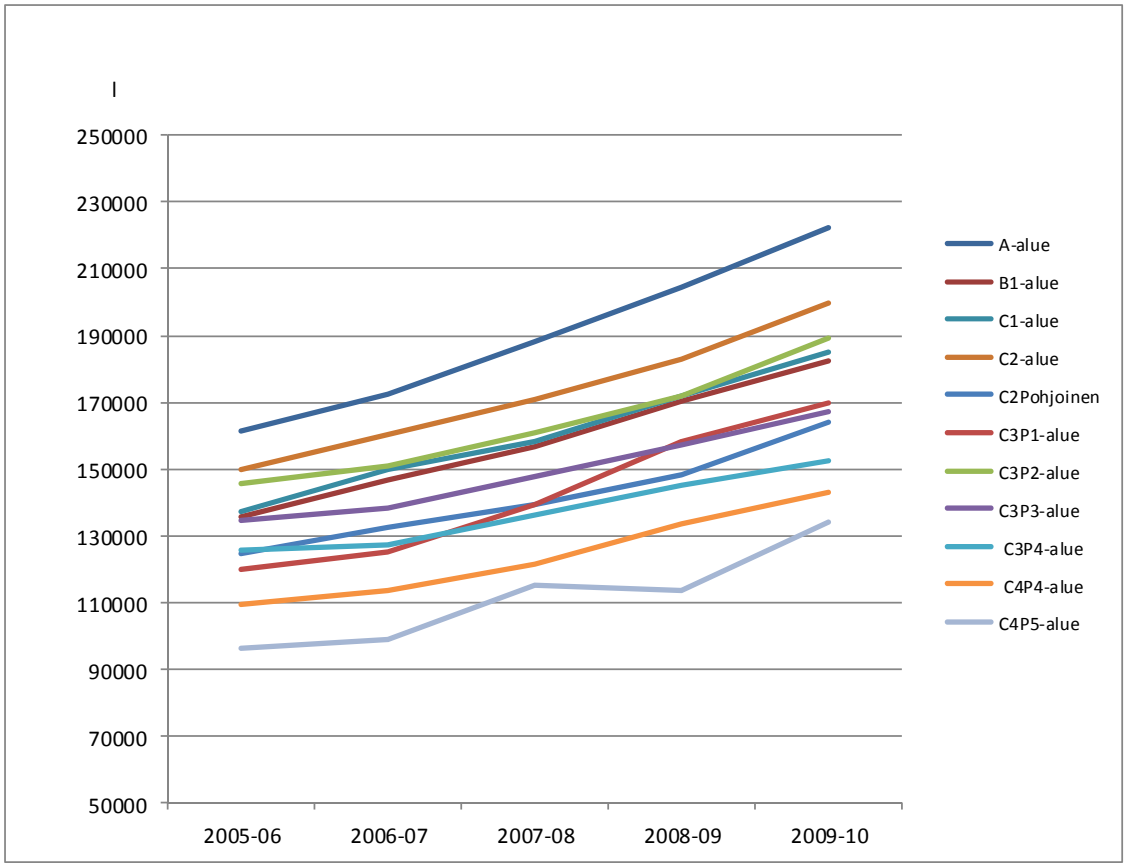

Kuvio 5.4. *Keskimääräiset maidontuotantomäärät litroina tilaa kohden kiintiövuosittain 2005/06–2009/10. (MMMTIKE)*

Tilakoon kasvua voi tarkastella myös tilakokoluokkajakauman näkökulmasta. Suomessa on muuhun Eurooppaan ja erityisesti lähimpiin naapurimaihin ja pohjoiseen Keski-Eurooppaan verrattuna varsin pieniä tiloja. Yli 50 lehmän karjojen osuus tuotannosta oli vuonna 2010 noin neljännes, kun se esimerkiksi Tanskassa on jo yli 90 % ja Ruotsissakin noin 70 %. On oletettavaa, että Suomessakin näiden tilojen osuus kasvaa liki 60 prosenttiin vuoteen 2020 mennessä (Pyykkönen ym. 2010), mikäli edellytykset kannattavaan maidontuotantoon saadaan säilytettyä. Alueiden väliset erot ovat kuitenkin melko suuret Suomessa, joskin kehityskuva näyttää varsin samanlaiselta (kuvio 5.5).

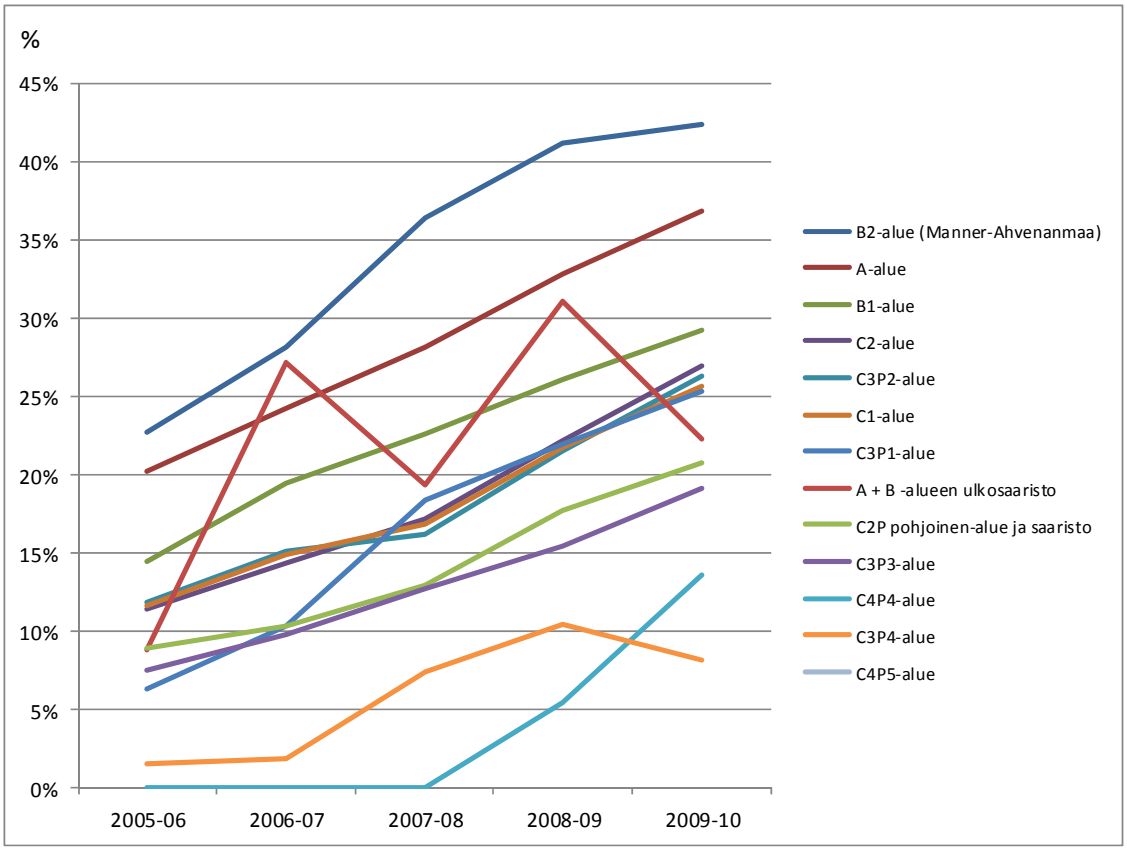

Kuvio 5.5. *Yli 400 000 litraa (vastaa likimain yli 50 lehmän tiloja) tuottavien tilojen osuus tukialueittain kiintiövuosina 2005/2006–2009/2010. (MMMTIKE)*

Kiintiövuonna 2009/10 C2-alue tuotti 45,5 % koko Suomen maidosta, C1-alue tuotti 21 % ja B1- alue 16 %. C2-alueen tuotanto-osuus on ollut kasvussa tutkimusajanjaksolla, sillä vuonna 2005/06 vastaavaa osuus oli 43,7 % Suomen tuotannosta. A- ja B-alueiden tuotanto-osuudet ovat olleet laskussa. Tilakiintiön hyötykäyttö kiintiövuonna 2009/10 oli A-alueella 88 %, C1-alueella 98 % ja C2-alueella 102 %.

Arviointiperiodilla maidontuotannon kokonaismäärä C-tukialueella on ylittänyt pohjoisen tuen rajoitteen kiintiökausilla 2005/06, 2006/07 sekä kiintiökausilla 2009/10 ja 2010/11 (kuvio 5.6). Ylitys on kuitenkin toistaiseksi ollut vain vähäinen eli enintään noin 2 %. *Kun tukea kuitenkin maksetaan enintään pohjoisen tuen rajoitteeseen saakka, ei tämä vähäinen ylitys ole pohjoisen tuen järjestelmän kannalta ongelmallista.* Pikemminkin on kysymys tuotannon asteittaisesta keskittymisestä C-tukialueen sisällä, kun useimmilla tukialueilla tuotanto on alentunut. Jos tuotannon kasvu jatkuu ja ylityksestä tulee pysyvä, voi tilanne muodostua taloudellisesti hankalaksi niiden tilojen osalta, jotka tuottavat selvästi yli oman tilakohtaisen kiintiönsä. Ottaen huomioon näköpiirissä oleva rakennekehitys (Pyykkönen ym. 2010, Pyykkönen ym. 2011) ja pohjoisen tuen ehtoihin tehdyt muutokset (tilakiintiön ylittävistä litroista maksettiin tukea kiintiökaudella

2009/10 80 % ja kiintiökaudella 2010/11 50 %), on todennäköistä, että ylitys jää tilapäiseksi.

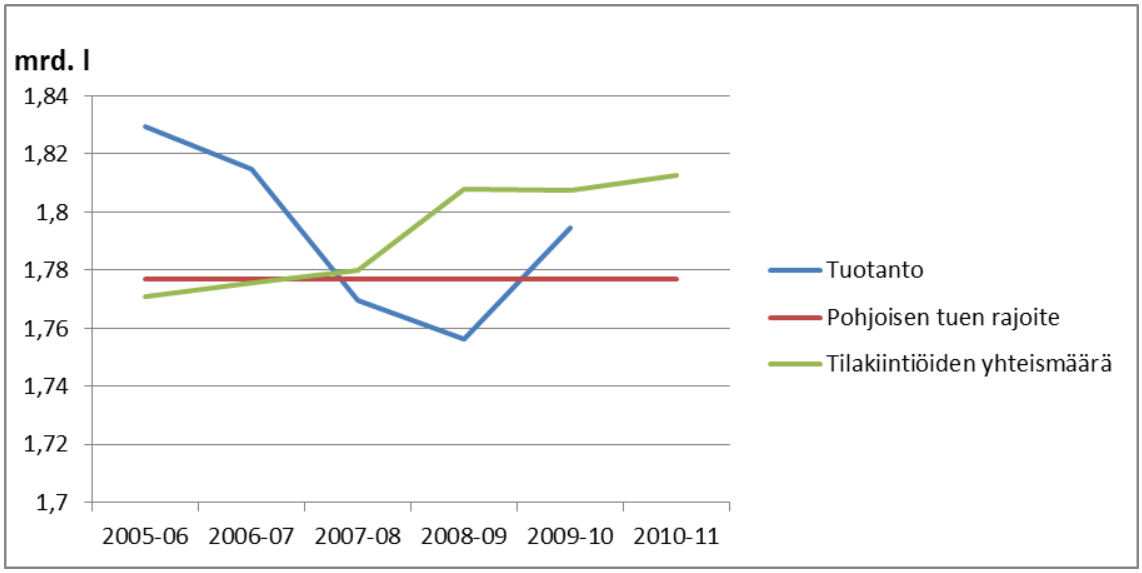

Kuvio 5.6. *Maidontuotanto, tilakohtaisten kiintiöiden yhteismäärä ja pohjoisen tuen rajoite litroina kiintiö vuosittain. (MMMTIKE)*

Tuotannon muutoksiin on kuitenkin monia taloudellisia ja muita syitä eikä tuotannon viimeaikainen lievä kasvu C-alueella ole johtunut tuesta ja tai vallitsevista tukitasoeroista. C2-aluetta lukuun ottamatta tuotanto on C-alueella ollut koko ajan tarkasteluajankohdan alkua pienempi. C2-alueellakin tuotanto on ylittänyt lähtötason vasta tarkasteluperiodin lopussa. Toisaalta C2-alueen tukitason ero C1-alueeseen verrattuna on varsin pieni. Jos tuotannon kasvu olisi johtunut maksetusta tuen tasosta, olisi tuotanto oletettavasti kasvanut myös C1-alueella. Näin ei kuitenkaan ole tapahtunut (kuviot 5.3 ja 5.7).

Kuviossa 5.7 on tarkasteltu tuotannon muutosta edelliseen vuoteen verrattuna eri tuotantotukitasoilla (so. tukialueittain). Jos tukierot tukialueiden välillä ylikompensoisivat olosuhdehaitasta aiheutuvia korkeampia kustannuksia, tuotanto kasvaisi näillä korkeamman tuen alueilla. Näin ei kuitenkaan ole tapahtunut, vaan tilanne vaihtelee vuosittain. Tuotantotuen ja tuotannon kasvun välillä ei ole havaittavissa lainkaan korrelaatiota.

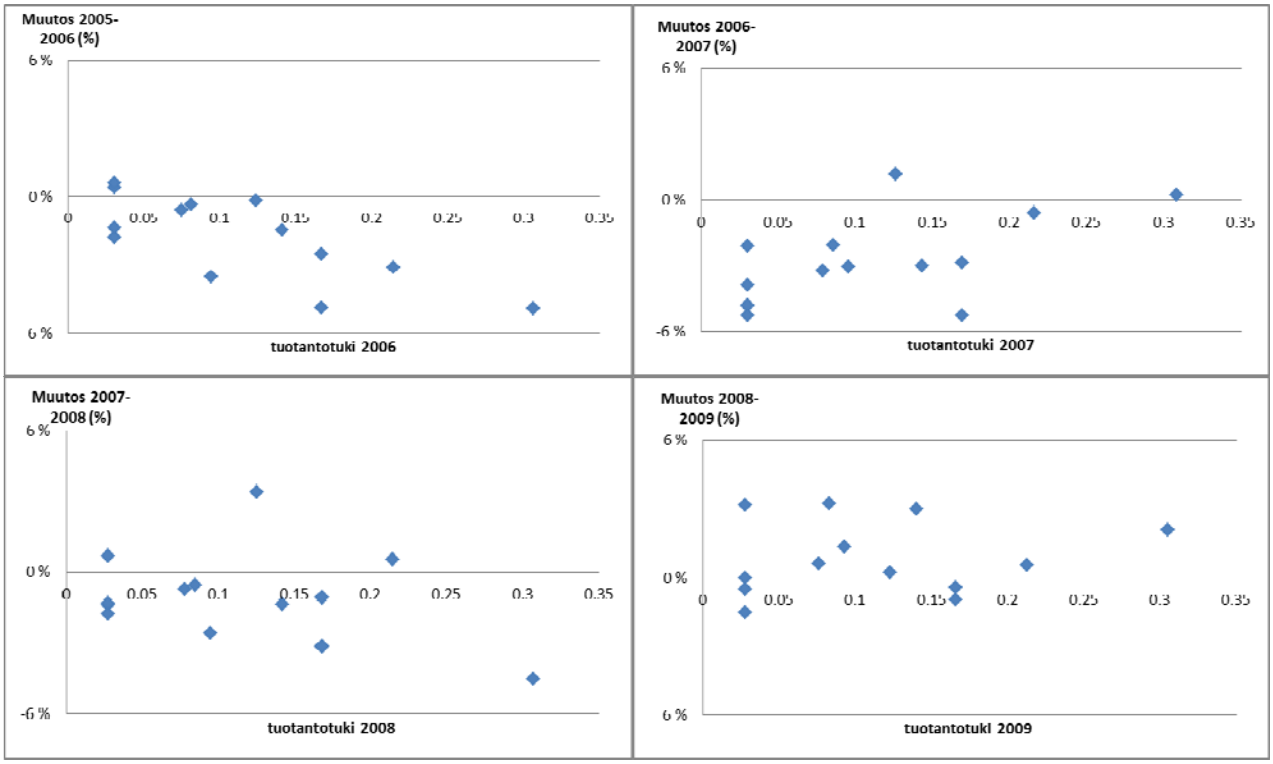

Kuvio 5.7. *Maidontuotannon vuosimuutos (%) edelliseen vuoteen verrattuna tuotantotuen suuruuden (€/l)) mukaan vuosina 2006-2009. (MMMTIKE)*

Syitä tuotantomuutoksiin pitää hakea muusta kuin pohjoisesta tuesta. Ensinnäkin, C2-alue on Suomen suurin maidontuotantoalue. Alueella on mm. Suomen vahvimmat maitomaakunnat: Pohjois-Savo ja Keski-Pohjanmaa. Käytäntö on osoittanut, että tuotanto keskittyy sinne, missä se on jo ennestään vahvinta (mm. Lehtonen ja Pyykkönen 2005). Tässä on suuressa määrin kyse osaamisen keskittymisestä (kartta 5.2) ja useamman samaan tuotantoon investoivan tilan tuomasta synergiaetujen hyödyntämisestä. Myös laajentavien tilojen kasvinviljelytuotantoa on helpompi ulkoistaa alueella, jossa on paljon saman alan tuottajia. Tähän ulkoistamiseen on selvä tarve karjakokojen kasvaessa yli 50 lehmään (Pyykkönen ym. 2011).

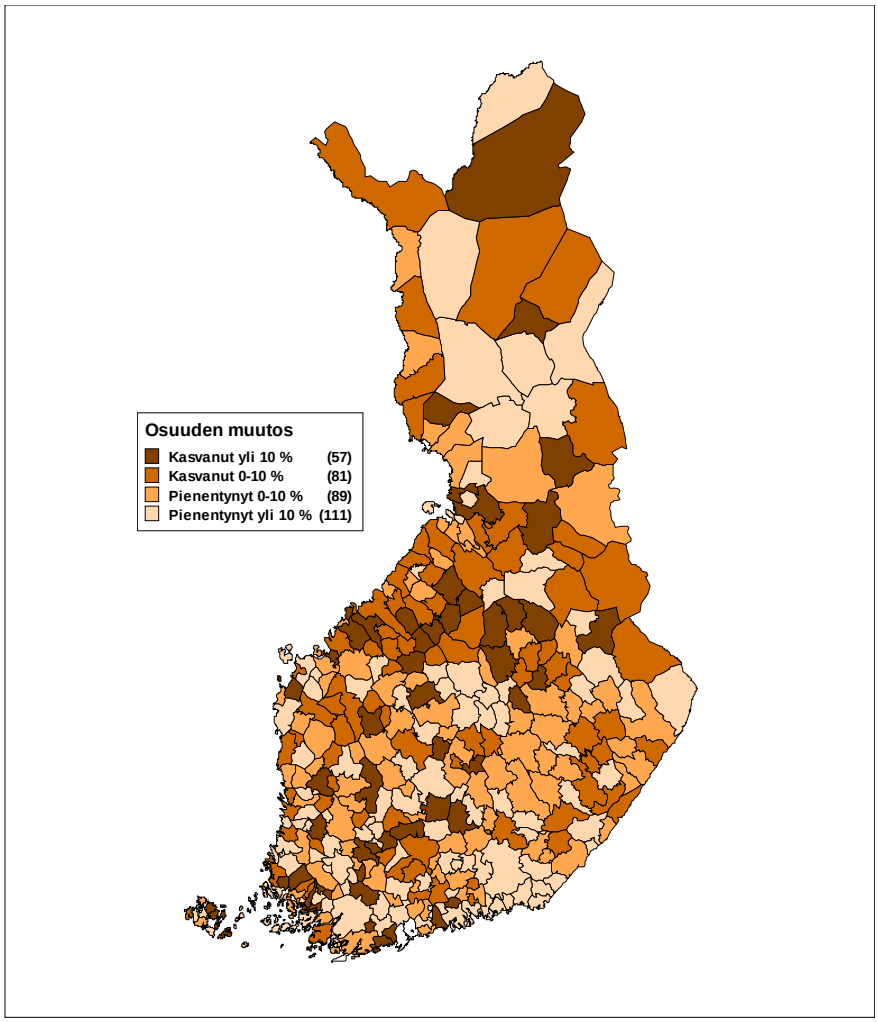

Kartta 5.2. *Maidontuotannon keskittyneisyyden muutos 2004–2009*[5].

Toiseksi, tuotanto on kasvanut myös sen takia, että lehmien keskituotos on kasvanut voimakkaasti. Keskimäärin tuotos on kasvanut yli 2 % vuodessa. Myös rehusato ja sen laatu vaikuttavat maidontuotantomääriin ja erityisesti vuosien väliseen vaihteluun.

Kolmanneksi, maitotuotteiden maailmanmarkkinahinnat nousivat vahvasti vuonna 2008, joka näkyi tuottajahintojen nousuna myös Suomessa. Tämä vaikutti osaltaan siihen, että tilakohtaisia lehmämääriä lisättiin ja siten tuotanto kääntyi vuonna 2009 kasvuun. Myös koko Suomen lehmien määrä kääntyi alkuvuonna 2009 lievään kasvuun. Vuoden 2009 lopulla lehmämäärä kääntyi kuitenkin jälleen laskuun (taulukko 5.2). Maidon tuottajahinnoissa ei ole alueellisia eroja, vaan ne ovat suunnilleen samat koko Suomessa (Pyykkönen 2010).[6]

[5] Osuuden muutos kartassa tarkoittaa muutosta (%) kunkin kunnan osuudessa koko maan tuotannosta vuosien 2004 ja 2009 välillä. Siten, jos kunnan osuus on vuonna 2004 ollut esimerkiksi 1,0 % ja vuonna 2009 vastaavasti 1,1 % koko maan tuotannosta, on sen osuus tällä aikavälillä kasvanut 10 %.

[6] Viiden suurimman maidonhankintaosuuskunnan osuus koko Suomen maidonhankinnasta on yli 80 %. Valio maksaa kaikille saman hinnan maidosta, ja siten tuottajille maksettavissa hinnoissa voi olla eroja

Taulukko 5.2. *Lypsylehmien lukumäärä tukialueittain vuosina 2005-2010.(MMMTIKE)*

Tukialue	2005	2006	2007	2008	2009	2010
A ja B	75398	73202	69281	66819	66473	65749
C1	69065	66590	63900	62035	61693	61161
C2	137282	133782	129021	127263	128650	129119
C2P	13762	13366	12656	12186	12223	12336
C3P1	1850	1838	1783	1802	1821	1789
C3P2	7678	7486	7135	7043	7116	7107
C3P3	8336	8097	7701	7519	7411	7425
C3P4	3340	3219	2958	2796	2740	2769
C4P4	2077	1998	1921	1884	1859	1870
C4P5	494	491	459	444	431	435
C-yhteensä	**243884**	**236867**	**227534**	**222972**	**223944**	**224011**
Kaikki yhteensä	**317277**	**308063**	**294808**	**287783**	**288408**	**287750**

Neljänneksi, pohjoisen tuen perusteissa tehdyt muutokset ovat edistäneet tuotannon kasvua. C2-alueella tilakohtaiset kiintiöt rajoittavat tuotantoa enemmän kuin muilla alueilla. Kun tukea voitiin vuodesta 2009 alkaen maksaa tasausjärjestelmän ansiosta myös kiintiön ylittäville litroille, lisäsi se jossain määrin kiintiön ylittävän tuotannon kannattavuutta C2-alueella.

5.3 Naudanlihantuotanto ja muut märehtijät

Naudanlihantuotanto on laajoilla alueilla C-tukialuetta selvästi toiseksi merkittävin tuotantosuunta. Tuotanto on lisäksi varsin suoraan kytköksissä maidontuotantoon. Ensinnäkin maitotilat tuottavat noin 40 % kaikesta naudanlihasta poistolehmien ja edelleen jonkin verran sivutuotantona harjoitetun sonninkasvatuksen ansiosta. Toiseksi, täysin erikoistuneen emolehmiin perustuvan tuotannon osuus on Suomen naudanlihantuotannosta vain noin 15 % ja C-tukialueella selvästi tätä vähemmän. Siten erikoistuneiden naudanlihatilojen välitysvasikat tulevat valtaosin maitotiloilta. Tämä kytkös näkyy selvästi maidontuotannon ja naudanlihantuotannon alueellisen keskittymisen samanlaisuutena. Tämä kytkös näkyy selvästi myös siinä, että naudanlihantuotanto on lähes trendinomaisessa laskussa. Tuotanto on enää vähän yli 80 milj. kg vuodessa, kun se vielä 1990-luvulla oli lähes 100 milj. kiloa.

vain osuuskuntien oman toiminnan takia. Käytännössä erot ovat varsin pieniä, koska muun kuin maidon hankinnan osuus liiketoiminnasta on varsin vähäinen.

Tiukasta maidontuotantokytköksestä huolimatta naudanlihantuotannon muutokset poikkeavat jonkin verran edellä todetuista maidontuotannon muutoksista. A- ja B-alueilla naudanlihantuotanto on vähentynyt voimakkaammin kuin maidontuotanto ja vastaavasti C-alueella naudanlihantuotanto on vähentynyt maidontuotantoa hitaammin C2P-tukialuetta lukuun ottamatta. C1- ja C2-tukialueilla tuotanto kääntyi ainakin väliaikaiseen kasvuun vuonna 2009. Naudanlihantuotanto on kuitenkin vuonna 2009 ollut jokaisella tukialueella pienempi kuin vuonna 2006 ja vuonna 2010 vuotta 2006 suurempi vain C2P-tukialueella (taulukko 5.3 ja kuvio 5.8).

Taulukko 5.3. *Naudanlihantuotanto milj. kg tukialueittain vuosina 2005–2010. (MMMTIKE)*

Tukialue	2005	2006	2007	2008	2009	2010
A ja B	18,7	18,1	18,4	16,9	16,3	16,5
C1	18,2	18,1	19,1	17,1	17,5	17,2
C2	38,2	39,0	39,7	37,6	38,6	39,9
C2P	3,6	3,6	3,1	3,0	3,0	2,9
C3	5,2	5,6	5,6	5,1	5,0	5,1
C4	0,6	0,7	0,7	0,7	0,6	0,5
C-alueet yhteensä	**65,8**	**67,0**	**68,3**	**63,4**	**64,8**	**65,7**
Yhteensä	**84,6**	**85,1**	**86,7**	**80,3**	**81,1**	**82,1**

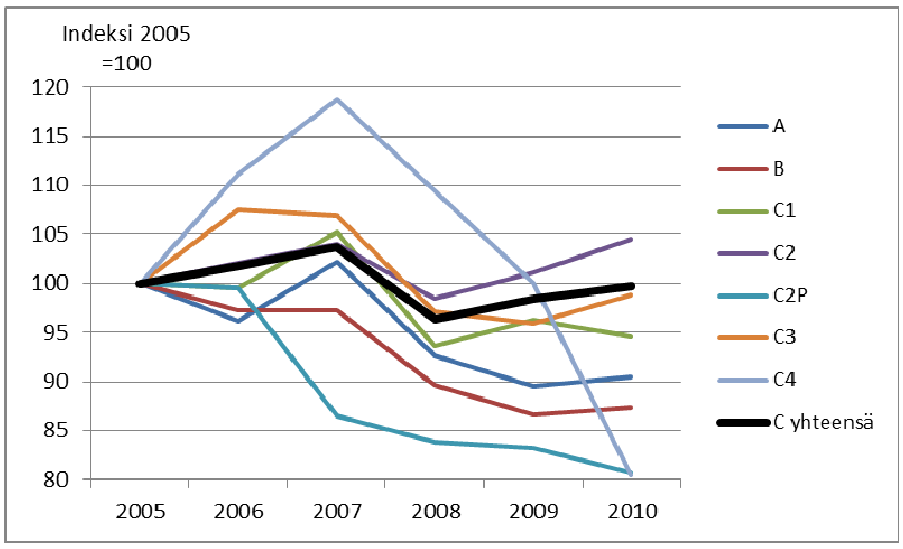

Kuvio 5.8. *Naudanlihantuotannon alueittaiset muutokset Suomessa (MMMTIKE) (2005=100).*

Naudanlihantuotannossa vuotuiset teurastusmäärien vaihtelut voivat vaikuttaa jonkin verran maidontuotantoa enemmän vuosien väliseen vertailtavuuteen. Lehmien keskimääräisen maitotuotoksen noustessa ja eläinkannan pudotessa naudanlihantuotanto vähenee, vaikka maidontuotanto pysyisi ennallaan.

C-tukialueen suhteellisen tuotanto-osuuden kasvua selittää se, että alueella on investoitu naudanlihantuotantoon selvästi enemmän kuin A- ja B-tukialueilla. Samalla tuotannossa on kehitetty erilaisia verkostomalleja, jotka perustuvat ns. vaiheittaiseen kasvatukseen.

Tuotanto on pysynyt pohjoisen tuen rajoitteen mukaisena. Kotimaisen kysynnän näkökulmasta emolehmiin perustuvalle tuotannolle olisi kasvumahdollisuuksia, koska Suomessa kulutetaan naudanlihaa noin viidennes enemmän kuin tuotetaan.

Taulukko 5.4. *Emolehmien lukumäärä alueittain vuosina 2005–2010. (MMMTIKE)*

Tukialue	2005	2006	2007	2008	2009	2010
A ja B	12449	13312	13936	14513	14886	15757
C1	7863	8757	9520	10723	11710	12479
C2	11927	13825	15916	18158	19724	21176
C2P	1284	1601	2076	2449	2715	2869
C3	928	1239	1685	2095	2411	2671
C4	189	194	200	282	377	415
C-alueet yhteensä	**22191**	**25616**	**29397**	**33707**	**36937**	**39610**
Yhteensä	**34640**	**38928**	**43333**	**48220**	**51823**	**55367**

Emolehmien lukumäärä on kasvanut kaikkialla Suomessa, mutta eniten kasvua on ollut C-alueella. Koko Suomessa oli vuonna 2010 noin 55 000 emolehmää, kun niitä vuonna 2005 oli alle 35 000 kappaletta. Jos emolehmien määrä kasvaa edelleen, joudutaan CAP-tuen yksikkötukea leikkaamaan. Tällöin tulot heikkenevät niin paljon, että kannattavan tuotannon edellytykset uhkaavat loppua monella tilalla. Tämän takia on todennäköistä, että emolehmien määrän kasvu loppuu eikä tuotanto siten enää jatkossa kasva.

Taulukko 5.5. *Sonnien/härkien ja sonnivasikoiden lukumäärä alueittain vuosina 2005–2010 (MMMTIKE).*

Tukialue	2005	2006	2007	2008	2009	2010
A ja B	59724	58930	58347	55376	53763	54337
C1	58469	56998	55343	54608	53638	54260
C2	127480	128804	125735	126104	128886	130935
C2P	11887	11131	10533	9877	9293	9502
C3	16890	17027	16530	15890	16171	16589
C4	1520	1578	1485	1423	1393	1535
C-alueet yhteensä	**216246**	**215538**	**209626**	**207902**	**209381**	**212821**
Yhteensä	**275970**	**274468**	**267973**	**263278**	**263144**	**267158**

Sonnien/härkien lukumäärä on pysynyt tutkimusajanjaksolla suhteellisen tasaisena. Ainoastaan C2- ja C3P1 alueella on ollut pientä tuotannon kasvua. Sonnien lukumäärämuutokset heijastelevat selvästi maidontuotannon muutoksia C-alueella. Vuosina 2005-2008 sonnien määrä on vähentynyt maidontuotannon vähentyessä. Vuosina 2009-2010 määrä on puolestaan hieman lisääntynyt maidontuotannon kasvun ja myös emolehmien lisääntymisen myötä.

Taulukko 5.6. *Hiehojen ja lehmävasikoiden määrä alueittain vuosina 2005–2010 (MMMTIKE).*

Tukialue	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**
A ja B	78995	77160	74769	71597	70778	70404
C1	72195	71717	70584	68774	68055	68065
C2	141002	140312	138157	137696	138363	140068
C2P	14393	14315	13940	13687	13739	13723
C3	20647	20653	20109	19880	19593	19434
C4	2465	2346	2615	2661	2505	2060
C-alueet yhteensä	**250702**	**249343**	**245405**	**242698**	**242255**	**243350**
Yhteensä	**329697**	**326503**	**320174**	**314295**	**313033**	**313754**

Hiehojen lukumäärä on vähentynyt jonkin verran vuosina 2005–2010 lypsylehmien määrän myötä. Vuonna 2011 naudanlihantuotannon (myös uuhet, kutut ja hevoset) tuen maksulle asetettiin samantapaiset tilakohtaiset rajoitteet kuin maidontuotannolle asetettiin vuoden 2010 alusta. Näillä rajoitteilla pyritään muun muassa säilyttämään alueelle tyypillistä tuotantoa. Jo aiemmin tilakohtaiset rajoitteet olivat käytössä C2P-C4-tukialueilla siten, että tukeen oikeuttavia eläinyksikköjä voi tukialueilla C2 pohjoinen ja saaristo olla enintään 350, tukialueella C3 enintään 250 ja tukialueella C4 enintään 150 maatilaa kohti. Vuonna 2011 otettiin käyttöön porrastettu malli, korotettiin enimmäismääriä ja sisällytettiin myös C1-C2-tukialueet rajoitteen piiriin.

Lampaiden lukumäärä on ollut kasvussa lähes koko C-alueella. Myös hevosten lukumäärä on ollut kasvussa maan kokonaistasolla. Vuohien lukumäärä sen sijaan on ollut laskussa. C-alueella vuohia on vain 3 000 kappaletta ja siten niiden merkitys alueen tuotannolle on hyvin vähäinen.

Taulukko 5.7. *Lampaanlihantuotanto (milj. kg) Suomessa vuosina 2005–2010 (MMMTIKE).*

Tukialue	2005	2006	2007	2008	2009	2010
A ja B	0,27	0,26	0,29	0,33	0,32	0,33
C1	0,09	0,08	0,11	0,11	0,1	0,10
C2	0,12	0,13	0,15	0,15	0,14	0,17
C2P	0,01	0,01	0,01	0,01	0,02	0,02
C3	0,07	0,06	0,07	0,06	0,07	0,07
C4		0,04	0,03	0,04	0,04	0,03
C-alueet yhteensä	**0,29**	**0,32**	**0,37**	**0,37**	**0,37**	**0,39**
Yhteensä	**0,56**	**0,58**	**0,69**	**0,70**	**0,69**	**0,72**

Lampaanlihan tuotanto on kasvanut jonkin verran vuodesta 2005–2009, kasvutahdissa ei ole suuria eroja eri tukialueiden välillä. Lampaanlihan suhteen Suomessa tuotetaan vain noin 20 % koko Suomen kulutuksesta, joten kasvunvaraa tuotannossa olisi edelleen. Myöskään pohjoisen tuen tuotannolle asetetut rajoitteet eivät estä tuotannon kasvua.

Hevosten lukumäärässä on huomioitu vain maatiloilla olevat hevoset. Hevosten lukumäärä on kehittynyt suunnilleen samaa tahtia koko Suomessa vuosina 2005–2010. Vuoteen 2008 saakka hevosten määrä kasvoi kaikkialla, jonka jälkeen se on hieman vähentynyt. Isoja alueellisia eroja ei ole ollut. Hevosia on myös maatilojen ulkopuolella, mutta niiden lukumäärästä ei ole tarkkoja tilastotietoja. Nämä hevoset eivät kuitenkaan ole tukijärjestelmien piirissä.

Taulukko 5.8. *Hevosten lukumäärä maatiloilla Suomessa vuosina 2005–2010 tukialueittain (MMMTIKE).*

Tukialue	2005	2006	2007	2008	2009	2010
A ja B	13193	14440	14483	15449	14918	15219
C1	5457	6170	6228	6152	6204	5984
C2	5775	6563	6572	6812	6525	6502
C2P	910	921	973	1064	947	1033
C3	731	860	830	839	823	797
C4	174	182	178	198	165	196
C-alueet yhteensä	**13047**	**14696**	**14781**	**15065**	**14664**	**14512**
Yhteensä	**26243**	**29139**	**29266**	**30516**	**29584**	**29803**

5.4. Sian- ja siipikarjanlihan ja kananmunien tuotanto

Sianlihantuotanto

Sika- ja siipikarjatalouden tukipolitiikassa on tapahtunut huomattava muutos. Kansalliset tuet irrotettiin tuotannosta vuodesta 2009 alkaen ja tuen taso on myös alentunut. Tämä ratkaisu tehtiin sekä 141-tuen että pohjoisen tuen alueilla. Tilakohtaisen tuen perusteena ovat vuoden 2007 viitemäärät. Tuki on porrastettu viitemäärän suuruuden mukaan siten, että se pienenee asteittain viitemäärän kasvaessa. Tämä tukijärjestelmän muutos on heikentänyt tuotannon kannattavuutta ja sitä kautta vähentänyt myös viljelijöiden investointihalukkuutta. *Vaikka tuki on irrotettu tuotannosta, vaikuttaa se edelleen tuotannon säilymiseen merkittävästi. Tuen saadakseen tilan on säilytettävä kotieläintilan status ja nykyinen tuotannosta irrotettu tuki kohdentuu edelleen sikatiloille.* Aikaa myöten tilanne kuitenkin jossain määrin muuttuu.

Sianlihantuotannolle on ominaista, että se keskittyy viljanviljelyalueille ja näin C2P- ja sitä pohjoisemmilla tukialueilla sianlihantuotanto on hyvin vähäistä. Sianlihantuotanto on Suomessa voimakkaasti keskittynyt kahdelle alueelle. Toinen keskittymä on A- ja B-tukialueiden läntisissä osissa lähinnä Varsinais-Suomessa ja Satakunnassa. Toinen keskittymä on C-tukialueen Etelä-Pohjanmaalla. Koko C-tukialueen tuotannosta noin kaksi kolmasosaa on C1-tukialueella ja noin kolmasosa C2-tukialueella. Muualla C-tukialueella tuotantoa on vain vähän. Tuotanto kasvoi aina vuoteen 2008 saakka, mutta on sen jälkeen kääntynyt selvään laskuun (taulukot 5.9-5.11).

Syitä tuotantomuutoksiin on monia. Tärkein syy on tuotannon heikentynyt kannattavuus tuotantokustannusten nousun myötä. Sianlihan tuottajahinnat eivät ole nousseet maatalouden ostopanoshintoja vastaavasti, sillä Tilastokeskuksen mukaan sianlihan tuottajahintojen nousu on ollut yli puolet vähemmän kuin maatalouden tuotantopanoshintojen nousu vuosien 2005 ja 2010 välillä.

Taulukko 5.9. *Emakoiden lukumäärä alueittain Suomessa vuosina 2005–2010 (MMMTIKE).*

Tukialue	2005	2006	2007	2008	2009	2010
A ja B	97494	94361	92523	90595	77432	80213
C1	47421	45384	46926	44287	41994	44745
C2	29098	30362	29565	28611	24577	23836
C2P	1070	1222	976	1030	876	797
C3	1100	1042	678	587	517	149
C-alueet yhteensä	**78689**	**78010**	**78145**	**74515**	**67964**	**69527**
Yhteensä	**176188**	**172378**	**170671**	**165112**	**145400**	**149744**

Taulukko 5.10. *Lihasikojen määrä tukialueilla vuosina 2005–2010 (MMMTIKE).*

Alue	2005	2006	2007	2008	2009	2010
A ja B	253760	254921	275054	263001	253434	250522
C1	130681	140035	125790	152171	146683	152086
C2	68513	64295	65348	65988	66856	68464
C2P	2677	2733	3132	2824	3088	3002
C3	2052	1895	2151	1419	1117	481
C-alueet yhteensä	**203931**	**208966**	**196447**	**222417**	**217744**	**224034**
Yhteensä	**457691**	**463887**	**471501**	**485418**	**471178**	**474556**

Tuotannon kehitys on ollut tukialueilla A, B ja C1 hyvin samanlaista, joskin C1-tukialueella tuotanto kasvoi vuosina 2005-2008 hieman A- ja B-tukialueita nopeammin. Lukumääräkehitys ei välttämättä anna täysin oikeaa kuvaa tuotannon kehityksestä, koska siinä voi olla esimerkiksi laskenta-ajankohtaan liittyvää satunnaista vaihtelua. Esimerkiksi vuoden 2010 tiedoissa näkyy jonkin verran kevään 2010 elintarvikealan lakko, joka näkyi koko loppuvuoden teurastusten viivästymisenä. Niinpä kilomääräinen tuotanto antaa oikeamman kuvan tuotannon kehityksestä (taulukko 5.11).

Taulukko 5.11. *Sianlihantuotanto (milj. kg) Suomessa vuosina 2005–2010 (MMMTIKE).*

Tukialue	2005	2006	2007	2008	2009	2010
A ja B	115,3	116,9	119,7	119,8	112,2	109,5
C1	57,9	61,0	63,1	64,8	63,2	65,3
C2	29,2	27,8	28,4	30,3	28,3	26,8
C2P	1,0	1,2	1,2	1,3	1,3	1,1
C-alueet yhteensä	**88,1**	**90,9**	**93,5**	**97,1**	**93,3**	**93,6**
Koko maa yhteensä	**203,4**	**207,8**	**213,2**	**216,9**	**205,5**	**203,1**

Rakennekehitys on sikataloudessa edennyt osittain jopa hieman nopeammin kuin nautakarjataloudessa, jossa tilamäärä näyttää puolittuvan aina kymmenessä vuodessa. Tuotannon kasvu vuoteen 2008 asti on osaltaan mahdollistanut tämän nopeahkon rakennekehityksen. Porsastuotannossa rakennekehitystä on edistänyt isojen lähes 1 000 emakon sikaloiden perustaminen. Näiden suurten yksiköiden osuus porsastuotannosta on jo huomattavan suuri (ks. Pyykkönen ym. 2010).

Siipikarjanlihantuotanto

Siipikarjanlihantuotanto on keskittynyt vielä voimakkaammin kuin sianlihantuotanto. Tuotannon ydinalueet ovat yhtäältä Varsinais-Suomessa, Satakunnassa ja Pirkanmaalla

sekä toisaalta Etelä-Pohjanmaalla. Siipikarjanlihantuotantoa ovat koskettaneet myös samat tukipolitiikkaan liittyvät muutokset kuin sianlihantuotantoa eli tuki on arviointiperiodin aikana irrotettu kokonaan tuotannosta.

Siipikarjanlihantuotanto on kulutuksen kasvun myötä kuitenkin kasvanut lähes koko ajan. Paitsi Suomessa siipikarjanlihan kulutus on kasvanut myös muualla Euroopassa poiketen siten selvästi naudanlihan ja sianlihan kulutuksesta, jotka ovat pysyneet liki ennallaan. Myös muualla maailmassa siipikarjanlihan kulutus on kasvanut nopeammin kuin muiden lihalajien kulutus. Ainoan poikkeuksen arviointiperiodilla tekee vuosi 2009, jolloin maailmanlaajuinen lintuinfluenssaepidemia vähensi kysyntää ja myös tuotantoa (taulukko 5.12). Siipikarjanlihan tuotanto on sopimusteitse hyvin säänneltyä ja nopearytmistä tuotantoa pystytään sopeuttamaan suhteellisen nopeasti muuttunutta kysyntää vastaavasti. Tuotannon kasvu on osaltaan mahdollistanut myös sen, että rakennekehityksen myötä tuottajamäärä on säilynyt liki muuttumattomana päinvastoin kuin muussa kotieläintuotannossa.

Taulukko 5.12. *Broilerin- ja kalkkunanlihantuotanto (milj. kg) eri tukialueilla (MMMTIKE).*

Tukialue	2005	2006	2007	2008	2009	2010
A ja B	51,9	52,5	58,0	61,7	53,9	55,7
C1	29,6	30,0	32,3	34,1	33,0	34,2
C2	4,5	4,6	4,6	5,0	6,6	6,2
C yhteensä	**34,1**	**34,6**	**36,9**	**39,1**	**39,6**	**40,4**
Yhteensä	**86,0**	**87,1**	**94.9**	**100,8**	**93,5**	**96,1**

Eläinmääriä koskevat tilastoluvut ovat hyvin riippuvaisia laskenta-ajankohdasta eivätkä ne anna oikeaa kuvaa tuotannon kehityksestä. Sen takia tuotantoa on kuvattu tässä yhteydessä vain kilomääräisillä luvuilla. Niidenkin alueelliseen jakautumiseen liittyy em. eläinmääristä aiheutuvia pieniä epävarmuustekijöitä. Kun tuki on irrotettu tuotannosta, ei tällä tiedolla ole myöskään kovin suurta merkitystä. *Tuella on kuitenkin tärkeä merkitys tuotannon säilymiselle ja tuotannon kasvun voidaan Suomessa ja myös C-tukialueella katsoa kuvastavan alueelle tyypillisen tuotannon kehittymistä kulutuksen kasvun myötä.*

Kananmunantuotanto

Myös kananmunantuotanto on Suomessa erittäin keskittynyttä. Valtaosa tuotannosta on A- ja B-tukialueilla. C-alueen tuotanto on keskittynyt C1-tukialueelle ja koko C-alueen osuus tuotannosta on runsas 20 % koko Suomen tuotannosta.

Taulukko 5.13. *Munivien kanojen määrä alueittain vuosina 2005–2010 (MMMTIKE).*

Tukialue	2005	2006	2007	2008	2009	2010
A ja B	2434093	2438061	2501018	2453795	2278010	2595189
C1	455710	433138	399055	615015	435291	522107
C2	220418	214519	214322	193934	169832	256448
C2P	12684	13743	9526	13153	14173	15194
C3	21379	17891	15912	15795	10636	14561
C4	..	..	..	..	..	..
C yhteensä	**710256**	**679369**	**638855**	**837932**	**629960**	**808319**
Yhteensä	**3144349**	**3117430**	**3139873**	**3291727**	**2907970**	**3403508**

Munivien kanojen määrä on ollut tarkasteluajanjakson aikana kasvussa, mutta vuonna 2009 määrä jäi kuitenkin vuosia 2008 ja 2010 pienemmäksi. Tämä aiheutui siitä, että vuonna 2 009 rehumarkkinoille pääsi salmonellaa sisältävää rehua. Saastuneet erät poistettiin markkinoilta asianmukaisesti, kuten myös saastuneiden tilojen kanat. Tämän takia tuotanto vähentyi vuonna 2009 noin 7 %. Eläinmäärätietoihin liittyy tilastointiajankohdasta johtuvaa satunnaisvaihtelua.

Taulukko 5.14. *Kananmunantuotanto (milj. kg) Suomessa vuosina 2005–2010 (MMMTIKE).*

Alue	2005	2006	2007	2008	2009	2010
A ja B	44,8	44,2	44,9	45,5	42,0	46,9
C1	8,6	8,2	8,0	8,6	8,0	9,4
C2	4,1	3,8	3,7	3,8	3,6	4,6
C2P	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3	0,3
C3	0,3	0,3	0,3	0,3	..	..
C4	..	..	..	..	..	..
C yhteensä	**13,2**	**12,5**	**12,1**	**12,8**	**11,9**	**14,6**
Yhteensä	**58,0**	**56,7**	**57,0**	**58,3**	**53,9**	**61,5**

Suomen munivista kanoista yli 75 % on A- ja B-alueilla, noin 15 % on C1 alueella, ja vajaat 7 % on C2-alueella. C3- ja C4-alueilla kananmunantuotantoa on vain vähän. *Ilman pohjoista tukea tuotanto-osuus olisi kuitenkin vielä selvästi pienempi.*

5.5 Puutarhatuotanto

Puutarhatuotannon tukea maksetaan pinta-alaan perustuen kasvihuonetuotannolle sekä varastointitukena. Puutarhatuotannon merkitys on C-tukialueen erityisesti eteläisissä osissa varsin suuri. Puutarhatuotannon tuen osuus koko pohjoisesta tuesta on vain noin 6 %. Tukea saaville tiloille tuella on kuitenkin erittäin suuri merkitys.

Kasvihuonetuotannon tuki

Kasvinhuonetuki on pinta-alaan sidottu tuki eli se on viljeltävästä kasvista riippumaton tuki, joskaan kaikki kasvit eivät ole tukikelpoisia. Tuki on siten luonteeltaan peltoalatuen tapainen suora tulotuki. Tukikelpoiset viljelykasvit ovat tomaatti, kasvihuonekurkku, avomaankurkku, salaatti (Lactuca sativa ja Cichorium -lajit), lehtitilli, persilja, paprika, kiinankaali, leikkokukat, leikkovihreä, ryhmäkasvit sekä sisätiloihin tarkoitetut, ruukussa viljeltävät koristekasvit. Tukea myönnetään myös salaatin sekä ruukkulehtitillin ja ruukkupersiljan taimituotannolle omaan kasvihuoneviljelykäyttöön. Muu taimituotanto ei ole tukikelpoista. Tuki on porrastettu vuotuisen tuotantoajan mukaan siten, että alle 2 kk tuottavat eivät saa tukea lainkaan, ja korkeinta tukea saavat yli 7 kk tuotannossa olevat viljelykset.

Taulukko 5.15. *Kasvihuonepinta-ala (m^2) kasvihuonetuotannossa Suomessa vuosina 2005–2010 (2-7kk) (MMMTIKE).*

Tukialue	2005	2006	2007	2008	2009	2010
A ja B	499870	505322	494510	443796	423472	417918
C1	279072	279706	277392	280273	257454	297148
C2	110804	114872	110410	115850	115608	121818
C2P	17846	17568	16581	17123	16737	17498
C3	41343	41343	42604	38872	41853	41372
C4	2600	2600	2600	3100	3460	2690
C yhteensä	**451665**	**456089**	**449587**	**455218**	**435112**	**480526**
Yhteensä	**951535**	**961411**	**944097**	**899014**	**858584**	**898444**

Taulukko 5.16. *Kasvihuonepinta-ala (m^2) kasvihuonetuotannossa Suomessa vuosina 2005–2010 (yli 7 kk) (MMMTIKE).*

Tukialue	2005	2006	2007	2008	2009	2010
A ja B	1428136	1436309	1425255	1372736	1282020	1255657
C1	1220866	1220226	1207663	1246108	1235117	1215782
C2	386652	381304	375344	356058	363222	341732
C2P	16263	16541	24968	24346	24722	22837
C3	16068	16068	15408	14613	14433	13073
C4	5485	5485	5655	4795	3980	200
C yhteensä	**1645334**	**1639624**	**1629038**	**1645920**	**1641474**	**1593624**
Yhteensä	**3073470**	**3075933**	**3054293**	**3018656**	**2923494**	**2849281**

Kasvihuonepinta-ala on Suomessa ollut laskussa vuosina 2005–2009 (taulukko 5.15-5.16). Kasvihuonepinta-ala on ollut selvästi nopeammassa laskussa A- ja B-tukialueilla kuin C-alueella. Noin puolet kasvihuonepinta-alasta on C-alueella, yli 7 kk viljelyksessä olevasta alasta osuus on vielä suurempi. Kasvihuonetuotanto C-alueella keskittyy C1-tukialueelle ja erityisesti ruotsinkieliselle Pohjanmaalle. C1-tukialueen osuus C-tukialueen kasvihuonepintalasta on noin 72 %.

Yhteenlaskettu yli 2 kk tuotannossa oleva ala on C-tukialueella vaihdellut arviointiperiodin aikana 207 ja 210 hehtaarin välillä. Tämä on ylittänyt pohjoisen tuen rajoitteen (202,9 ha), mutta tukea on alennettu vastaavasti tukiyksikkökertoimen avulla.

Taulukko 5.17. *Koko kasvinhuonetuotanto (ml. alle 2 kk tuotannossa olevat kasvihuoneet) Suomessa vuosina 2005–2009 (MMMTIKE).*

	Kasvihuonetuotanto		
Vuosi	**Yritysten määrä** (Kpl)	**Pinta-ala** (1 000 m ^{2})	**Keskikoko** (m^2 /yritys)
2005	2 231	4 746	2 127
2006	2 093	4 634	2 214
2007	1 918	4 554	2 374
2008	1 825	4 521	2 477
2009	1 722	4 415	2 564
2010	1 627	4 350	2 670

Kasvihuonetuotantoala on ollut selvässä laskussa Suomessa vuosina 2005–2010 (taulukko 5.17). Yritysten määrä on vähentynyt nopeasti, mutta yrityskoon samanaikainen kasvu on kompensoinut osan tuotantoalan alenemisesta. Voimakkainta tuotannon lasku on ollut pienissä (pääasiassa alle 2 kk) kasvihuoneissa, jotka eivät kuulu pohjoisen tuen piiriin.

Muita syitä tuotannon laskuun löytyy mm. kasvihuonetuotannon heikosta kannattavuudesta. MTT Taloustutkimuksen kirjanpitotietojen mukaan yrittäjätulo työpanosyksikköä kohden on jäänyt koko tutkimusjakson ajan alle yrittäjien omien tavoitteiden. Suomen lyhyt kesä ja pitkä talvi sekä alhaiset talviset lämpötilat aiheuttavat kasvihuonetuotannolle korkeat lämmitys- ja valotuskustannukset. Tuki kompensoi osan olosuhteista aiheutuvista lisäkustannuksista, mutta pääosa katteesta korkeammille kustannuksille on saatava markkinoilta. *Pohjoisen tuen merkitys tuotannon säilymiselle on kuitenkin erittäin tärkeä.*

Puutarhatuotteiden varastointituki

Puutarhatuotteiden varastoinnille maksetaan kansallisen päätöksen perusteella pohjoista tukea enintään 0,9 milj. €. Arviointiperiodilla tämä kansallisen päätöksen sallima enimmäismäärä on käytetty lähes täysimääräisesti. Jos hyväksyttävien hakemusten perusteella laskettava tuen määrä ylittää mainitun enimmäismäärän, yksikkötukea alennetaan. Varastointitukikelpoisia puutarhatuotteita ovat kiinankaali, kyssäkaali, lanttu, mukulaselleri, nauris, omena, palsternakka, porkkana, punajuuri, punakaali, purjo, ruusukaali, savoijinkaali, sipuli ja valkokaali.

Varastointitukea myönnetään varastossa olevien puutarhatuotteiden varastointimäärien (loka-, marras, ja joulukuun puolivälien varaston keskiarvo) perusteella. Varastointimäärä ilmoitetaan kuutiometrin tarkkuudella ja siihen sisällytetään ainoastaan ne puutarhatuotteet, jotka ovat olleet kauppakelpoisia varastoon pantaessa. Tuotteet tulee säilyttää normaalin varastointitavan mukaisesti. Kauppakunnostuksen yhteydessä pilaantuneiksi havaittuja tuotemääriä ei sisällytetä ilmoitettavaan varastointimäärään. *Tuki edistää puutarhatuotannon säilymistä pohjoisen tuen alueella.*

5.6 Peltoviljely

Peltoviljelyyn myönnetään *pohjoista hehtaaritukea, yleistä hehtaaritukea ja nuorten viljelijöiden tukea*.

Pohjoista hehtaaritukea maksetaan C1-, C2- ja C2P-tukialueilla osalle peltokasvien tuotantoon käytetylle peltoalalle. Nurmille ja leipäviljoja (vehnä, ruis) lukuun ottamatta viljoille tukea ei makseta lainkaan. Tuki on eriytetty kasvilajien mukaan siten, että se on eri suuruinen vehnälle, rukiille, sokerijuurikkaalle, tärkkelysperunalle, avomaanvihanneksille ja muille peltokasveille. Tuki maksetaan muita peltokasveja lukuun ottamatta kuitenkin samansuuruisena kaikilla alueilla. Muille peltokasveille tuki on porrastettu alueen mukaan siten, että se on C1-tukialueella suurempi kuin C2-tukialueella. C2P-tukialueella muille peltokasveille tukea ei makseta. C3-C4-tukialueilla pohjoista hehtaaritukea maksetaan vain avomaanvihanneksille.

Alueille tyypillinen tuotanto ilmenee selvästi kuviosta 5.9. Pohjoisimmilla eli C3- ja C4-tukialueilla valtaosa pelloista on nurmella. Tämä aiheutuu nautakarjatalouden suuresta merkityksestä ja peltoviljelyvaihtoehtojen vähäisyydestä. Vastaavasti vilja-alan osuus on selvästi muita alueita pienempi. Erityisesti tämä näkyy syysvilja-alassa. *Siten nämä pohjoiseen hehtaaritukeen sovelletut tukialueittaiset ja kasvilajikohtaiset tukitasoerot ovat perusteltuja alueille tyypillisen tuotannon säilyttämisen näkökulmasta.* Tätä alueelle tyy-

pillisen tuotannon säilyttämistavoitetta tukee myös esimerkiksi vehnän kokonaistuelle kansallisesti asetettu euromääräinen rajoite (vuonna 2010 1,66 milj. €).

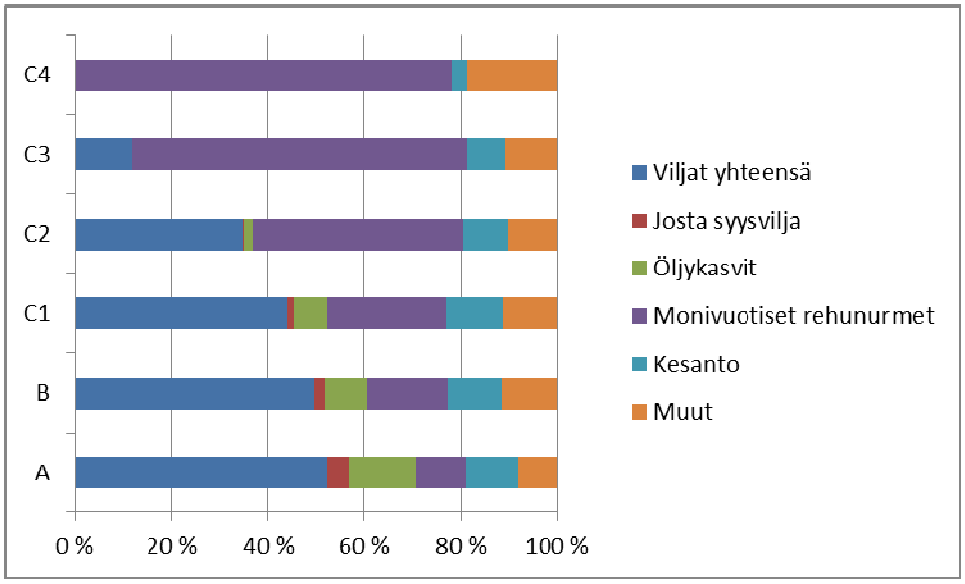

Kuvio 5.9. *Pellon käyttö eri tukialueilla vuonna 2010 (MMMTIKE).*

Yleistä hehtaaritukea maksetaan pohjoisen tuen muilla tukialueilla paitsi C1-tukialueella. Sitä myönnetään maatalous-, puutarha- ja peltoenergiakasvien viljelyksessä olevasta alasta. Yleistä hehtaaritukea ei makseta kasvimaaksi, hoidetuksi viljelemättömäksi pelloksi tai luonnonniityksi ilmoitetuista peltoaloista tai kasvihuonealoista. Tuki on porrastettu siten, että se on korkeampi mitä pohjoisempana tukialue on. Tukialueilla C3 ja C4 yleistä hehtaaritukea ei kuitenkaan makseta viljoille, sokerijuurikkaalle, tärkkelysperunalle, eikä muille peltokasveille avomaanvihanneksia lukuun ottamatta. Käytännössä yleinen hehtaarituki kohdentuu siten valtaosin nurmikasveille. Peltoalaperusteiset tuet ovat säilyttäneet alueen pellot tuotantokäytössä, eikä kasvilajivalikoimassa ole tapahtunut suuria muutoksia. Pellonkäyttö määräytyy pitkälti alueen kotieläintuotannon perusteella eikä senkään takia voi vaihdella paljon. *Pellonkäytön ja sen erot eri tukialueilla huomioon ottaen pohjoinen hehtaarituki ja yleinen hehtaarituki muodostavat tasapainoisen kokonaisuuden, joka tukee alueelle tyypillisen peltoviljelyn säilymistä.*

Kasvituotannossa on havaittavissa laajaperäistymistä, erityisesti kaikkein pohjoisimmassa Suomessa ja syrjäisimmillä alueilla. Ns. muuta kasvintuotantoa harjoittavien tilojen osuus on kasvanut tarkasteluperiodin aikana näillä etäisimmillä alueilla. C4-tukialueella tämän ryhmän osuus tiloista on jo lähes 60 % (C3 vastaavasti lähes 40 % ja C2P noin kolmannes), kun se Suomessa keskimäärin on vain noin 20 %. Kun kasvituotantovaihtoehdot ovat varsin rajalliset, harjoittavat tilat käytännössä laajaperäistä nurmituotantoa (heinän viljelyä). Tilat ovat keskimääräistä selvästi pienempiä. Myyntitulot hehtaaria kohden ovat selvästi pienemmät kuin muilla tiloilla ja tuilla on tulonmuodostuksessa

erittäin suuri merkitys. Tällä kehityksellä on selvä yhteys vaihtoehtojen vähäisyyteen, muita alueita alempaan satotasoon ja peltoalaperusteiseen tukeen. Nämä yhdessä aiheuttavat sen, että tuotantoon ei kannata panostaa niin voimakkaasti kuin muilla alueilla.

Nuorten viljelijöiden (alle 40-vuotiaat) hehtaaritukea myönnetään samoin perustein koko C-tukialueella kuin yleistä hehtaaritukea eli maatalous-, puutarha- ja peltoenergiakasvien viljelyksessä olevalle alalle. Sen suuruus on sama (vuonna 2010 36 €/ha) kaikilla alueilla. *Tuki tukee osaltaan tuotannon säilymistä ja uusien yrittäjien rekrytoitumista elinkeinoon*, joskin sen taloudellinen merkitys on suhteellisen pieni.

Avomaan vihannestuotannolle (ja omenoille) maksettava tuki on euromääräisesti varsin pieni, sillä yhteensä se on ollut vuosittain vain noin 600 000 €. Myös avomaan tuotannossa samoin kuin kasvihuonetuotannossa yritysten määrä on vähentynyt koko ajan, mutta tuotanto on pysynyt silti liki ennallaan tilakoon kasvaessa (taulukko 5.18).

Taulukko 5.18. *Avomaan vihannestuotanto yhteensä Suomessa vuosina 2005–2009 (MMMTIKE).*

	Avomaatuotanto		
Vuosi	**Yritysten määrä (kpl)**	**Pinta-ala (ha)**	**Keskikoko (ha/yritys)**
2005	5 014	16 594	3,3
2006	4 487	16 305	3,6
2007	4 078	16 226	4
2008	3 805	15 667	4,1
2009	3 629	15 690	4,3
2010	3 500	16 011	4,6

5.7 Muu tuotanto

Muusta kotieläintuotannosta merkittävin C-tukialueella on porotalous, jota harjoitetaan ns. poronhoitoalueella, joka sijaitsee käytännössä kokonaan C3- ja C4-tukialueilla. Poronlihantuotanto on tutkimusaikajakson aikana hieman laskenut.

Taulukko 5.19. *Poronlihantuotanto (milj. kg) Suomessa vuosina 2004/05-2009/10 (MMMTIKE).*

Tukialue	**2004/05**	**2005/06**	**2006/07**	**2007/08**	**2008/09**	**2009/10**
C3	0,90	0,97	0,94	0,83	0,62	0,80
C4	1,70	1,83	1,76	1,57	1,68	1,50
C Yhteensä	**2,60**	**2,80**	**2,70**	**2,40**	**2,30**	**2,30**
Yhteensä	**2,60**	**2,80**	**2,70**	**2,40**	**2,30**	**2,30**

Poronhoitajille maksetaan lisäksi pohjoisena tukena korvauksia petoeläinten aiheuttamista vahingoista (1.12.2009 lähtien). Korvaus perustuu siihen, että suurpetojen vahinkojen ehkäisyyn on rajoitetusti keinoja, koska osa pedoista on rauhoitettu ja niiden määrä on lisääntynyt.

Korvauksia maksetaan kolmessa vahinkoluokassa: täysikasvuisten porojen hävikki, poronvasojen hävikki ja poikkeuksellisen suuri hävikki tietyillä alueilla. Täysikasvuisista poroista maksettava korvaus perustuu löydettyihin raatoihin ja korvauskertoimeen. Kerroin on 1,5, jonka perustuu siihen, että kaikkia raatoja ei löydetä. Vasoista maksettava korvaus perustuu alueen poikimisprosenttiin, naarasporojen lukumäärään, kuolleisuuslukuihin ja poronlihan tuottajahintaan. Jos hävikki on poikkeuksellisen suuri, korvaus on kaksinkertainen täysikasvuisista poroista maksettavaan korvaukseen verrattuna.

5.8 Muut tuet

Maidon ja lihan kuljetusavustusta maksetaan pohjoisessa tuessa Suomen pohjoisimmissa, jatkojalostuksesta kaukana sijaitsevissa kunnissa. Nämä kunnat sijaitsevat C2P-, C3- ja C4-tukialueilla. **Maidon kuljetusavustus** maksetaan meijereille. Vuosina 2006-2008 kunnat oli ryhmitelty tukialueittaisiin ryhmiin, joille oli kullekin määritetty eri suuruinen avustus. Vuonna 2009 maksuperusteet muutettiin kuntakohtaisiksi (VnA 1035/2009). Kuljetusavustuksen piiriin kuuluvissa kunnissa avustus vaihteli vuonna 2010 2,10 €/1000 l ja 43,96 €/1000 l välillä.

Lihan kuljetusavustusta myönnetään Lapin läänin alueella tuotetusta lihasta. Lihan kuljetusavustusta myönnetään tuotantopaikalta teurastamoon tai pienteurastamoon tapahtuvista nautojen, sikojen, lampaiden, siipikarjan, hevosten ja vuohien kuljetuksista. Lihan kuljetusavustusta maksetaan hyväksytetyille teurastamoille tai kunnan elintarvikevalvontaviranomaisen hyväksymien pienteurastamoiden punnituslipukkeiden tai -päiväkirjojen osoittamien ruhopainojen perusteella. Asetuksissa on määrätty enimmäismäärät alueittain.
Kuorma-autorahtien perusteella tehdyn vertailun perusteella kuljetusavustusten taso on sellainen, että ne eivät ylikompensoi todellisia kuljetuskustannuksia. *Kuljetustuet turvaavat sen, että tuottajahinnat eri alueiden välillä ovat likimain yhtäläiset tai että ainakaan kuljetuskustannuksista ei aiheudu haittaa etäisimmille tuottajille. Siten kuljetustuet edistävät tuotannon säilymistä myös kaikkein etäisimmillä alueilla.*

Metsämarjojen ja -sienten varastointituki

Metsämarjojen tukikelpoiset varastointitavat ovat säilyttäminen pakasteena, kuivattuna, soseena, täysmehuna tai täysmehutiivisteenä. Metsäsienten tukikelpoiset varastointita-

vat ovat säilyttäminen pakasteena, kuivattuna tai suolattuna. Metsämarjojen ja -sienten varastointituki määräytyy 30. päivän kesäkuuta varastointimäärän perusteella. Varastointitukikelpoisia ovat ihmisravinnoksi tarkoitetut ennen 1. päivää tammikuuta poimitut metsämarjat ja -sienet. *Tuen merkitys maatalouden säilymiselle on pohjoisen tuen alueella on vähäinen, mutta tuki edistää alkutuotannon jalostusmahdollisuuksien säilymistä alueella.*

Muut tukimuodot

Investointeihin liittyvät korotetut tukimahdollisuudet ja yhteisinvestointien tukeminen osaltaan mahdollistavat alueelle luontaisen rakennekehityksen ja siten edistävät tuotannon säilymistä alueella. Investointitukien merkitys investointien toteuttamiselle on keskeinen. Ilman tukea esimerkiksi sukupolvenvaihdoksista olisi jäänyt valtaosa toteutumatta. Samoin tuotantorakennusinvestoinneissa tuen rooli on keskeinen (ks. Kuhmonen ym. 2010).

Kotieläintaloudelle välttämättömien palveluiden turvaamiseksi maksetaan lisäksi pohjoista tukea keinosiemennystä harjoittavalle osuuskunnalle, jotta kaukaisimmatkin tilat voivat käyttää sen palveluita. Vaikutusmekanismi on sama kuin em. kuljetustuilla. Tuki on rajattu Lapin, Koillismaan ja Kainuun alueille.

6. TULOKEHITYS JA KANNATTAVUUS

6.1. Maatilojen ja maatalouden tulonmuodostus

Maatalouden myyntitulot ovat nousseet tarkasteluperiodilla, koska tuottajahinnat nousivat vuosien 2007–2008 aikana aivan eri tasolle kuin ne olivat olleet aiemmin 2000-luvulla. Tuottajahintojen nousu kasvatti myös maatilojen rahavirtoja. Etelä-Suomessa tulojen kasvu jäi vähäisemmäksi kuin Pohjois-Suomessa, koska kotieläintuotannon määrä aleni siellä, kun taas pohjoisessa se kasvoi.

Tuotantosuuntarakenteiden erot näkyvät selvästi kuviosta 6.1. Pohjois-Suomessa kotieläintuotannon yhteenlaskettu osuus maatalouden myyntituloista on yli 80 %. Kaikkein pohjoisimmissa osissa Suomea nautakarjatalouden merkitys vielä korostuu. C2-alueella ja pohjoisempana nautakarjatalouden yhteenlaskettu osuus on vähintään 80 %, ja C3P2-C4-alueilla jopa 95–100 %.

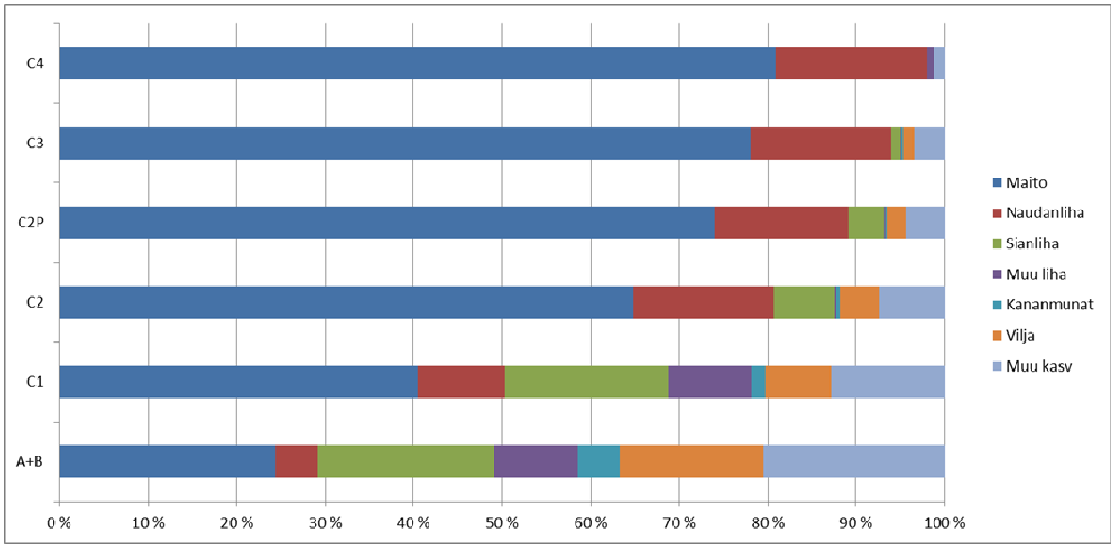

Kuvio 6.1. *Maatalouden myyntitulojen rakenne eri tukialueilla vuonna 2009 (Tilastokeskus).*

Kun pohjoinen tuki on suurin nimenomaan maidon ja naudanlihan tuotannossa, korostaa se pohjoisen tuen merkitystä näiden alueiden maataloudelle. Tämä tuotantorakennejakauma tarkoittaa myös sitä, että vaihtoehdot maatalouden sisällä ovat varsin vähäiset. Suhteessa yrittäjätuloon tuki on varsin huomattava (taulukko 6.1).

Taulukko 6.1. *Maa- ja puutarhatalouden tulonmuodostus Suomessa (milj. €) vuonna 2009 (MTT kokonaislaskelma).*

	Maatalous	**Puutarhatalous**	**Yhteensä**
Markkinatulot	1900	409	2309
Muut tulot	105		105
CAP-tuki	550		550
Kansallinen tuki	514	58	572
Muut tuet	754		754
Yhteensä	**3823**	**467**	**4290**
Kustannukset	3113	344	3457
Yrittäjätulo YT	**710**	**123**	**833**

Kansallinen tuki, joka C-tukialueella muodostuu pääosin pohjoisesta tuesta, on noin kaksi kolmasosaa suhteessa yrittäjätuloon. Sivuansiotulot kasvoivat myös, mutta paljon vähemmän. Niiden merkitys on kuitenkin Etelä-Suomessa huomattavasti suurempi kuin pääosassa Pohjois-Suomea. Tämä aiheutuu siitä, että Etelä-Suomessa on paljon enemmän kasvinviljelytiloja, etenkin viljatiloja, jotka ovat tyypillisesti osa-aikaisesti hoidettuja (kuvio 6.3).

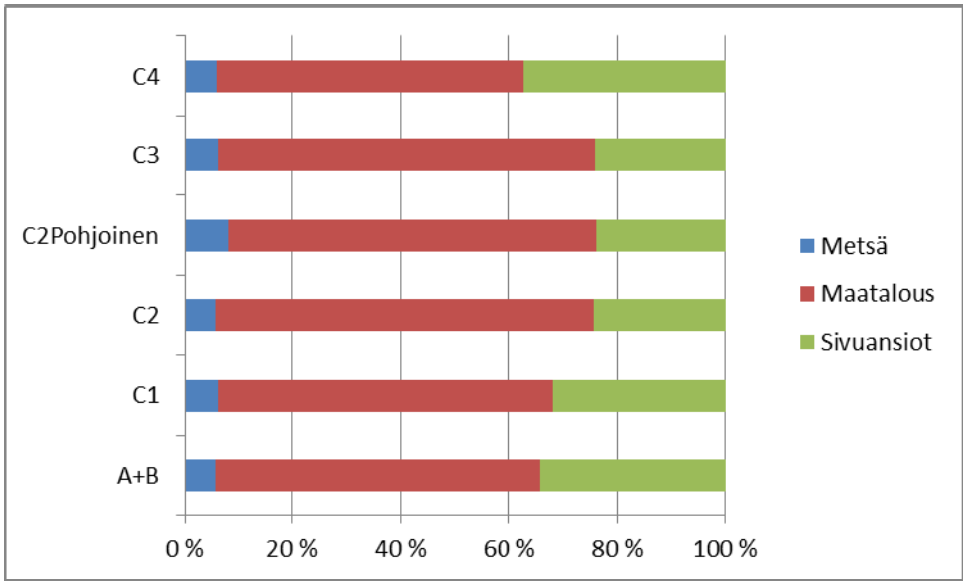

Kuvio 6.3. *Maatilojen kokonaistulojen rakenne eri tukialueilla vuonna 2009.*

6.2. Hintakehitys ja markkinat

Tarkasteluperiodin aikana maatalousmarkkinoilla on tapahtunut suuria muutoksia. Erityisesti viljojen maailmanmarkkinahinnat ja siten myös eurooppalaiset tuottajahinnat ovat vaihdelleet huomattavan paljon. Vuoden 2007 lopusta alkaen viljojen tuottajahinnat nousivat Suomessakin enimmillään lähes 80 % vuoden 2006 tasosta. Hintamuutoksen taustalla oli monia tekijöitä. Huonot sääolot eri puolilla maailmaa aiheuttivat satotappioita, ja kun samaan aikaan maailmalla oli vahva kysyntä sekä ruuan tuotantoon että bioenergiaan, hinnat nousivat. Päinvastaiset syyt vaikuttivat puolestaan siihen, että tuon hintapiikin jälkeen tuottajahinnat puolittuivat vuonna 2010.

Vuoden 2010 lopulla hinnat kääntyivät taas jyrkkään nousuun. Viljamarkkinoiden muutokset heijastuvat myös kotieläintuotteiden hintoihin samoin kuin tuotantopanosten hintoihin. Viljamarkkinoiden hinta- ja hintasuhteiden muutokset vaikuttavat myös kotieläinten ruokintaan. Maailmanlaajuinen taloustilanne on myös vaikuttanut hintakehitykseen. Panoksista erityisesti lannoitteiden ja energian sekä rehujen hinnoissa on ollut suuria vaihteluita. Kaikki nämä muutokset ovat vaikuttaneet integroituneilla maailmanmarkkinoilla myös Suomeen (kuvio 6.3).

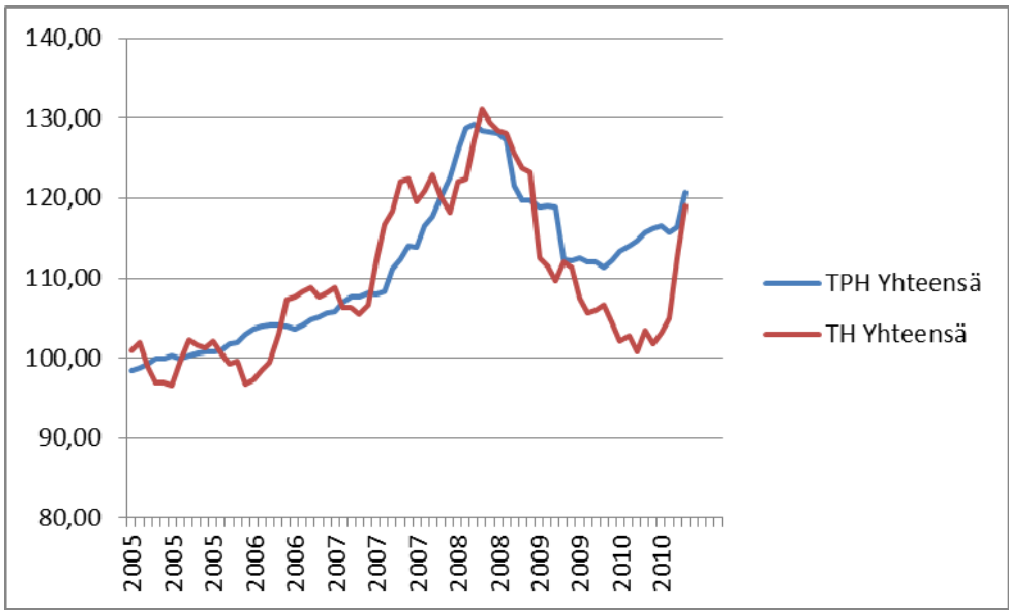

Kuvio 6.3. *Tuottajahintojen (TH) ja tuotantopanosten (TPH) hintakehitys Suomessa 2005–2010 (Tilastokeskus).*

Koko maatalouden keskiarvotasolla tarkasteltuna tilanne näyttää olleen suhteellisen tasapainoinen, tosin vuodesta 2009 alkaen tilanne on kehittynyt maatalouden näkökulmasta huonoon suuntaan. Tuotantosuunnittain on kuitenkin havaittavissa huomattavan

suuria eroja sekä tuottajahintojen että tuotantopanosten hintakehityksessä. Kustannusrakenne on eri tuotantosuunnissa erilainen ja se vaikuttaa huomattavasti kustannuskehitykseen. Viljatiloilla tilanne on tasapainottunut jonkin verran 2010 syksyllä alkaneen tuottajahintojen nousun myötä, mutta muilla tiloilla ostovoima on heikentynyt. Kuviossa 6.4 on suhteutettu tuottajahintakehitys ao. tuotantosuuntien kustannusrakenteella painotettuun tuotantopanosten hintakehitykseen.

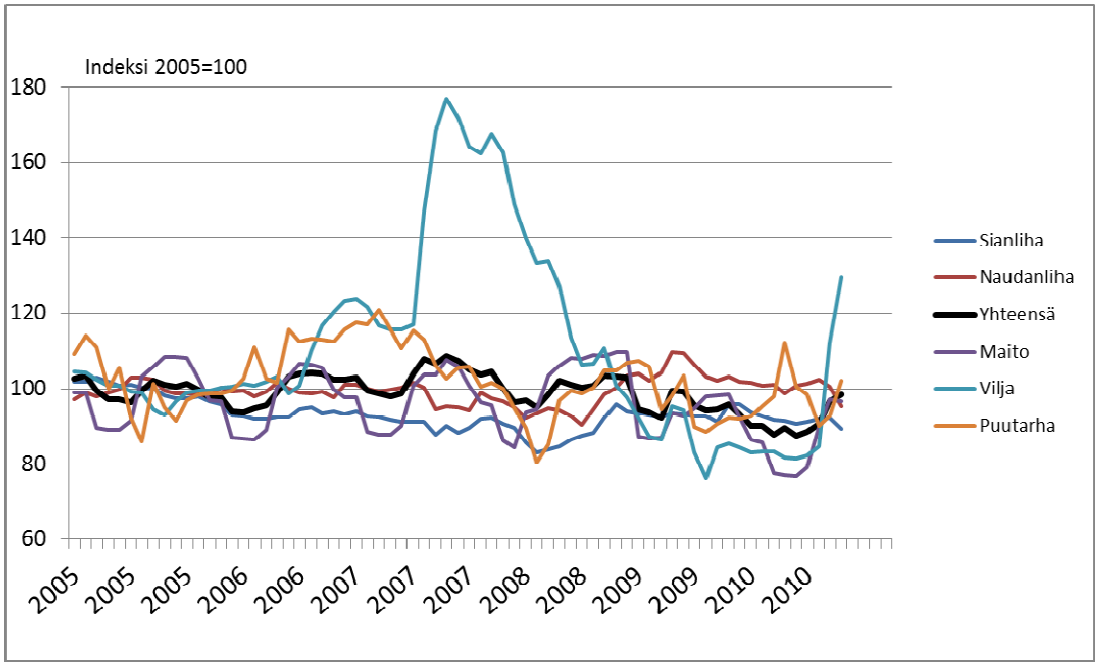

Kuvio 6.4. *Tuottajahintojen ja tuotantopanosten hintojen suhde Suomessa tarkasteluperiodilla eri tuotantosuunnissa.*

Kuviosta näkyy selvästi viljamarkkinoiden suuret ja nopeat vaihtelut (liukuvista keskiarvoista huolimatta). Toinen keskeinen havainto on maatalouden ostovoiman merkittävä heikkeneminen tarkasteluajanjaksolla. Tuotantopanosten hankintaan on kulunut selvästi suurempi osa maatalouden tuloista kuin aikaisemmin, koska tuottavuus- ja rakennekehityksellä ei ole pystytty alentamaan yksikkökustannuksia vastaavasti. Myös tätä taustaa vasten tarkasteltuna tuen merkitys tasapainottavana tuloelementtinä on tärkeä.

6.3 Tilojen tulokehitys ja tuen merkitys tuotannon kannattavuudelle

Tuotannon säilymisen kannalta olennaista on, että maataloustuotanto on riittävän kannattavaa, jotta se tarjoaa kilpailukykyisen vaihtoehdon muille elinkeinoille. Kannattavuus on Suomen maataloudessa heikentynyt koko 2000-luvun. Ainoan poikkeuksen tähän tekee vuosi 2007, jolloin kannattavuus kohosi 2000-luvun alun tasolle. Tämä johtui pääosin viljan hintojen maailmanlaajuisesta noususta ja näkyi erityisesti A-

tukialueella, jossa viljanviljelyn merkitys on huomattavasti C-tukialuetta suurempi (taulukko 6.2 ja kuvio 6.5).

Taulukko 6.2. *Tulos maataloudesta €/yritys, kaikki tilat (Tilastokeskus).*

	Koko maa	A-tukialue	B-tukialue	C1-tukialue	C2-tukialue	C2P-tukialue	C3-tukialue	C4-tukialue
2004	14865	14834	12907	13734	17710	15763	17597	10559
2005	14571	14429	12853	13528	17157	15439	17101	9709
2006	16221	15638	13893	14803	19734	18213	19757	11673
2007	16711	18000	15152	15223	19158	16900	17994	10422
2008	17332	17811	15262	16007	20428	18183	19174	11011
2009	16516	15986	14352	15333	19933	17669	18790	11013

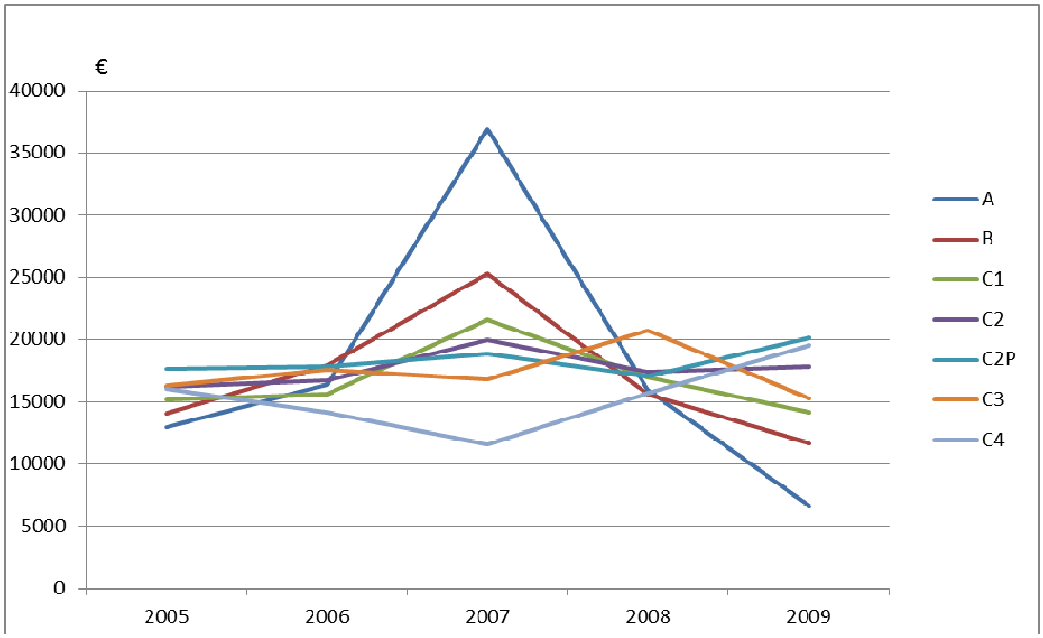

Kuvio 6.5. *Maatalouden yrittäjätulo (€) viljelijäperheen työpanosyksikköä kohden 2005–2009 eri tukialueilla (MTT Taloustohtori).*

Tulos[7] tilaa kohden laskettuna (taulukko 6.2) kuvaa huonosti kannattavuuskehitystä, koska se ei huomioi rakennekehitystä eikä pääoma- ja työpanoksessa tapahtuneita muutoksia. Suuntaa antavan kannattavuuskehityksen se kuitenkin kertoo. Kuviossa 6.5 esitetty työpanosyksikköä kohden laskettu tulo kertoo vähän enemmän kannattavuudesta. Keskimäärin yrittäjätulo viljelijäperheen työpanosyksikköä kohden laskettuna oli vuonna 2009 noin 14 000 €. Tämä on noin 6 % vähemmän kuin vuonna 2009. Vastaavana aikana ansiotaso on kasvanut muilla toimialoilla Tilastokeskuksen mukaan noin 17 %.

[7] Tulos maataloudesta on verotuksen mukainen tuloskäsite ja vastaa likimain FADN:n yrittäjätuloa.

Siten maatalousväestön ansiotaso suhteessa muuhun väestöön on heikentynyt tällä ajanjaksolla. C-tukialueen sisällä tarkasteltuna ei kovin suuria eroja ole ollut, vaan kehitys on ollut suhteellisen yhtenäinen. Kuviossa 6.5 näkyvät erot aiheutuvat pääasiassa tuotantorakenteen eroista. Kun tarkastellaan yrittäjätulon kehitystä alueen tärkeimmässä tuotantosuunnassa, näyttää tulokehitys varsin yhtenäiseltä (kuvio 6.6).

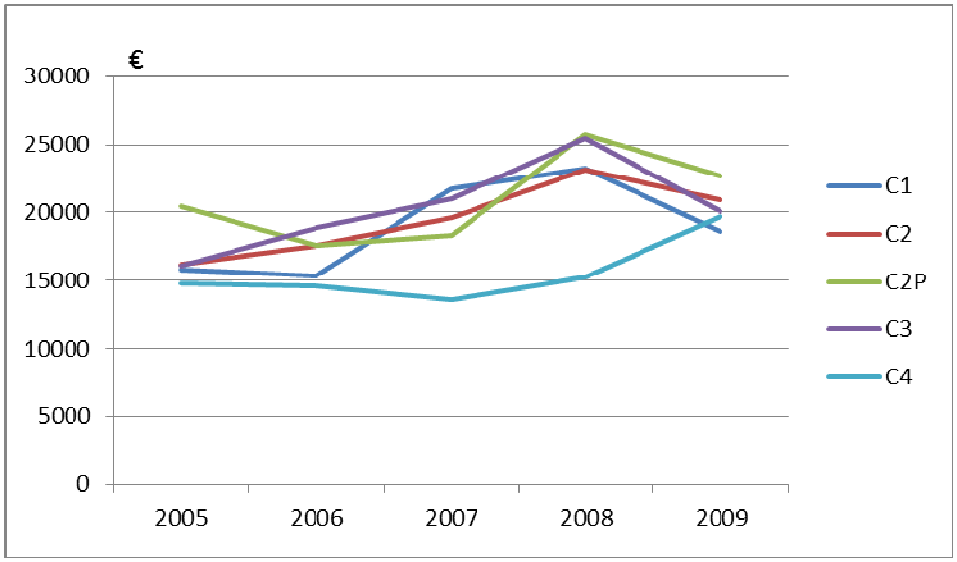

Kuvio 6.6. *Maatalouden yrittäjätulo (€) viljelijäperheen työpanosyksikköä kohden C-tukialueen lypsykarjatiloilla vuosina 2005–2009 (MTT Taloustohtori).*

Lypsykarjatilojen tulokehityksessä näkyy selvästi vuosina 2008 ja 2009 maailmanmarkkinahintojen noustessa kohonneet tuottajahinnat ja toisaalta rakennekehityksen ja tilakoon kasvun myötä parantunut tuottavuus. Alueen muissa tuotantosuunnissa tulokehitys on kirjanpitotilojen tietojen mukaan ollut heikompi, mutta selvän käsityksen saaminen on pienen aineiston perusteella vaikeaa. Tämä kuva muiden tuotantosuuntien ja myös lypsykarjatalouden tulokehityksestä kuitenkin vahvistuu tarkastelemalla liitteissä 1 ja 2 esitettyjä tuloksia koko maata koskevista aineistoista.

Tukien merkitys tulonmuodostuksessa on erittäin suuri. Suomen maatilojen tuet muodostuvat monesta eri lähteestä ja niiden merkitys alueittain ja tuotantosuunnittain vaihtelee. Tilakohtaiset tukimäärät ovat olleet kasvussa, tämä näkyy erityisesti kotieläintuotannossa (kuvio 6.7). Syy tähän on ennen kaikkea rakennekehityksessä, joka on ollut kotieläintuotannossa selvästi kasvintuotantoa voimakkaampaa (Pyykkönen ym. 2010).

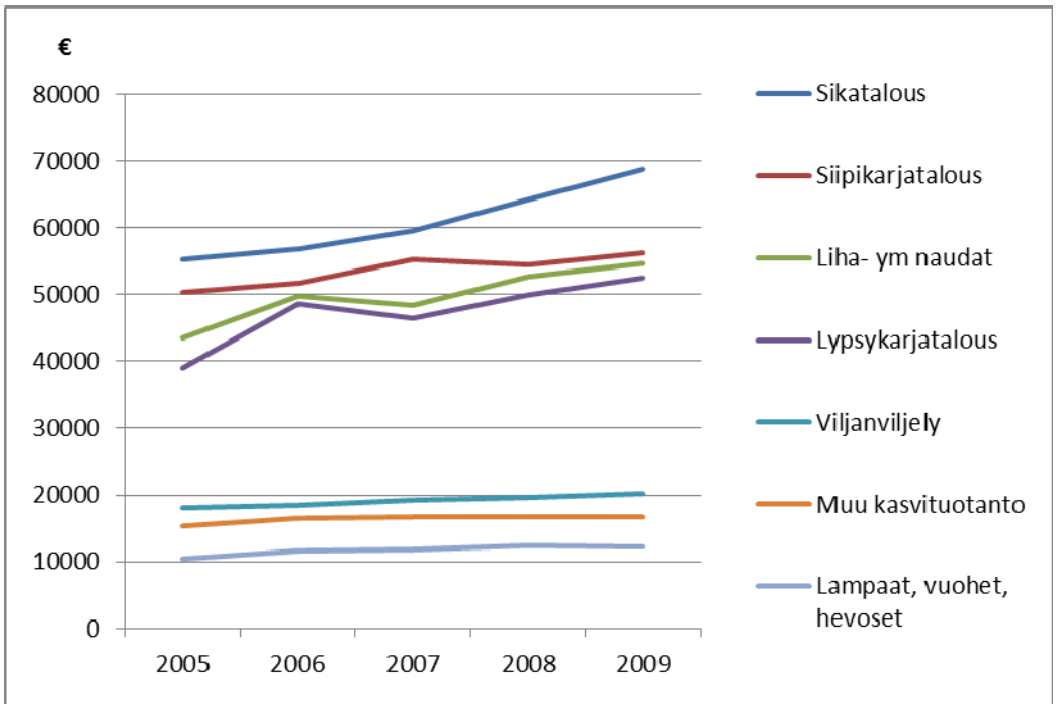

Kuvio 6.7. *Keskimääräiset, tilakohtaiset tukimäärät tuotantosuunnan mukaan vuodesta 2004–2008 (Tilastokeskus).*

Pohjoisen tuen samoin kuin Etelä-Suomen kansallisen tuen merkitys tilojen tulonmuodostukselle on erittäin suuri. Pohjoinen tuki on C-alueen isoista tuotantosuunnista suhteellisesti suurimmillaan naudanlihantuotannossa, jossa se yltää jopa 40 prosenttiin tilojen kokonaistuloista. Viljatiloilla pohjoisen tuen merkitys puolestaan jää alle 10 prosenttiin (ks. liite 1). Kun pohjoisessa kotieläintuotannon merkitys on paljon viljanviljelyä tärkeämpi, näkyy tuen suuri merkitys myös nettotuloissa. *Ilman pohjoista tukea tilojen nettotulos maataloudesta jäisi varsin pieneksi ja pohjoisimmilla tukialueilla jopa negatiiviseksi* (taulukko 6.3).

Taulukko 6.3. *Tulos ilman "kansallista tukea", kaikki tilat (Tilastokeskus)*[8].

Vuosi	Koko maa	A-tukialue	B-tukialue	C1-tukialue	C2-tukialue	C2P-tukialue	C3-tukialue	C4-tukialue
2004	6150	7663	6833	5920	6153	4118	1063	-2917
2005	4723	5965	5602	4581	4559	2777	-424	-4647
2006	7057	7697	7197	6747	7888	6221	2889	-1536
2007	8407	12868	10167	7142	7319	4747	1457	-2918
2008	9811	13050	10880	8855	9623	7304	3353	-2056
2009	9318	11908	10290	8560	9227	7191	3335	-2154

[8] Nämä tulokset on esitetty koko maata koskevien rekisteritietojen perusteella, koska tällöin voidaan tarkastella tukien merkitystä tuotantosuunnittain eri tukialueilla (esitetty liitteessä 1). FADN-tiedot eivät anna mahdollisuutta näin yksityiskohtaiseen tarkasteluun.

Käytännössä yllä olevat tulokset osoittavat, että ilman kansallista tukea ei tuotantoa olisi mahdollista jatkaa lainkaan, ainakaan kaikkein pohjoisimmassa Suomessa ja muuallakin C-alueella tuotanto vähentyisi erittäin paljon. Jo keskiarvotietojen perusteella nettotulos jäisi liian pieneksi, jotta viljelijäperhe voisi sillä elää. Kun tilojen välillä on suuria eroja, on selvää, että huomattava osa tiloista joutuisi luopumaan tuotannosta kokonaan. Tuotantoa jatkavat tilat eivät varmasti pystyisi tai niiden ei kannattaisi ottaa kaikkia vapautuvia resursseja käyttöön.

Kansallisten tukien suuri merkitys näkyy erittäin selvästi oheisesta karttaparista, jossa on arvioitu maatalouden tuloksen muutosta siinä tilanteessa, että tukea ei maksettaisi lainkaan tai että se maksettaisiin puolta pienempänä (kartta 6.1).

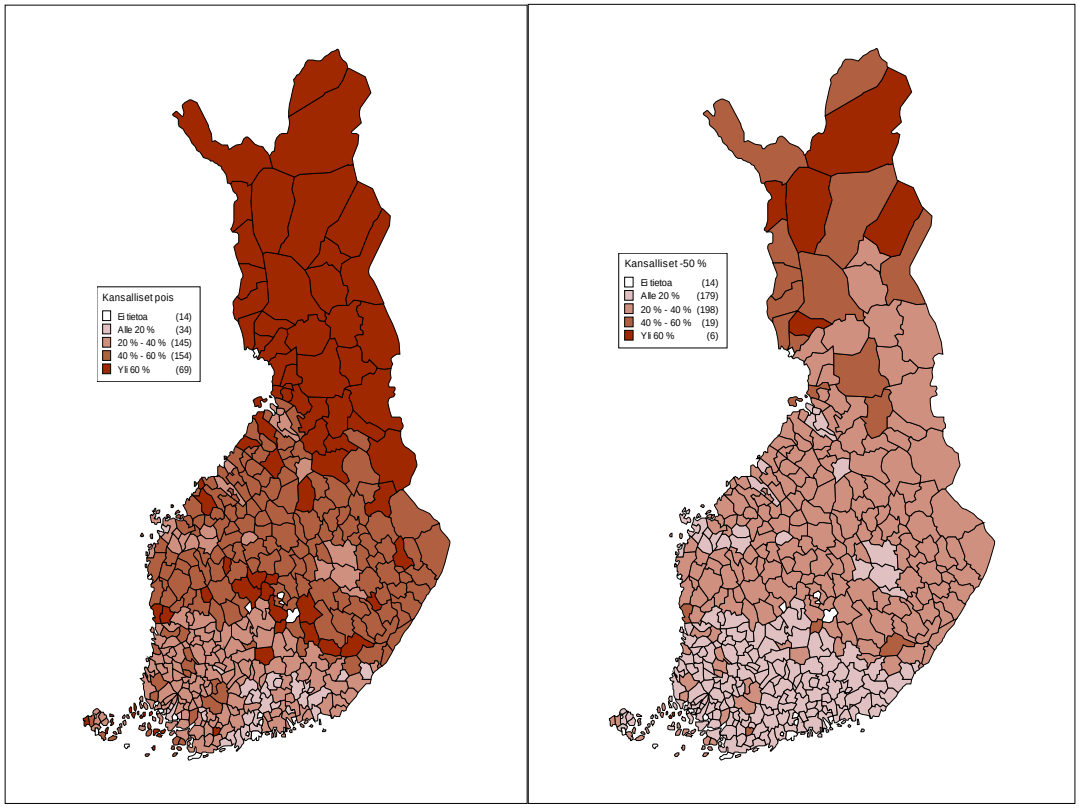

Kartta 6.1. *Maatalouden tuloksen muutos, jos kansallista tukea ei maksettaisi lainkaan tai siitä maksettaisiin vain 50 % (laskettu vuoden 2008 tietojen perusteella).*

Käytännössä kartta on jossain määrin hypoteettinen, koska väistämättä tuotannossa tapahtuisi näin suurilla tulomenetyksillä merkittäviä muutoksia. Tuotanto vähentyisi ja lakkaisi kokonaan osalla alueista ja sielläkin, missä se jatkuisi, tuotantotapoihin tulisi todennäköisesti muutoksia. Seuraavassa on tarkasteltu kirjanpitotilojen tietojen pohjalta maidon- ja naudanlihantuotantotilojen yrittäjätuloa eri alueilla ja pohjoisen tuen merkitystä (kuvio 6.8–6.11).

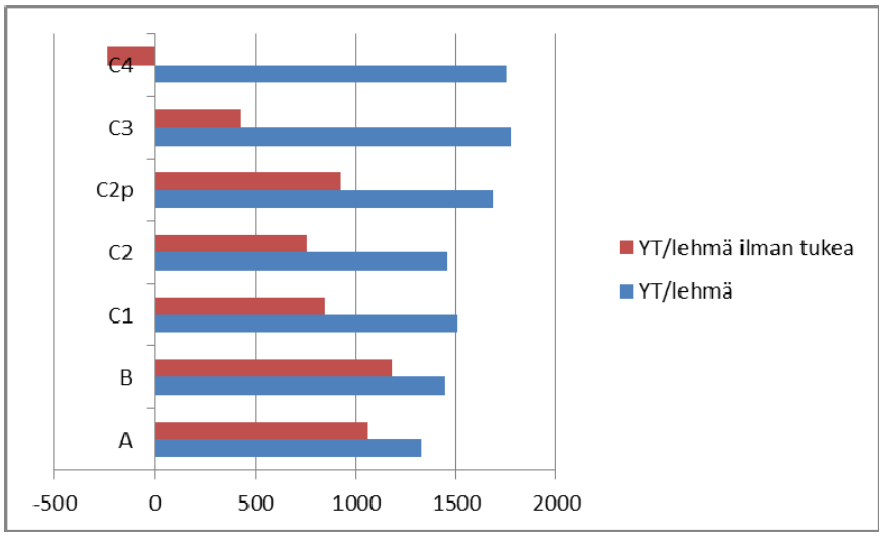

Kuvio 6.8. *Lypsykarjatilojen yrittäjätulo (YT) lehmää kohden eri tukialueilla keskimäärin 2006–2009 (MTT Taloustohtori).*

Nykyisillä tukitasoilla näyttäisi siltä, että tukitason noustessa myös lehmää kohden laskettu yrittäjätulo nousee. *Kovin suuria eroja eri alueiden välillä ei kuitenkaan ole, joten tuki sinänsä tasoittaa varsin hyvin luonnonoloista johtuvia kustannuseroja.* Lypsykarjatilat ovat kuitenkin pohjoisimmilla alueilla selvästi pienempiä kuin C-alueen eteläisemmissä osissa ja A- ja B-tukialueilla. Siten viljelijäperheen oma työpanos muodostaa lehmää kohden laskettuna huomattavasti suuremman kustannuksen C2P-C4-tukialueilla kuin muualla. Koska tilojen koossa on eroja eri alueilla, on tilannetta syytä tarkastella myös viljelijäperheen työpanoksen perusteella (kuvio 6.9).

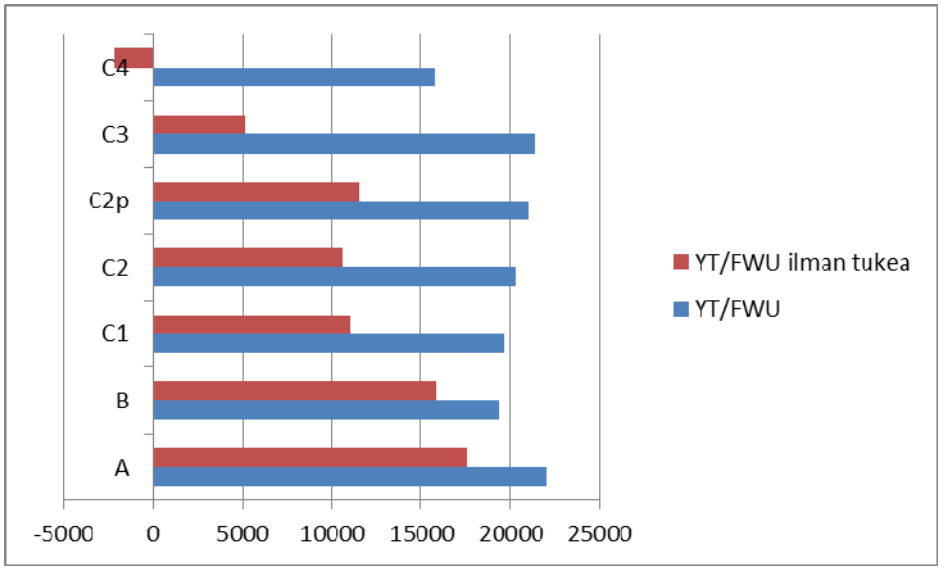

Kuvio 6.9. *Lypsykarjatilojen yrittäjätulo (YT) viljelijäperheen työpanosyksikköä (FWU) kohden eri tukialueilla keskimäärin 2006–2009 (MTT Taloustohtori).*

Nyt tilanne tasoittuukin edelleen ja käy jopa niin, että yrittäjätulo työpanosta kohden laskettuna jää kaikkein korkeimman tuen alueella kaikkein pienimmäksi. *Tämä tarkastelu osoittaa, että pohjoisen tuen nykyinen porrastus tasaa luonnonoloista ja tuotantorakenteesta aiheutuvia tuloeroja suhteellisen hyvin. Tästä näkökulmasta katsoen tarvetta porrastuksen muuttamiseen ei ole.*

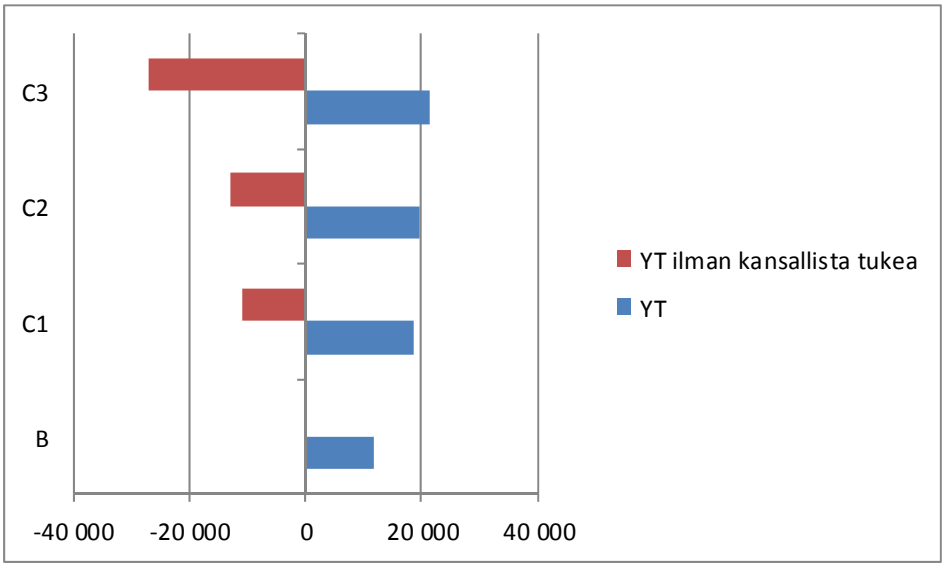

Kuvio 6.10. *Nautakarjatilojen yrittäjätulo (YT) tilaa kohden eri tukialueilla keskimäärin 2006–2009 (MTT Taloustohtori).*

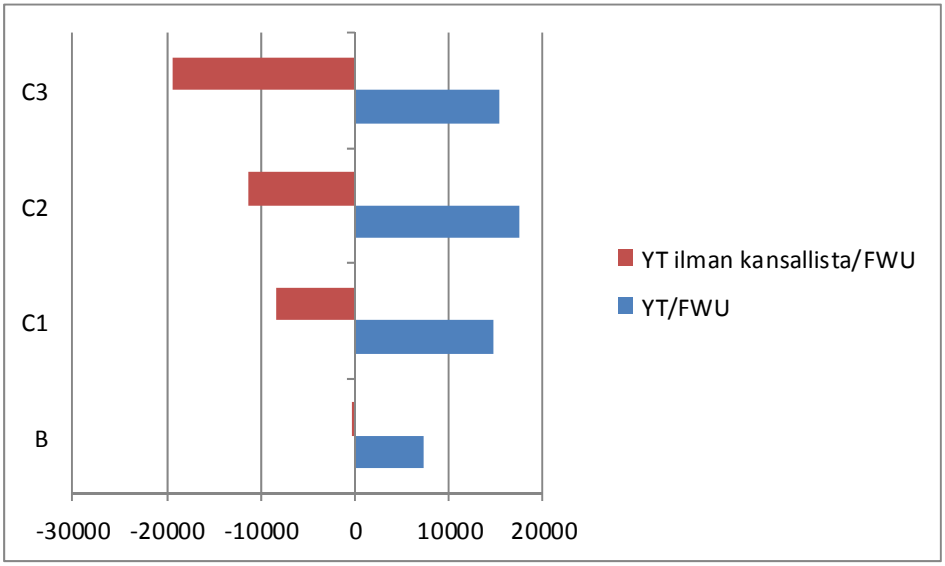

Kuvio 6.11. *Nautakarjatilojen yrittäjätulo (YT) viljelijäperheen työpanosyksikköä (FWU) kohden eri tukialueilla keskimäärin 2006–2009 (MTT Taloustohtori).*

Naudanlihantuotanto on vielä enemmän tuesta riippuvaista kuin maidontuotanto (kuviot 6.10-6.11). Ilman kansallista tukea, yrittäjätulo olisi koko C-tukialueella vahvasti negatiivinen. *Tuki tasaa tuloeroja varsin hyvin, joten tukitasoerot näyttävät myös naudanlihantuotannossa perustelluilta.*

Tuotantosuunnittaisia tuloksia kansallisen tuen merkityksestä on esitetty myös liitteessä 1 (ks. myös liite 2, jossa on esitetty FADN-tuloksia alueittain ja tuotantosuunnittain). Vaikka esimerkiksi sika- ja siipikarjataloudessa tuki suhteessa kokonaistuloihin on muita tuotantosuuntia pienempi, on tuen merkitys nettotuloihin kuitenkin suuri. Ilman pohjoista tukea maatalouden tulos putoaisi näissäkin tuotantosuunnissa alle puoleen. Myös kasvinviljely- ja puutarhatuotannossa tuen merkitys suhteessa nettotuloihin on tärkeä. Suhteessa nettotuloihin kaikkein suurin merkitys maidon- ja naudanlihantuotannon ohella on lammas-, vuohi- ja hevostaloudessa. *Siten pohjoisen tuen merkitys on kaikissa tuotantosuunnissa suuri.*

7. MAASEUDUN SÄILYTTÄMINEN JA YMPÄRISTÖN-SUOJELU

Pohjoisen tuen tavoitteet aluenäkökulmasta

Pohjoisen tuen päätavoite on alueen ”perinteisen alkutuotannon ja jalostuksen ylläpitäminen”, mutta tuella pyritään myös ”ympäristön suojelun ja maaseudun säilyttämisen varmistamiseen” (art. 142.3). Koska tukea voidaan maksaa vain maataloustuotannolle, *pohjoisen tuen aluetaloudelliset vaikutukset syntyvät maataloustuotannon kautta.* Maataloustuotannon säilymisen kautta alueella on säilynyt sellaisia rahavirtoja ja työpaikkoja, jotka muuten olisivat kadonneet. Työllisyyden ja palveluiden säilyminen on puolestaan pitänyt alueella väestöä, joka olisi muuten muuttanut pois. Pohjoisen tuen vaikutuksia maaseudun säilyttämisen ja myös ympäristön näkökulmasta voidaankin parhaiten arvioida tarkastelemalla alueen väestö- ja työpaikkakehityksen dynamiikkaa ja arvioimalla, millainen kehitys olisi ollut ilman kyseistä tukea – olisiko tilalle syntynyt muita työpaikkoja ja olisiko jokin muu toiminta säilyttänyt alueen väestöpohjaa.

Väestö

Tarkastelujaksolla koko Suomen väestömäärä on kasvanut noin 2,5 prosenttia. Kasvu on ollut kuitenkin ”vyöhykemäistä” ja keskittynyt ensisijaisesti maakuntakeskuksiin. Tukialueittain tarkasteltuna eteläisten alueiden (A+B) väestömuutos vastaa 97 prosenttia koko maan väestönkasvusta (taulukko 7.1). Pohjoisen tuen alueista väestö on lisääntynyt tukialueilla C1 ja C3, mutta näillä kasvua on tapahtunut lähinnä maakuntakeskuksissa ja niiden työssäkäyntikunnissa. Tukialueen C2P väestö on vähentynyt peräti 4,9 % ja pohjoisimman tukialueen C4 väestö 4,5 %. Noin 44 % eteläisen tukialueen kunnista on kokenut väestötappiota; pohjoisen tuen alueella vastaava osuus on ollut 76 %. *Pohjoisen tukialueen väestöpohja ei siis ole säilynyt yhtä hyvin kuin eteläisillä tukialueilla.*

Taulukko 7.1. *Väestön kehitys tukialueittain 2004-2010 (laskettu Tilastokeskuksen aineistoista).*

	Väestömäärä, henk.							Muutos 12/2004-08/2010	
Tukialue	2004	2005	2006	2007	2008	2009	08/2010	Henk.	%
A	1 859 184	1 872 768	1 889 034	1 905 470	1 924 014	1 940 933	1 953 569	94 385	5,1
B	1 404 298	1 409 716	1 415 694	1 422 433	1 428 878	1 434 324	1 438 260	33 962	2,4
A+B	***3 263 482***	***3 282 484***	***3 304 728***	***3 327 903***	***3 352 892***	***3 375 257***	***3 391 829***	***128 347***	***3,9***
C1	887 730	888 199	889 439	890 214	891 735	894 239	896 118	8 388	0,9
C2	565 967	565 311	564 104	563 958	562 709	561 695	560 722	-5 245	-0,9
C2P	99 542	98 547	97 435	96 573	95 730	95 240	94 710	-4 832	-4,9
C3	380 804	382 344	382 921	383 803	385 444	387 365	388 719	7 915	2,1
C4	39 086	38 695	38 328	38 033	37 804	37 631	37 402	-1 684	-4,3
C1-C4	***1 973 129***	***1 973 096***	***1 972 227***	***1 972 581***	***1 973 422***	***1 976 170***	***1 977 671***	***4 542***	***0,2***
Koko maa	5 236 611	5 255 580	5 276 955	5 300 484	5 326 314	5 351 427	5 369 500	132 889	2,5

Väestömuutos koostuu luonnollisesta lisäyksestä (syntyneisyys – kuolleisuus) ja muuttoliikkeestä, joista elinkeinopolitiikan vaikutus muutaman vuoden ajanjaksolla voi näkyä vain jälkimmäisessä. Eteläiset tukialueet ovat saaneet tarkastelujaksolla runsaasti muuttovoittoa, joka on koostunut pääasiassa maahanmuuttajista; runsaan 80.000 henkilön muuttovoitto vastaa 2,5 prosenttia alueen väestömäärästä (taulukko 7.2). Pohjoisen tuen alueista muuttovoittoa on saanut vain tukialue C1. Tukialueet C2P ja C4 ovat puolestaan menettäneet muuttotappion myötä noin 3 % väestöstään. Kokonaisuutena pohjoisen tuen alue on kokenut muuttotappiota. Muuttovoittoa ovat saaneet pääsääntöisesti maakuntien keskusalueet ja kehitys on ollut erityisesti pohjoisen tuen alueella ollut polarisoitunutta. Eteläisellä tukialueella (A+B) 38 % kunnista on kokenut muuttotappiota, kun vastaava osuus pohjoisen tuen alueella on ollut peräti 77 %. Suuren, yli viiden prosentin muuttotappiokunnista (29 kpl) yhtä lukuun ottamatta kaikki sijaitsevat pohjoisen tuen alueella (kartta 7.1). *Pohjoisen tuen alueella väestöä ei siis ole kyetty pitämään alueella edes keskuksissa, vaan alue on kokenut kokonaisuutena muuttotappiota.*

Taulukko 7.2. *Nettomuutto tukialueittain 2004-2010 (laskettu Tilastokeskuksen aineistoista).*

	Nettomuutto, henk.						Yhteensä 2005-08/2010	
Tukialue	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**01-08/2010**	**Henk.**	**%, 31.12.2004**
A	6 795	8 685	9 197	10 635	9 508	6 688	51 508	2,8
B	4 835	4 817	6 142	5 686	4 897	3 469	29 846	2,1
A+B	***11 630***	***13 502***	***15 339***	***16 321***	***14 405***	***10 157***	***81 354***	***2,5***
C1	-36	277	247	1 165	1 787	1 407	4 847	0,5
C2	-1 378	-1 628	-787	-1 712	-1 822	-1 590	-8 917	-1,6
C2P	-809	-714	-499	-461	-155	-261	-2 899	-2,9
C3	-108	-830	-503	236	416	103	-686	-0,2
C4	-313	-263	-211	-92	-83	-160	-1 122	-2,9
C1-C4	***-2 644***	***-3 158***	***-1 753***	***-864***	***143***	***-501***	***-8 777***	***-0,4***
Koko maa	**8 986**	**10 344**	**13 586**	**15 457**	**14 548**	**9 656**	**72 577**	**1,4**

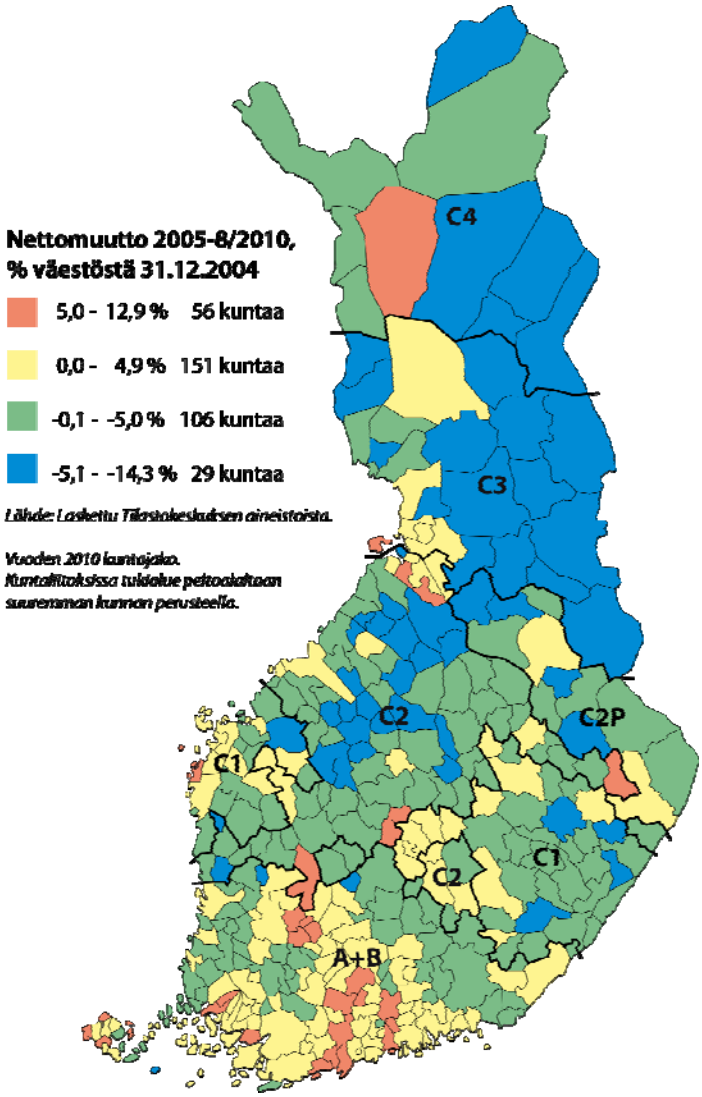

Kartta 7.1. *Nettomuutto (tulomuutto – lähtömuutto) kunnittain 2005-8/2010, % väestöstä 31.12.2004.*

Työllisyys

Maatalouden osuus työpaikoista on pohjoisen tuen alueella yhä melko korkea ja eteläiseen tukialueeseen verrattuna yli kolminkertainen (taulukko 7.3, kartta 7.2). *Suuremman merkityksen vuoksi maatalouden säilyttämiseen tähtäävällä tuella on siellä paremmat mahdollisuudet vaikuttaa maaseudun elinvoimaisuuteen kuin eteläisellä tukialueella.*

Maatalouden työpaikat ovat vähentyneet tarkastelujaksolla kaikilla tukialueilla. Suhteellinen vähennys on ollut pohjoisen tuen alueella hieman pienempi kuin eteläisellä tukialueella. Suhteellisesti eniten maatalouden työpaikat ovat vähentyneet tukialueilla C4, C3 ja C1. Koska talouskehitys oli vuosina 2004-2008 varsin suotuisa, muiden toimialojen lisääntyneet työpaikat ovat riittäneet korvaamaan maatalouden vähentyneet työpai-

kat ja työpaikkamuutos on ollut positiivinen kaikilla tukialueilla (taulukko 7.3, kartta 7.2). Tukialueiden sisällä kehitys on ollut kuitenkin polarisoitunutta ja suurimmat työpaikkalisäykset ovat keskittyneet keskuskaupunkeihin. Molemmilla tukialueilla maataloustyöpaikat ovat vähentyneet noin 90 prosentissa alueen kunnista; näistä vähennys korvautui muiden toimialojen lisätyöpaikoilla 59 prosentissa eteläisen tukialueen kunnista ja 46 prosentissa pohjoisen tukialueen kunnista. *Edellytykset tuen avulla ylläpidettyjen työpaikkojen korvaamiseen pohjoisen tuen alueella ovat siten heikommat kuin eteläisellä tukialueella.*

Taulukko 7.3. *Työpaikkamuutos tukialueittain 2004-2008 (laskettu Tilastokeskuksen aineistoista).*

Tukialue	**Maatalouden osuus työpaikoista 2008, %**	**Työpaikkamuutos 2008-2008**			
		Maatalous, kpl	**Muut toimialat, kpl**	**Maatalous, %**	**Yhteensä, %**
A	1,3	-1 607	60 730	-13,7	6,4
B	3,2	-2 490	29 701	-13,3	4,7
A + B	**2,0**	**-4 097**	**90 431**	**-13,5**	**5,8**
C1	5,3	-2 658	18 330	-13,8	4,3
C2	11,0	-2 248	4 027	-10,0	0,9
C2P	6,3	-217	693	-10,1	1,4
C3	2,6	-563	8 664	-14,1	5,3
C4	6,7	-168	902	-17,8	5,2
C1-C4	**6,4**	**-5 854**	**32 616**	**-12,0**	**3,5**
Koko maa	**3,5**	**-9 951**	**123 047**	**-12,6**	**5,0**

Tietyn ajanjakson työpaikkamuutos sisältää kuitenkin monenlaisten tekijöiden vaikutuksia. Yleinen suhdannekehitys vaikuttaa kaikkien alueiden työllisyyteen. Eri alueilla yleisesti supistuvien tai kasvavien toimialojen merkitys on erilainen ja voi selittää alueen työpaikkamuutoksesta huomattavan osan. Vasta suhdannekehityksestä ja lähtökohtatilanteen elinkeinorakenteen vaikutuksesta ”puhdistettu” työpaikkakehitys voi kuvata alueellisesti erilaistetun elinkeinopolitiikan vaikutusta työpaikkakehitykseen. Tällainen dekomponointi voidaan tehdä esimerkiksi shift-share –analyysillä (ks. liite 3). Taulukossa 7.4 on esitetty analyysin tulokset.

Aikavälillä 2004-2008 **yleinen suhdannekehitys** (väestönkasvun yms. tekijöiden ohella) lisäsi koko maan työpaikkamäärää yli 100 000 työpaikalla. Mikäli tämä olisi jakautunut tasaisesti kaikille alueille ja toimialoille, pohjoisen tuen alueen osuus olisi ollut noin 38 000 työpaikkaa. Eri toimialojen tästä poikkeava kehitys eli **elinkeinorakenteen vaikutus** oli pohjoisen tuen alueella negatiivinen. *Tukialueet C3 ja C4 hyötyivät hieman elinkeinorakenteestaan (eli kasvualat olivat niillä yliedustettuina), mutta tukialueilla C1, C2 ja C2P elinkeinorakenne aiheutti työpaikkamenetyksiä.* Yleensä toimialarakenteestaan hyötyivät palveluvaltaiset keskuskaupungit kaikilla tukialueilla (kartta 7.3).

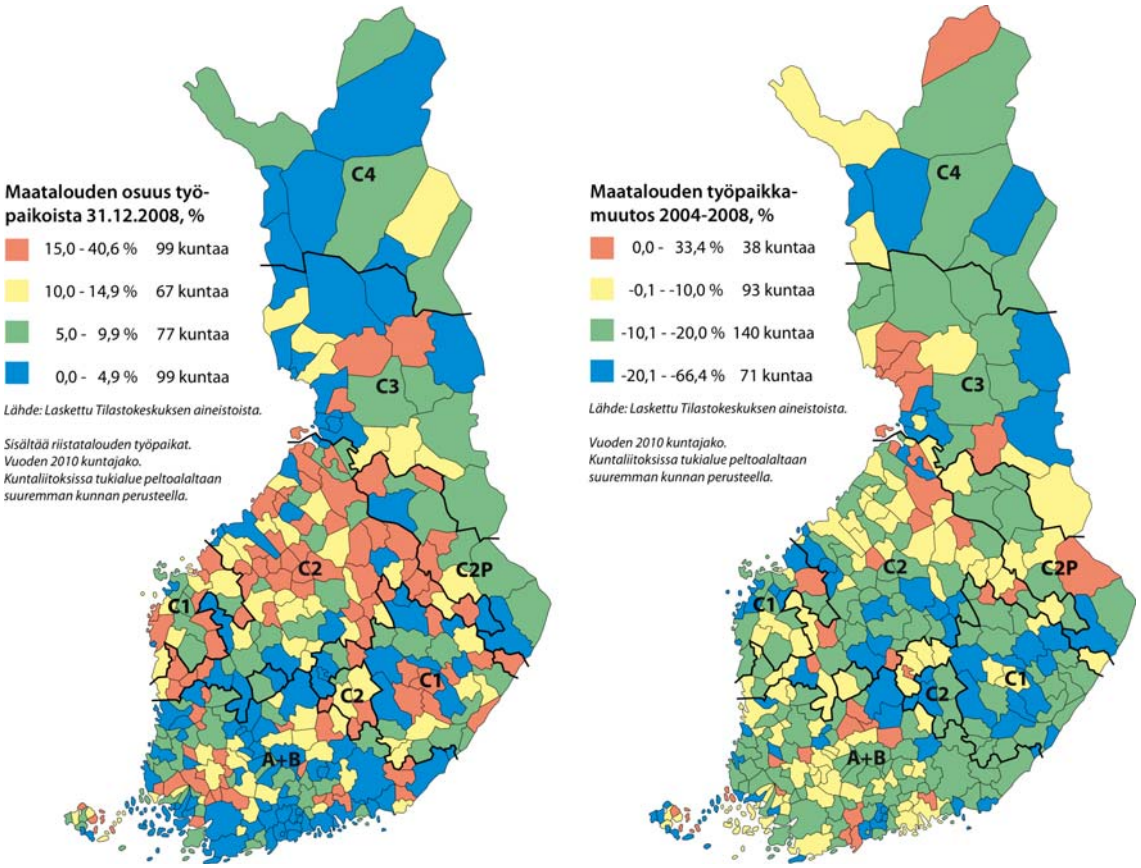

Kartta 7.2. *Maatalouden työpaikkaosuus 2008 ja työpaikkamuutos 2004-2008 kunnittain.*

Paikallinen vaikutus kokoaa elinkeinopolitiikan, alueen vetovoimaisuuden ja kilpailukyvyn, hallinnon ja yritysten toimipaikkaratkaisujen yms. tekijöiden yhteisvaikutuksen. Tämä poikkeama ”yleisestä kehityksestä” oli positiivinen eteläisellä tukialueella ja negatiivinen pohjoisen tuen alueella. Pohjoisen tuen alueista paikallinen vaikutus oli hieman positiivinen alueella C1 ja negatiivinen kaikilla muilla alueilla (C2-C4). Tukialueella C2P negatiivinen vaikutus vastasi jopa 2,7 prosenttia vuoden 2004 työpaikkamäärästä. Pohjoisen tuen alueen kunnista vaikutus oli positiivinen 36 prosentissa ja negatiivinen 64 prosentissa kunnista (kartta 7.3).[9]

Pohjoisen tuen alueen kilpailukyky ja/tai siihen kohdistuva politiikka ei siis ollut riittävä työpaikkojen säilyttämiseen, kun suhdannekehityksen ja elinkeinorakenteen vaikutus kuoritaan pois kokonaismuutoksesta. Alueporrastuksestaan huolimatta tuella ei ole ollut työpaikoissa havaittavia ”rajavaikutuksia” tukialueiden rajoilla siten, että ne olisivat säilyneet paremmin tukialueiden pohjoisrajoilla (kartta 7.3).

[9] Suhteellisesti suurin positiivinen paikallinen vaikutus pohjoisen tuen alueella oli Kauhavalla, Suomenniemellä, Vieremällä, Kittilässä, Iissä ja Lumijoella. Suhteellisesti suurin negatiivinen paikallinen vaikutus oli puolestaan Kontiolahdella, Ristijärvellä, Luhangassa, Hyrynsalmella, Yli-Iissä ja Hailuodossa. Kumpikaan ääripää ei siis ollut keskittynyt tietylle tukialueelle.

Taulukko 7.4. *Työpaikkamuutos osatekijöihin jaettuna (shift-share –analyysi) tukialueittain 2004-2008 (laskettu Tilastokeskuksen aineistoista).*

Tukialue	Valtakunnallinen muutos, työpaikkaa	Toimiala-vaikutus, työpaikkaa	Paikallinen vaikutus, työpaikkaa	Yhteensä 2004-2008, työpaikkaa	Paikallinen vaikutus, % työpaikoista 2004
A	45 918	12 256	949	59 123	0,1
B	28 901	-3 781	2 091	27 211	0,4
A + B	**74 820**	**8 475**	**3 040**	**86 334**	**0,2**
C1	18 074	-2 690	287	15 672	0,1
C2	10 150	-6 153	-2 218	1 779	-1,1
C2P	1 7110	-312	-924	476	-2,7
C3	7 636	580	-115	8 101	-0,1
C4	705	99	-71	734	-0,5
C1-C4	**38 276**	**-8 475**	**-3 040**	**26 762**	**-0,4**
Koko maa	**113 096**	**0**	**0**	**113 096**	**0,0**

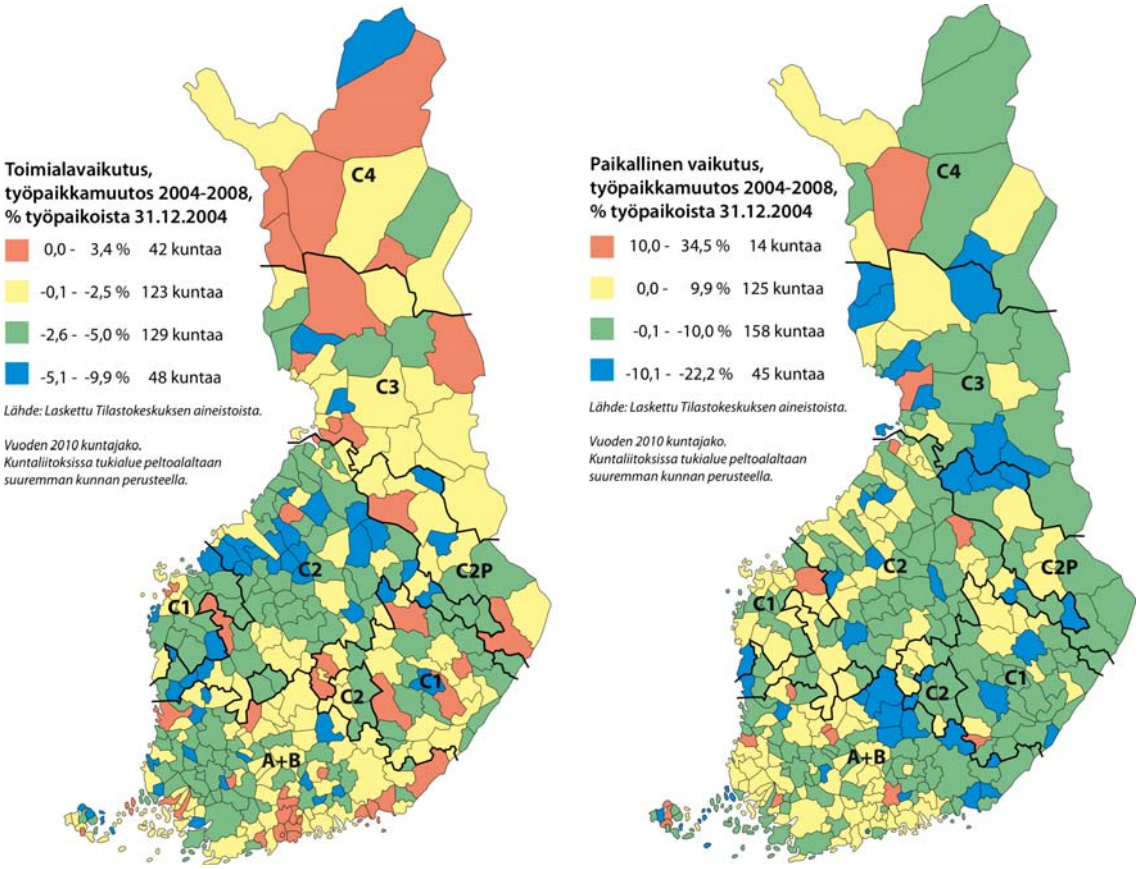

Kartta 7.3. *Shift-share –analyysi vuosien 2004-2008 työpaikkamuutoksesta kunnittain: toimialarakenteen vaikutus ja paikallinen vaikutus, % työpaikoista 31.12.2004.*

Elinkeinopolitiikan tulosta ja alueen kilpailukykyä kuvaava **paikallinen vaikutus** on ollut pohjoisen tuen alueella positiivinen erityisesti teollisuudessa (kuvio 7.1). Alueella oli vuonna 2008 noin 3 800 teollisuustyöpaikkaa enemmän kuin siellä olisi pitänyt olla suhdannekehitys ja elinkeinorakenne huomioon ottaen. Paikallinen vaikutus on ollut positiivinen myös kaivostoiminnassa (+317 työpaikkaa), maataloudessa (+272 työpaikkaa) ja kaupan alalla (+117 työpaikkaa). Palveluissa terveys- ja sosiaalipalveluita lukuun ottamatta pohjoisen tuen alue on sen sijaan menettänyt työpaikkoja huomattavan määrän erilaisten paikallisten tekijöiden ja politiikan vaikutuksesta. *Pohjoisen tuen tuotantoa ja työllisyyttä ylläpitävä vaikutus on osaltaan vaikuttanut siihen, että maatalouden työpaikkoja on säilynyt alueella hieman enemmän kuin "olisi pitänyt".*

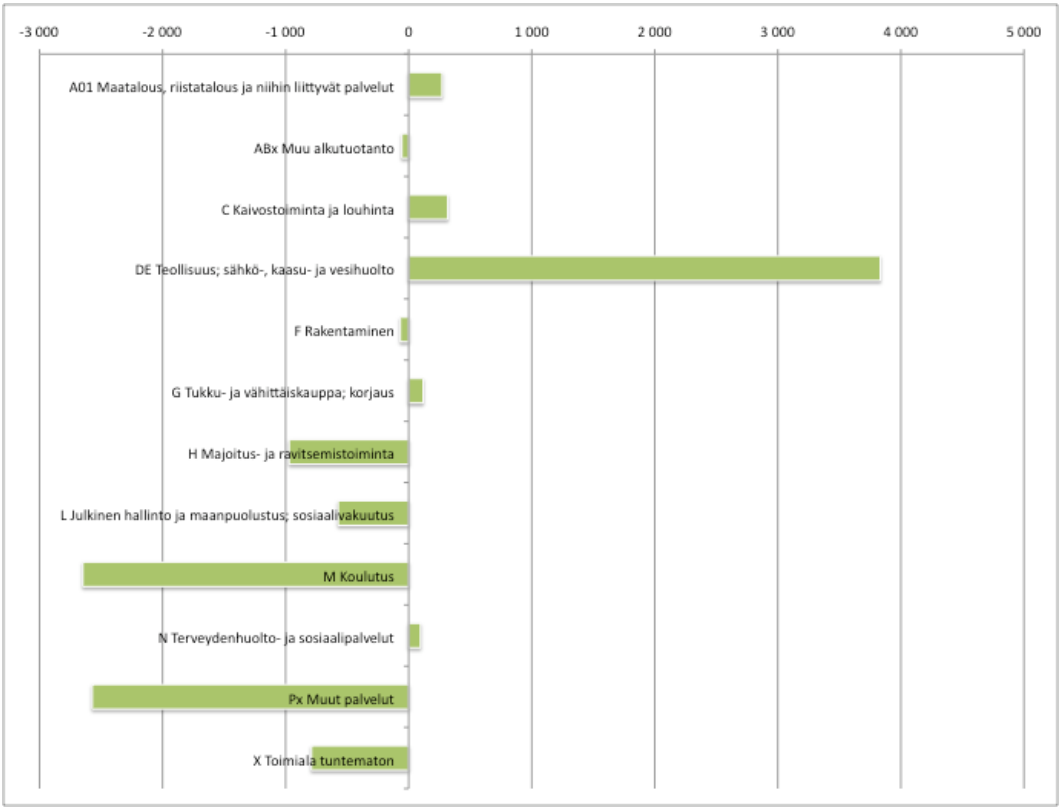

Kuvio 7.1. *Paikallinen työpaikkavaikutus 2004-2008 (shift-share –analyysi) pohjoisen tuen alueella (laskettu Tilastokeskuksen aineistoista).*

Vaikka paikallisen tuotannon sidos sekä panostoimittajiin että jalostukseen on löyhentynyt markkinoiden, teknologian ja yritysrakenteen muutosten myötä, sidos on toki vielä olemassa. Panos-tuotos -kerrointen perusteella miljoonan euron tuotos maataloudessa piti yllä välittömästi 21 työpaikkaa ja kokonaisuutena, kerroinvaikutukset huomioon otettuina 33 työpaikkaa (valtakunnallinen analyysi, vuosi 2007; Tilastokeskus). Maataloustuotannon työllisyyttä säilyttävät kerrannaisvaikutukset ovat siis huomattavat. Esimerkiksi elintarviketeollisuudessa on pohjoisen tuen alueella noin 13 000 työpaikkaa

ja työpaikat ovat säilyneet maataloustuotannon säilymisen myötä jopa hieman eteläisiä tukialueita paremmin (taulukko 7.5). Kaiken kaikkiaan *vuoden 2008 noin 43 000 maatalouden työpaikkaa pohjoisen tuen alueella ovat kerroinvaikutusten kautta ylläpitäneet noin 25 000 työpaikkaa muilla toimialoilla.* Tällä on ollut tärkeä merkitys alueen maaseudun elinvoimaisuudelle ja säilymiselle. Ilman tukea sekä maatalouden työpaikat että kerrannaisvaikutukset olisivat olleet huomattavasti pienemmät, kuten aiempien lukujen analyyseistä ilmenee.

Taulukko 7.5. *Elintarviketeollisuuden työpaikat kunnittain 2004 ja 2008.*

	Elintarviketeollisuuden (ml. juomat) työpaikat, kpl		
	2004	**2008**	**Muutos, %**
A	12 928	11 515	-10,9
B	12 095	11 487	-5,0
A + B	**25 023**	**23 002**	**-8,1**
C1	7 215	7 377	2,2
C2	3 702	3 420	-7,6
C2P	350	375	7,1
C3	1 982	1 844	-7,0
C4	78	101	29,5
C1-C4	**13 327**	**13 117**	**-1,6**
Koko maa	**38 350**	**36 119**	**-5,8**

Ympäristö

Maatalouden säilyminen on merkinnyt samalla monien ympäristöpalveluiden säilymistä pohjoisen tuen alueella. Maataloustuotannon jatkuminen on pitänyt yllä avointa ja hoidettua maatalousmaisemaa, joka on sekä Suomessa että etenkin pohjoisen tuen alueella niukkuustekijä. Kotieläintalouteen perustuvat tuotantotapa on alueelle perinteinen, luontainen ja sinne hyvin soveltuva.

Alueen viljelijät ovat sitoutuneet laajasti maatalouden ympäristötuen ehtoihin ja kokevat toiminnan muuttumisen entistä ympäristöystävällisemmäksi merkittävimpänä muutoksena liiketoiminnassaan viime vuosina.[10] Ympäristötuen valinnaisista ja erityistoimenpiteistä erityisesti ilmaan ja luonnon monimuotoisuuteen vaikuttavat toimenpiteet ovat olleet pohjoisen tuen alueella yleisesti suosittuja, mutta paikoitellen vesistöihin, maaperään ja maisemaan vaikuttavat toimenpiteet ovat olleet kaikkein tärkeimpiä (Kuhmonen ym. 2010, Grönroos ja Koikkalainen 2010).

[10] Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman 2007-2013 väliarvioinnin kysely (n=2.091; ei tilastollisesti merkitseviä eroja tukialueiden välillä, X^2=32,555, df=28, p=0.253).

Sekä pohjoisella että eteläisellä tukialueella valtaosa tuesta on kohdistunut toimenpiteisiin, joilla on säilytetty tai lisätty luonnon monimuotoisuutta sekä vähennetty lannoite- ja torjunta-ainepäästöjä erityisesti vesistöihin. Pohjoisen tuen alueella torjunta-ainepäästöihin ja ilmaan tapahtuviin päästöihin vaikuttavilla toimenpiteillä on hieman koko maata suurempi painoarvo; kaikkein pohjoisimmalla tukialueella (C4) monimuotoisuuden ja maiseman säilyttäminen korostuvat voimakkaasti. Valtaosa ympäristötuesta on koko maassa yhdensuuntaisesti vaikuttavaa perustukea, joten myöskään alueiden väliset erot vaikuttavuusprofiilissa eivät ole kovin suuria. *Ilman pohjoista tukea myös monet alueen houkuttavuuteen ja kilpailukykyyn vaikuttavat ympäristöpalvelut olisivat jääneet tuottamatta.*

8. JOHTOPÄÄTÖKSET

Pohjoinen tuki on luonteeltaan tulotukea. ***Tuen tarkoitus on ylläpitää tuotantoa Suomen C-tukialueilla ja erityisesti säilyttää alueelle ominainen maataloustuotanto.*** Pohjoista tukea on vuosina 2006–2010 maksettu sekä kasvinviljelyyn että kotieläintuotannolle. Sitä maksetaan kasvinviljelyssä peltoalan ja kotieläintuotannossa eläinyksiköiden tai eläinmäärien perusteella, maidolle litrakohtaisena tuotantotukena. Kasvituotannolle maksetuissa tuissa on tiettyjä kasvilajivaatimuksia.

Pohjoisen tuen järjestelmä on vakiintunut ja pysynyt suhteellisen samanlaisena koko Suomen EU-jäsenyyden ajan. Suurimmat rakenteelliset muutokset tehtiin vuonna 2009, jolloin sika- ja siipikarjatalouden tuotantoon sidotut tuet irrotettiin tuotannosta. Samalla pohjoisen tuen kokonaismaksuvaltuutta alennettiin noin 20 prosentilla.

Pohjoisella tuella on saavutettu sille asetetut tavoitteet. Alueelle tyypillinen tuotanto on säilynyt, vaikka osa-alueittaisia eroja jonkin verran onkin. Tuen eriyttäminen osa-alueittain on myös perusteltua. Tuotannon säilyminen näyttää kuitenkin haastavimmalta juuri pohjoisimmilla tukialueilla eli alueilla, joilla tukitasot ovat korkeimmat niin kotieläintuotannossa kuin kasvituotannossakin.

Maidontuotannolle maksetulla tuotantotuella on pystytty ylläpitämään koko C-alueella maidontuotantoa, joka on alueen selvästi merkittävin tuotannonala. Ilman maidontuotannolle maksettua tukea tuotantoa ei olisi säilynyt nykyisessä laajuudessa. Maatilojen tulonmuodostukselle pohjoisella tuella on erittäin suuri merkitys C-alueella. Maatalouden yrittäjätulosta kyseinen tuki muodostaa lähes kaksi kolmasosaa. Tulokehityksen turvaaminen tuen avulla on mahdollistanut myös luontaisen rakennekehityksen jatkumisen alueella. Myös kaikkien muiden tuotantosuuntien tulokehityksessä pohjoisella tuella on tärkeä merkitys.

Tuotantoon sidotun tuen osalta on arvioitu myös sitä, johtaako tuki tuotannon kasvuun. Arviointiperiodilla maidontuotanto on ylittänyt pohjoisen tuen rajoitteen kiintiökaudella 2006/07 sekä kiintiökaudella 2009/10. Ylitys on kuitenkin ollut vain vähäinen, eikä tämä ole ollut pohjoisen tuen järjestelmän kannalta ongelmallista. Tuotannon kasvun ei voi kuitenkaan katsoa johtuneen tukitasosta, vaan siihen on monia eri syitä.

Maidon tuotantotuki on perusteltua säilyttää myös jatkossa tuotantoon sidottuna. Muutoin alueelle tärkein perinteisen tuotannon muoto uhkaisi vähentyä selvästi ja muuttua nykyistä laajaperäisemmäksi tuotannoksi. Tämän uhkan takia erityisesti ***maidontuotannon tuki on syytä säilyttää tuotantotukena myös jatkossa ja nautakarjatalouden***

tuki eläinyksiköihin tai -määriin perustuvina. Näillä alueilla tuotantoon sidottu tuki säilyttää myös resurssit tehokkaammassa käytössä. Myös sikatalouden tuen tuotannosta irrottaminen antaa jälkikäteen viitteitä siitä, kuinka tärkeä merkitys tuotantoon sidotulla tuella on tuotannon säilymiselle. Pääsyy sikatalouden rakennekehitykseen ja toteutuneeseen resurssien vajaakäyttöön on kuitenkin markkinatilanteessa eikä sikataloutta muutoinkaan voi suoraan verrata nautakarjatalouden tilanteeseen.

Pohjoiselle tuelle on asetettu myös maaseutu- ja ympäristöpoliittisia tavoitteita. Pohjoisen tuen alue on suurelta osin harvaan asuttua maaseutua, jossa maataloustuotannon sekä välittömät että välilliset vaikutukset ovat suuret. Sen takia tuotannon säilyminen näillä alueilla on tärkeää. Koska tukea voidaan maksaa vain maataloustuotannolle, pohjoisen tuen aluetaloudelliset vaikutukset syntyvät maataloustuotannon kautta. Vaikka edellytykset tuen avulla ylläpidettyjen työpaikkojen korvaamiseen pohjoisen tuen alueella ovat heikommat kuin eteläisellä tukialueella, on maataloustuotannon säilymisen kautta alueella pysynyt sellaisia rahavirtoja ja työpaikkoja, jotka muuten olisivat kadonneet. ***Siten pohjoisella tuella on ollut tärkeä merkitys alueen maaseudun elinvoimaisuudelle ja säilymiselle.***

Maatalouden säilyminen on merkinnyt samalla monien ympäristöpalveluiden säilymistä pohjoisen tuen alueella. Maataloustuotannon jatkuminen on pitänyt yllä avointa ja hoidettua maatalousmaisemaa, joka on sekä Suomessa että etenkin pohjoisen tuen alueella niukkuustekijä. Kotieläintalouteen perustuvat tuotantotapa on alueelle perinteinen, luontainen ja sinne hyvin soveltuva. Alueen viljelijät ovat sitoutuneet laajasti maatalouden ympäristötuen ehtoihin ja kokevat toiminnan muuttumisen entistä ympäristöystävällisemmäksi merkittävimpänä muutoksena liiketoiminnassaan viime vuosina. ***Ilman pohjoista tukea myös monet alueen houkuttavuuteen ja kilpailukykyyn vaikuttavat ympäristöpalvelut olisivat jääneet tuottamatta.***

LÄHTEET

Grönroos, J. & Koikkalainen, K. 2010. Ympäristötukijärjestelmän tavoitteet, toimenpiteet, korvaustasot ja toteutuslaajuus sekä toimenpiteiden ominaisvaikuttavuus. Teoksessa Aakkula, J., Manninen, T. & Nurro, M. (toim.) Maatalouden ympäristötuen vaikuttavuuden seurantatutkimus (MYTVAS 3) – Väliraportti. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja, Helsinki.

Kuhmonen, T., Keränen, R., Kytölä, L., Pyykkönen, P., Arovuori, K., Huuskonen, I., Mustonen, V., Ponnikas, J., Salo, H. & Pesonen, H.-L. 2010. Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman 2007-2013 väliarviointi. Arviointiraportti 15.12.2010. Suomen Aluetutkimus FAR, Sonkajärvi.

Maa- ja metsätalousministeriö (MMM) 2010. Suomen ilmoitus pitkäaikaisen pohjoisen tuen tukimäärien eriyttämisperusteista vuodesta 2010 lähtien. (Komission päätös K(2009)3067 article 6). Maa- ja metsätalousministeriö 15.3.2010.

Maa- ja metsätalousministeriö (MMM) 2011.

MTT & SLI. 2007. An evaluation on the impact of Nordic aid schemes in northern Finland and Sweden. Agrifood Research Finland, Swedish Institute for Food and Agricultural Economics. Report November 2007, p. 161.

Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot. 2010.Toim. Niemi, J. ja Ahlstedt, J.

Pyykkönen, P., Lehtonen, H. & Koivisto, A. 2010. Maatalouden rakennekehitys ja investointitarve vuoteen 2020. PTT työpapereita 125.

Pyykkönen, P., Seppälä, T. & Yrjölä, T. 2011. Rehun sopimustuotannon mahdollisuudet Kainuussa. PTT työpapereita 130.

LIITE 1. Maatalouden tulos, laskennallinen tulos ilman kansallista tukea ja kansallisten tukien osuus tilojen kokonaistuloista tuotantosuunnittain ja tukialueittain (lähde: Tilastokeskus).

Lypsykarjatalous

		A-alue	B-alue	C1-alue	C2-alue	C2P-alue	C3-alue	C4-alue	Koko maa
Tulos maataloudesta euroa/yritys	2005	29288	24442	26856	30573	25605	28906	23274	28118
	2006	36583	30496	32582	37851	32910	35017	29090	34741
	2007	38712	31390	33043	37411	31953	34504	26736	34826
	2008	43526	36465	40496	44347	37686	40748	32216	41349
	2009	42193	35131	39688	42930	36993	39344	31999	40140
Tulos ilman kansallista tukea	2005	12015	10136	8873	8721	5342	-221	-9311	8107
	2006	21131	17607	15239	16281	12555	5893	-2837	15291
	2007	25726	20779	14566	15117	10412	3923	-7470	15085
	2008	33681	28373	23033	23544	17767	9879	-3649	23023
	2009	30657	25861	22309	21380	16533	7665	-4979	21117
Kansallisten tukien osuus tuloista	2005	16 %	16 %	19 %	21 %	23 %	30 %	38 %	21 %
	2006	12 %	12 %	16 %	18 %	20 %	26 %	34 %	17 %
	2007	9 %	9 %	16 %	18 %	20 %	26 %	34 %	16 %
	2008	6 %	6 %	12 %	14 %	16 %	22 %	30 %	13 %
	2009	7 %	7 %	12 %	14 %	16 %	22 %	30 %	13 %

Naudanlihantuotanto

	Vuosi	A-alue	B-alue	C1-alue	C2-alue	C2P-alue	C3-alue	C4-alue	Koko maa
Tulos maataloudesta euroa/yritys	2005	13288	14533	16095	18002	16959	19668	12748	16584
	2006	16158	16996	19192	21619	19932	23970	20446	19806
	2007	18834	16751	18608	20590	21479	20731	19077	19207
	2008	17155	16925	19440	21758	21867	20211	18097	19817
	2009	12291	17114	20944	22408	22986	19262	16779	20216
Tulos ilman kansallista tukea	2005	-4091	1730	553	-654	-2469	-3667	-11921	-369
	2006	-2482	4270	1862	1588	-1204	-2967	-6108	1593
	2007	4929	6421	469	-868	-1286	-7861	-7742	882
	2008	349	4795	-1382	-3156	-1946	-10464	-12479	-1308
	2009	-556	7380	3741	1764	2542	-8286	-16412	2638
Kansallisten tukien osuus tuloista	2005	19 %	19 %	22 %	23 %	26 %	32 %	39 %	22 %
	2006	18 %	17 %	21 %	21 %	25 %	31 %	34 %	21 %
	2007	12 %	14 %	21 %	22 %	27 %	32 %	38 %	21 %
	2008	14 %	14 %	22 %	23 %	27 %	33 %	40 %	22 %
	2009	10 %	11 %	17 %	18 %	21 %	28 %	37 %	17 %

Siipikarjatalous

	Vuosi	A-alue	B-alue	C1-alue	C2-alue	Koko maa
Tulos maataloudesta euroa/yritys	2005	33512	38879	33035	20819	34306
	2006	33824	39459	37597	21542	35944
	2007	38422	41407	42512	24632	39416
	2008	38322	40880	44045	22061	39222
	2009	37524	46690	43378	24571	41400
Tulos ilman kansallista tukea	2005	4921	12485	8605	2670	8893
	2006	5610	12553	15064	4083	10940
	2007	15698	14912	17527	4379	14799
	2008	22052	23575	23759	7227	21636
	2009	22833	27977	22883	8530	23423
Kansallisten tukien osuus tuloista	2005	15 %	12 %	14 %	16 %	13 %
	2006	14 %	12 %	12 %	14 %	13 %
	2007	10 %	10 %	12 %	14 %	11 %
	2008	6 %	6 %	8 %	9 %	7 %
	2009	6 %	6 %	8 %	9 %	7 %

C2P, C3 C4 ei havaintoja

Sikatalous

	Vuosi	A-alue	B-alue	C1-alue	C2-alue	C2P-alue	C3-alue	Koko maa
Tulos maatalou-desta euroa/yritys	2005	36569	32162	28236	27322	24365	15810	30694
	2006	38811	33711	28991	28611	25218	19747	32113
	2007	40369	35559	33020	29345	21664	20163	34295
	2008	45824	38579	36077	33267	24751	18631	37866
	2009	47475	41395	39199	33826	30132	24470	40133
Tulos ilman kansallista tukea	2005	4047	6200	3132	480	-3846	-13730	3724
	2006	5539	6999	4896	2380	-1561	-6742	5175
	2007	11711	10273	7169	2234	-8324	-5476	7926
	2008	21530	16852	14148	8935	-3397	-10037	15128
	2009	20457	17577	14340	6936	-946	-7050	14832
Kansallisten tukien osuus tuloista	2005	15 %	15 %	16 %	18 %	20 %	22 %	16 %
	2006	15 %	15 %	15 %	17 %	18 %	21 %	15 %
	2007	12 %	13 %	14 %	16 %	18 %	19 %	14 %
	2008	9 %	9 %	10 %	12 %	13 %	18 %	10 %
	2009	9 %	10 %	11 %	13 %	15 %	23 %	11 %

C4 ei havaintoja

Viljanviljely

	Vuosi	A-alue	B-alue	C1-alue	C2-alue	C2P-alue	C3-alue	Koko maa
Tulos maataloudesta euroa/yritys	2005	10657	7217	6471	6162	4425	6414	7483
	2006	11365	7257	6676	6838	5544	6125	7804
	2007	14134	9395	7591	7367	5109	6459	9424
	2008	13546	9199	7430	7160	5283	6607	9150
	2009	11498	8097	6242	6998	5255	6811	8044
Tulos ilman kansallista tukea	2005	5854	4486	3798	3109	1977	3803	4308
	2006	6851	4699	4618	3947	3265	3802	4938
	2007	12166	7927	5566	4682	2962	4505	7491
	2008	11059	7577	5647	4752	3533	4579	7176
	2009	9973	7035	4770	4447	3406	4815	6505
Kansallisten tukien osuus tuloista	2005	11 %	9 %	11 %	13 %	13 %	11 %	10 %
	2006	10 %	8 %	8 %	11 %	10 %	10 %	9 %
	2007	4 %	4 %	7 %	9 %	9 %	8 %	5 %
	2008	4 %	4 %	5 %	8 %	7 %	7 %	5 %
	2009	3 %	3 %	5 %	8 %	7 %	7 %	4 %

C4 ei havaintoja

Lammas-, vuohi- ja hevostalous

	Vuosi	A-alue	B-alue	C1-alue	C2-alue	C2P-alue	C3-alue	C4-alue	Koko maa
Tulos maatalou-desta euroa/ yritys	2005	1016	885	1834	1879	1849	5157	4476	1848
	2006	2388	1969	2458	2933	3987	5665	5614	2845
	2007	2232	1275	2445	2629	1105	5315	4789	2356
	2008	2697	769	2606	2005	1871	6016	5794	2239
	2009	2845	1497	2531	1852	1630	6223	5731	2434
Tulos ilman kansallista tukea	2005	-2758	-3200	-1874	-2594	-2803	-5185	-7706	-3008
	2006	-1309	-2118	-1383	-1479	-1698	-5240	-7695	-2109
	2007	-463	-2013	-1256	-1839	-3703	-5000	-8416	-2153
	2008	-264	-2439	-1191	-2272	-3017	-4263	-7772	-2245
	2009	-263	-1647	-861	-2122	-2616	-2361	-7406	-1707
Kansallis-ten tukien osuus tuloista	2005	18 %	25 %	23 %	30 %	30 %	45 %	56 %	28 %
	2006	16 %	23 %	21 %	27 %	31 %	45 %	55 %	26 %
	2007	10 %	16 %	18 %	26 %	31 %	42 %	54 %	22 %
	2008	10 %	15 %	17 %	22 %	29 %	38 %	52 %	20 %
	2009	8 %	12 %	14 %	18 %	21 %	29 %	45 %	16 %

LIITE 2. FADN aineiston mukaiset nettoarvolisäykset, maataloustulot ja investoinnit. (MTT taloustohtori)

Vuosi	Alue	Tuotantosuunta	Nettoarvon-lisäys	Nettoarvon-lisäys per AWU	Maatalous-tulo	Maataloustulo per FWU	Brutto-investoinnit	Netto-investoinnit	Kotieläin-yksiköt-EY	AWU
2005	A-alue	Lypsykarja	37 800	16 500	26 000	13 500	27 072,6	180	41,62	2,29
2005	B-alue	Lypsykarja	32 100	16 900	26 200	14 300	36.689,8	15 900	31,59	1,89
2005	C1-alue	Lypsykarja	35 900	18 300	29 900	15 900	26.424,9	8 020	33,56	1,96
2005	C2-alue	Lypsykarja	38 500	18 600	31 400	16 500	36.312,6	14 500	34,22	2,08
2005	C2p-alue	Lypsykarja	36 500	22 600	32 200	21 300	34.468,5	20 500	24,86	1,62
2005	C3-alue	Lypsykarja	36 300	17 600	31 200	16 700	38.062,1	20 600	28,22	2,06
2005	C4-alue	Lypsykarja	28 800	16 200	24 900	14 600	18.789,4	890	20,87	1,77
2006	A-alue	Lypsykarja	41 600	19 000	30 200	15 700	39.043,9	10 300	43,75	2,18
2006	B-alue	Lypsykarja	38 900	20 200	33 000	17 900	19.553,9	-1 930	34,17	1,93
2006	C1-alue	Lypsykarja	37 800	19 400	31 800	17 000	26.390,4	5 870	34,48	1,95
2006	C2-alue	Lypsykarja	42 100	20 500	34 300	18 200	32.739,5	8 970	35,95	2,05
2006	C2p-alue	Lypsykarja	33 500	19 200	27 600	17 100	37.391,6	20 400	26,07	1,74
2006	C3-alue	Lypsykarja	41 400	20 100	35 000	18 900	34.582,8	13 300	29,63	2,06
2006	C4-alue	Lypsykarja	30 000	16 800	25 100	14 700	5.679,8	-9 910	21,08	1,78
2007	A-alue	Lypsykarja	53 700	23 600	42 700	21 400	25.283,0	-5 460	46,93	2,27
2007	B-alue	Lypsykarja	42 900	20 900	34 000	18 200	31.406,6	8 530	36,18	2,05
2007	C1-alue	Lypsykarja	44 900	23 500	37 600	20 500	39.552,9	15 700	36,33	1,91
2007	C2-alue	Lypsykarja	44 200	21 900	34 700	18 700	55.049,0	27 100	37,47	2,02
2007	C2p-alue	Lypsykarja	33 400	21 600	26 800	18 500	12.239,4	-4 620	26,53	1,55
2007	C3-alue	Lypsykarja	44 100	21 300	37 900	20 600	44.598,6	21 000	31,12	2,07
2007	C4-alue	Lypsykarja	25 800	15 700	21 900	13 900	74.642,4	52 100	22,28	1,64
2008	A-alue	Lypsykarja	63 100	28 600	51 300	27 100	34.410,9	2 110	48,05	2,21
2008	B-alue	Lypsykarja	49 600	25 800	40 500	22 900	88.862,3	58 700	38,44	1,93
2008	C1-alue	Lypsykarja	51 200	26 700	42 000	23 100	47.270,9	19 400	37,76	1,92
2008	C2-alue	Lypsykarja	53 400	27 300	42 500	23 800	41.724,5	11 000	39,34	1,96

2008	C2p-alue	Lypsykarja	44 300	29 300	36 400	26 000	26.270,4	3 490	29,77	1,51
2008	C3-alue	Lypsykarja	53 100	26 600	45 400	25 800	26.458,0	-300	32,05	2
2008	C4-alue	Lypsykarja	34 500	18 000	30 100	15 800	11.621,2	-5 830	22,05	1,92
2005	A-alue	Muu kasvinviljely	21 500	16 900	10 800	9 570	42.175,6	23 400	3,2	1,27
2005	B-alue	Muu kasvinviljely	21 700	20 800	14 400	15 400	12.113,7	-4 120	6,16	1,04
2005	C1-alue	Muu kasvinviljely	14 600	21 400	8 310	13 300	5.706,8	-6 910	0,56	0,68
2005	C2-alue	Muu kasvinviljely	24 100	31 400	18 000	29 600	10.374,9	-1 800	1,97	0,77
2006	A-alue	Muu kasvinviljely	32 200	26 700	23 700	20 100	11.978,1	-6 450	16,32	1,21
2006	B-alue	Muu kasvinviljely	23 100	23 600	15 400	17 700	17.002,6	460	4,79	0,98
2006	C1-alue	Muu kasvinviljely	17 900	32 600	11 900	22 600	11.522,9	-2 370	3,53	0,55
2006	C2-alue	Muu kasvinviljely	17 400	18 300	9 380	11 500	20.144,1	5 920	4,3	0,96
2007	A-alue	Muu kasvinviljely	45 600	56 700	34 500	48 700	13.207,6	-7 530	24,87	0,8
2007	B-alue	Muu kasvinviljely	35 600	42 600	27 500	36 400	18.162,6	1 760	3,21	0,83
2007	C1-alue	Muu kasvinviljely	25 000	27 300	19 200	23 100	21.556,5	5 190	0,38	0,92
2007	C2-alue	Muu kasvinviljely	22 200	24 600	14 000	18 900	17.598,5	2 450	2,76	0,9
2008	A-alue	Muu kasvinviljely	43 500	37 500	21 900	27 700	4.545,2	-9 730	23,54	1,16
2008	B-alue	Muu kasvinviljely	23 900	27 500	15 000	20 000	5.544,6	-10 800	2,41	0,87
2008	C1-alue	Muu kasvinviljely	22 700	37 500	16 800	30 700	12.438,3	-3 490	2,3	0,61
2008	C2-alue	Muu kasvinviljely	13 400	14 100	3 960	4 960	15.726,6	-1 480	1,89	0,95
2005	B-alue	Muu kotieläint	61 600	40 700	53 900	37 300	23.557,8	-6 150	131,57	1,52
2006	B-alue	Muu kotieläint	28 300	22 200	18 900	16 400	18.530,6	-12 300	163,24	1,27
2007	B-alue	Muu kotieläint	23 800	23 800	12 200	16 400	31.549,2	5 140	102,93	1
2008	B-alue	Muu kotieläint	7 360	7 820	610	740	118651,1	80 300	167,18	0,94
2005	B-alue	Muu nautakarja	20 000	20 200	15 900	16 000	19.344,7	-4 550	51,78	0,99
2005	C1-alue	Muu nautakarja	23 400	19 100	15 600	13 400	27.275,2	5 860	50,42	1,23
2005	C2-alue	Muu nautakarja	31 100	28 500	26 500	24 700	47.968,7	25 000	47,95	1,09
2006	B-alue	Muu nautakarja	18 600	11 300	11 500	7 580	15.638,8	-8 880	49	1,64
2006	C1-alue	Muu nautakarja	23 000	16 400	12 200	9 470	19.511,9	-4 050	59,9	1,41
2006	C2-alue	Muu nautakarja	26 300	21 300	16 900	14 700	71.204,4	42 500	57,49	1,24
2007	C1-alue	Muu nautakarja	30 600	19 700	18 100	11 100	37.360,4	12 100	55,68	1,56

2007	C2-alue	Muu nautakarja	33 800	28 800	22 400	20 400	43.287,0	11 200	62,24	1,17
2008	C1-alue	Muu nautakarja	26 000	17 900	13 400	10 600	48.722,8	15 300	60,4	1,45
2008	C2-alue	Muu nautakarja	22 300	19 400	12 500	11 700	58.159,4	24 600	63,15	1,15
2008	C3-alue	Muu nautakarja	41 400	25 900	27 900	20 800	29.023,6	1 330	58,59	1,6
2005	A-alue	Puutarhatuotanto	62 400	13 100	10 100	4 530	18.856,1	-2 710	0	4,75
2005	B-alue	Puutarhatuotanto	48 000	19 100	15 200	12 400	11.305,1	-2 400	0	2,52
2005	C1-alue	Puutarhatuotanto	54 700	22 300	31 100	19 700	10.092,1	-2 310	0	2,46
2005	C2-alue	Puutarhatuotanto	41 800	22 600	18 500	18 500	6.480,2	-4 650	0	1,85
2006	A-alue	Puutarhatuotanto	49 700	11 100	2 300	1 040	3.727,4	-14 900	0	4,49
2006	B-alue	Puutarhatuotanto	74 900	26 900	28 100	26 000	14.183,0	-4 680	0	2,79
2006	C1-alue	Puutarhatuotanto	54 100	21 800	28 300	18 500	8.027,9	-5 270	0	2,49
2006	C2-alue	Puutarhatuotanto	53 400	29 100	26 800	29 200	24.979,2	13 100	0	1,83
2007	A-alue	Puutarhatuotanto	80 000	22 100	29 300	19 700	8.215,9	-17 600	0	3,62
2007	B-alue	Puutarhatuotanto	85 400	22 800	30 300	15 700	49.018,4	22 000	2,99	3,74
2007	C1-alue	Puutarhatuotanto	71 700	21 800	23 200	14 600	154561,9	135 200	0	3,29
2007	C2-alue	Puutarhatuotanto	59 500	34 100	29 500	32 800	13.758,4	-6 250	0	1,75
2008	A-alue	Puutarhatuotanto	68 100	19 100	8 390	5 570	3.225,4	-22 300	0	3,58
2008	B-alue	Puutarhatuotanto	77 800	20 600	18 400	10 100	6.616,5	-20 900	1,68	3,77
2008	C1-alue	Puutarhatuotanto	62 100	19 200	7 040	5 100	55.501,1	27 400	0	3,24
2008	C2-alue	Puutarhatuotanto	95 200	32 500	43 800	25 400	5.066,8	-26 900	0	2,93
2005	A-alue	Sekam tuotanto	43 800	31 500	33 800	26 900	27.628,0	-3 070	103,46	1,39
2005	B-alue	Sekam tuotanto	34 800	19 400	26 100	15 900	24.692,5	3 270	78,03	1,79
2005	C1-alue	Sekam tuotanto	31 800	19 300	20 800	14 200	28.874,7	8 330	66,69	1,65
2005	C2-alue	Sekam tuotanto	24 900	16 500	17 400	12 800	14.629,2	-3 850	35,88	1,51
2005	C3-alue	Sekam tuotanto	23 200	15 700	15 900	13 400	2.976,9	-7 570	47,7	1,48
2006	A-alue	Sekam tuotanto	38 000	23 900	26 700	19 800	45.262,4	16 500	72,8	1,59
2006	B-alue	Sekam tuotanto	40 800	27 600	32 600	24 200	18.406,4	-3 130	75,52	1,48
2006	C1-alue	Sekam tuotanto	17 500	14 800	9 230	8 030	45.006,4	22 400	61,2	1,18
2006	C2-alue	Sekam tuotanto	29 000	21 200	21 100	16 600	18.569,7	-2 670	44,54	1,37
2007	A-alue	Sekam tuotanto	48 100	30 800	33 800	24 400	84.646,1	47 600	77,07	1,56

2007	B-alue	Sekam tuotanto	39 900	27 200	28 800	21 800	29.953,2	3 940	72,17	1,47
2007	C1-alue	Sekam tuotanto	33 400	26 500	23 100	19 100	101185,9	74 300	59,92	1,26
2007	C2-alue	Sekam tuotanto	24 100	18 200	16 800	13 300	20.930,1	40	39,58	1,32
2008	A-alue	Sekam tuotanto	44 200	26 800	28 100	19 200	57.807,3	14 700	82,68	1,65
2008	B-alue	Sekam tuotanto	37 200	23 200	27 200	18 600	34.624,0	6 870	72,15	1,6
2008	C1-alue	Sekam tuotanto	21 700	16 900	11 200	9 270	38.127,6	5 480	69,2	1,29
2008	C2-alue	Sekam tuotanto	19 100	16 200	10 000	9 000	39.155,2	13 400	43,89	1,18
2005	B-alue	Sikatalous	50 800	29 800	36 000	24 600	28.175,7	-9 660	131,21	1,7
2005	C1-alue	Sikatalous	43 000	28 400	34 200	24 000	14.181,5	-10 500	104,14	1,52
2005	C2-alue	Sikatalous	45 100	24 400	37 600	22 900	19.788,2	-6 850	112,16	1,85
2006	B-alue	Sikatalous	71 300	37 400	48 700	31 700	32.191,8	-7 980	155,07	1,91
2006	C1-alue	Sikatalous	27 100	17 500	18 600	12 200	28.059,0	-4 560	113,28	1,55
2006	C2-alue	Sikatalous	43 600	22 600	33 500	20 400	21.140,2	-10 600	109,42	1,93
2007	B-alue	Sikatalous	71 000	39 100	45 100	33 300	76.497,0	24 400	195,71	1,81
2007	C1-alue	Sikatalous	64 900	44 900	53 600	37 200	21.930,9	-10 300	151,36	1,45
2007	C2-alue	Sikatalous	57 400	33 200	42 700	28 800	44.589,1	1 040	162,14	1,73
2008	B-alue	Sikatalous	29 200	15 800	-7 230	-5 130	30.662,4	-14 300	220,56	1,85
2008	C2-alue	Sikatalous	31 300	15 500	13 200	7 870	14.709,5	-22 600	122,61	2,01
2005	A-alue	Viljanviljely	11 600	16 900	6 540	9 890	19.816,3	4 550	0,49	0,69
2005	B-alue	Viljanviljely	12 500	17 600	6 380	9 480	13.034,0	1 510	2,55	0,71
2005	C1-alue	Viljanviljely	10 000	17 600	6 540	11 800	13.070,1	1 220	2,75	0,57
2005	C2-alue	Viljanviljely	7 620	11 200	3 110	4 600	14.181,5	830	3,63	0,68
2006	A-alue	Viljanviljely	18 100	29 100	12 800	21 600	4.980,9	-10 400	0,07	0,62
2006	B-alue	Viljanviljely	15 100	22 400	8 020	13 000	10.522,8	-1 190	2,6	0,68
2006	C1-alue	Viljanviljely	17 200	30 400	13 500	24 800	14.279,2	2 000	3,03	0,56
2006	C2-alue	Viljanviljely	12 100	24 100	7 820	15 800	11.248,4	-5 570	0	0,5
2007	A-alue	Viljanviljely	35 000	52 300	28 900	45 200	20.352,6	3 220	0,07	0,67
2007	B-alue	Viljanviljely	30 600	43 500	23 400	35 800	15.364,6	1 020	8,55	0,7
2007	C1-alue	Viljanviljely	23 500	41 500	18 500	33 400	16.520,7	1 600	6,62	0,57
2007	C2-alue	Viljanviljely	18 600	33 000	13 000	24 200	48.496,1	23 400	12,37	0,56

2008	A-alue	Viljanviljely	14 400	21 200	7 310	11 600	22.230,2	1 740	0,08	0,68
2008	B-alue	Viljanviljely	17 700	24 700	10 000	14 800	19.585,7	4 670	10,52	0,71
2008	C1-alue	Viljanviljely	13 600	25 700	6 480	12 900	16.070,1	-30	7,77	0,53
2008	C2-alue	Viljanviljely	8 070	10 200	1 130	1 490	36.358,3	14 600	8,65	0,79

LIITE 3. Shift-share –analyysi

Shift-share -analyysi on yksinkertainen tilastollinen menetelmä, jolla tietyn ajanjakson kokonaismuutos esimerkiksi työpaikkakehityksessä voidaan jakaa osatekijöihin. Tietyn aikavälin työpaikkamuutos sisältää sekä yleisen suhdannekehityksen, alueen toimialarakenteen että erilaisten paikallisten tekijöiden ja satunnaistekijöiden vaikutuksen. Shift-share –analyysillä työpaikkamuutosta voidaan tarkastella niin, että suhdannekehityksen ja toimialarakenteen vaikutus ”kuoritaan” pois. Jäljelle jäävä, selittämätön osa työpaikkamuutosta kertoo alueen omasta dynamiikasta ja vetovoimaisuudesta, politiikkatoimien erilaistamisesta ja sen vaikutuksista sekä erilaisista satunnaistekijöistä.

Analyysissä tietyn alueen työpaikkamuutos jaetaan perinteisesti kolmeen osatekijään:

1) kansallinen vaikutus tai suhdannekehityksen vaikutus alueen työpaikkamuutoksessa (National Effect),
2) toimialarakenteen vaikutus alueen työpaikkamuutoksessa (Sectorial Effect, Industry-mix Effect),
3) alueellinen/paikallinen vaikutus tai kilpailukykyvaikutus työpaikkamuutoksessa (Regional Effect, Local Effect, Competitive Effect).

Kun työpaikkamäärä toimialalla i (i = 1,…,m) ja alueella j (j = 1,…,n) on tarkastelujakson alussa E_{ij} ja sen lopussa E'_{ij}, voidaan alueen (j) työpaikkamuutos jakaa kolmeen osatekijään seuraavasti:

$$E'_{ij} - E_{ij} = E_{ij}r + E_{ij}(r_i - r) + E_{ij}(r_{ij} - r_i),$$

jossa $E_{ij}r$ = kansallinen tai suhdannevaikutus,
$E_{ij}(r_i - r)$ = toimialarakenteen vaikutus,
$E_{ij}(r_{ij} - r_i)$ = alueellinen tai paikallinen vaikutus,

ja

$$r = \frac{\sum_{i=1}^{m}\sum_{j=1}^{n}(E'_{ij} - E_{ij})}{\sum_{i=1}^{m}\sum_{j=1}^{n}E_{ij}}$$

$$r_i = \frac{\sum_{j=1}^{n}(E'_{ij} - E_{ij})}{\sum_{j=1}^{n}E_{ij}}$$

PTT julkaisuja, PTT publikationer, PTT publications

22. Hanna Karikallio. 2010. Dynamic Dividend Behaviour of Finnish Firms and Dividend Decision under Dual Income Taxation
21. Satu Nivalainen. 2010. Essays on family migration and geographical mobility in Finland
20. Terhi Latvala. 2009. Information, risk and trust in the food chain: Ex-ante valuation of consumer willingness to pay for beef quality information using the contingent valuation method.
19. Perttu Pyykkönen. 2006. Factors affecting farmland prices in Finland
18. Vesa Silaskivi. 2004. Tutkimus kilpailuoikeuden ja maatalouden sääntelyn yhteensovittamisesta.

PTT raportteja, PTT forskningsrapporter, PTT reports

232. Jyri Hietala – Markus Lahtinen – Petri Mäki-Fränti – Sami Pakarinen. 2011. Omaisuus ja hoiva – Eri omaisuuslajit vanhuusajan hoivan rahoittamisessa
230. Kyösti Arovuori – Hanna Karikallio – Perttu Pyykkönen. 2011. Voimasuhteiden kehitys Suomen ruokamarkkinoilla
229. Pasi Holm ja Janne Huovari. 2011. Kunnat verouudistuksen maksajina? Kunnallisalan kehittämissäätiön tutkimusjulkaisut nro 63
228. Petri Mäki-Fränti. 2011. Liikennehankkeiden epäsuorien taloudellisten vaikutusten arviointi. Liikenneviraston tutkimuksia ja selvityksiä 02/2011
227. Matleena Kniivilä – Paula Horne – Marjatta Hytönen – Jukka-Pekka Jäppinen – Arto Naskali – Eeva Primmer – Janne Rinne. 2011. Monia hyötyjä metsistä – ekosysteemipalveluiden yhteistuotanto ja tuotteistaminen
226. Anna-Kaisa Rämö – Emmi Haltia – Paula Horne – Harri Hänninen. 2011. Yksityismetsien puuntarjonta – Puunmyyntipäätökseen vaikuttavat tekijät

PTT työpapereita, PTT diskussionsunderlag, PTT Working Papers

131. Petri Mäki-Fränti – Markus Lahtinen – Sami Pakarinen – Lauri Esala. 2011. Alueellisten asuntomarkkinoiden kehitys vuoteen 2013
130. Perttu Pyykkönen - Teemu Seppälä – Tapani Yrjölä. 2011. Rehun sopimustuotannon mahdollisuudet Kainuussa
129. Tapani Yrjölä - Petri Mäki-Fränti - Perttu Pyykkönen. 2010. Maataloustuotteiden kaupan vapautumisen vaikutukset tuotannon keskittymiseen - ekonometrinen analyysi
128. Tapani Yrjölä. 2010. Elintarviketuotannon rakenteen keskittyminen ja politiikat
127. Pasi Holm – Veera Laiho – Sami Pakarinen. 2010. Tupakkaveron rakenteen muutos
126. Leena Kerkelä – Jyri Hietala – Sami Pakarinen. 2010. Energiapaketin aluetaloudelliset vaikutukset
125. Perttu Pyykkönen - Heikki Lehtonen - Anu Koivisto. 2010. Maatalouden rakennekehitys ja investointitarve vuoteen 2020
124. Sami Pakarinen. 2010. Vertical price transmission in the Finnish import fruit markets
123. Satu Nivalainen – Anneli Hopponen. 2010. Varusmiesten työkyky
122. Terhi Latvala – Perttu Pyykkönen. 2010. Kotieläinrakennusten kustannukset ja töiden organisointi